

BASELINE STUDIJA

Žene i mirotvorstvo u BiH

Impresum:

BASELINE STUDIJA

"Žene i mirotvorstvo u BiH"

Izdavač: TPO FONDACIJA SARAJEVO

Autorice: Zilka Spahić-Šiljak,
Aida Spahić i
Elmaja Bavčić

Lektura: Sandra Zlotrg

SPSS obrada: Nedim Hadžibegić

DTP i dizajn korica: Sanja Vrzić

Tiraž: 100 primjeraka

Sarajevo, 2012. godina

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

316.485.6-055.2(497.6)

SPAHIĆ-Šiljak, Zilka
Žene i mirotvorstvo u BiH : baseline studija /
Zilka Spahić-Šiljak, Aida Spahić, Elmaja Bavčić. -
Sarajevo : TPO fondacija, 2012. - 86, 82 str. :
ilustr. ; 30 cm

Nasl. str. prištampanog prijevoda: Women and
peacebuilding in BH. - Tekstovi štampani u
međusobno obrnutim smjerovima.

ISBN 978-9958-9990-2-4
1. Spahić, Aida 2. Bavčić, Elmaja. - I. Šiljak,
Zilka Spahić- vidi Spahić-Šiljak, Zilka
COBISS.BH-ID 19746566

BASELINE STUDIJA

Žene i mirotvorstvo u BiH

Zilka Spahić-Šiljak

Aida Spahić

Elmaja Bavčić

SARAJEVO, 2012.

Sadržaj

Predgovor	7
O projektu „Žene, mirotvorstvo i pomirenje u Bosni i Hercegovini“	7
Uvodno slovo o mirotvorstvu	9
 DIO 1.	 13
Metodologija	13
Uzorak	13
 DIO 2. REZULTATI ISTRAŽIVANJA	 15
2.1. Pregled socio-demografskih varijabli	15
 DIO 3. ŠTA JE MIROTVORSTVO/IZGRADNJA MIRA?	 19
3.1. Mirotvorstvo je ... rad na prevazilaženju sukoba	21
3.2. Mirotvorstvo je ... mirenje ljudi	22
3.3. Mirotvorstvo je ... pomaganje drugim ljudima/dobrotvorni rad	24
3.4. Mirotvorstvo je ... razumijevanje drugih	26
3.5. Mirotvorstvo je ... prihvatanje drugog kao ravnopravnog ljudskog bića	27
 DIO 4. IZREKE O MIROTVORSTVU	 29
4.1. Ima li neka izreka u vašoj tradiciji koja govori u prilog izgradnje mira, pomaganja ljudima?	29
 DIO 5. ANGAŽIRANOST NA IZGRADNJI MIRA	 33
5.1. Da li ste se Vi ikada bavili aktivnostima koje su vezane za mirotvorstvo/izgradnju mira?	33
 DIO 6. MIROTVORNE ORGANIZACIJE	 37
6.1. Da li znate za organizaciju/e koje su se bavile izgradnjom mira i povezivanjem ljudi u Bosni i Hercegovini u posljednjih dvadesetak godina?	37

DIO 7. MIROTVORKE	41
7.1. Da li zнате за јене у вајој локалној једнини или у БиХ које су се бавиле изградњом мира кроз превазилађење сукоба, повезивање људи и сличне активности?	41
7.2. Уколико је одговор ДА, молимо вас да наведете име(на) и место у БиХ у којем су дјеловале.	43
7.3. По чему су препознате? Шта су те особе радиле?	44
DIO 8. KO NAJVIŠE DOPRINOSI MIRU?	47
8.1. Политика доприноси изградњи мира	47
8.2. Сматрам да међународне организације доприносе изградњи мира у БиХ.	49
8.3. Религија доприноси изградњи мира у БиХ.	51
8.4. Изградњи мира доприносе невладине организације.	52
8.5. Изградњи мира доприносе медији.	55
8.6. Изградња мира и уметност	57
8.7. Изградња мира и спорт	59
8.8. Изградња мира и шира јавност	60
8.9. Изградња мира и обични човек	62
8.10. Изградња мира и вјерске једнине	64
8.11. Изградња мира и локални религијски службеници/е	67
8.12. Изградња мира и локални политичари/ке	70
DIO 9. KARAKTERISTIKE MIROTVORACA/KI	73
9.1. Јудска доброта	73
9.2. Отвореност према људима који долазе из другачијих окружења	74
9.3. Саосјећајност према другима и спремност да се помогне другима	77
9.4. Тolerancija	78
9.5. Спремност на сарадњу:	80
Sažetak	83
Prilog/Appendix 1.	85
Prilog/Appendix 2.	87

Predgovor

O projektu „Žene, mirotvorstvo i pomirenje u Bosni i Hercegovini“

U aprilu 2011. godine TPO Fondacija je započela sa realizacijom projekta „Žene, mirotvorstvo i pomirenje u Bosni i Hercegovini“ koji ima za cilj da otkrije i pribilježi priče o ženama koje su odvažno vodile mnoge neformalne procese u izgradnji mira tokom rata, a posebno nakon rata u BiH. Kako žene najčešće ne bilježe svoje priče, i kako njihova postignuća zanemaruju i državne institucije i mediji i znanstvene institucije, pokazalo se krajnje potrebnim i važnim, posebno u svjetlu rezolucije UNSCR 1325, da se otkriju, čuju i zabilježe priče mirotvorki te da na taj način neformalni procesi izgradnje mira u Bosni i Hercegovini postanu dostupni, vidljivi i prepoznati.

Imajući u vidu važnost ženskog doprinosa izgradnji mira, ovim projektom namjeravamo doprinijeti vidljivosti i utjecaju žena u izgradnji mira i pomirenju u BiH, kao i njihovoj ulozi u implementaciji rezolucije UNSCR 1325. Kao rezultat projekta, priče prominentnih mirotvorki, koje će se prikupiti korištenjem metodologije istraživanja životnih priča, analizirat će se i publicirati, a poslužit će za osnaživanje budućih generacija u BiH koje će se baviti pitanjima mira i sigurnosti svih marginaliziranih i neprivilegiranih grupa. Na početku realizacije projekta uvidjeli smo da postoji potreba za provođenjem *baseline* studije na terenu kako bi se ustanovilo šta građani i građanke znaju o mirotvorstvu/izgradnji mira u BiH, kako ga definiraju i koga prepoznaju u svojim lokalnim zajednicama kao mirovorke.

Postoje različita shvaćanja i definicije mirotvorstva, ovisno o tome da li je riječ o znanstvenom pristupu ovom pitanju, definicijama međunarodne zajednice ili pristupima mira u lokalnim nevladnim organizacijama. Od 2000. godine kadaje usvojena rezolucija UNSCR 1325 o ženama, miru i sigurnosti teče takozvana dekada kulture mira i nenasilja. Kultura mira, prema definiciji Ujedinjenih nacija podrazumijeva stavove, vrijednosti, obrasce ponašanja i tradiciju utemeljenu na uvažavanju prava na život i digniteta svake osobe, promoviranje nenasilja, obrazovanje za dijalog, ljudska prava i slobode i drugo. Međutim, ključno za kulturu mira je da svaki građanin i građanka shvati da je važno zalagati se za pravdu, slobodu, uvažavanje različitosti, demokratske vrijednosti i nenasilno rješavanje sukoba i konfliktova. U izgradnji mira u BiH najveći doprinos su dale nevladine organizacije, a napose ženske organizacije koje su angažirane na izgradnji kapaciteta pojedinaca/ki i institucija, edukaciji za dijalog, i drugim transformativnim procesima bosanskohercegovačkog društva.

Stoga koristimo ovu priliku da se zahvalimo svim partnerskim organizacijama: Medica Zenica, Lara Bijeljina, Forum žena Bratunac, HcA Banja Luka, Krajiška suza Sanski Most, UG Bosansko Grahovo, Li-Woman Livno, koje su nam pomogle da se urade ankete na ulicama 15 gradova BiH i da se distribuira informacija o web upitniku.

Posebnu zahvalnost dugujemo Uredu UN Women u Sarajevu koje su finansijski podržale ovaj projekat.

Autorice

Uvodno slovo o mirotvorstvu

Mir, kao vrijednost koja je univerzalno prihvaćena, zapravo je stanje za kojim svi tragaju. Ipak, bez obzira na mnogobrojne aktivnosti i rastući broj organizacija i akademskih zajednica koji se bave ovim konceptom, paradigma o miru u svijetu danas se percipira kao utopija. Mir je danas zapravo koncept koji je poprilično razrađen u akademском diskursu, ali izuzetno teško održiv na terenu.

Mir u akademском diskursu ne definira se isključivo kao odsustvo rata. Da bi se postigao potpuni mir potrebno je napraviti mnogo više od toga – potrebno je raditi na iskorjenjivanju nepravde i nejednakosti, ali i na smirivanju uzroka rata. *Dakle, mir se ne postiže okončanjem sukoba i sklapanjem mirotvornih sporazuma, mir je stalni proces usmjeren ka iskorjenjivanju ratova i uzroka ratova.*¹

Agenda za mir, UN-ov dokument objavljen 1992. mirovorne procese podijelio je u tri segmenta – preventivnu diplomaciju, stvaranje mira i održavanje mira.² Ovaj dokument također uvodi pojam postkonfliktne izgradnje mira, koja je podrazumijevala izgradnju infrastrukture, razoružavanje i uništenje oružja, reparaciju izbjeglica i sl. U narednim godinama različitim dokumentima, a potom i rezolucijama pojam se proširuje. Mirovni procesi danas se dijele na formalne i neformalne.³ Formalni su svi oni kojima se bavi javni sektor – poput prevencije konflikta, diplomacije i sl., dok su neformalni svi oni koji se tiču direktnog aktivizma i učešća civilnog sektora – protesti, dijalozi, promocija tolerancije, osnaživanje civilnog društva i sl. Žene obično uzimaju učešće u potonjem, i njihova pomoć u izgradnji mira u postkonfliktnim društvima gotovo uvijek je usmjerena na obezbjeđivanje osnovnih sredstava za život, pravljenje skloništa, liječenje trauma, ukratko rečeno, stvaranju sigurnog prostora.

Konstantno ćemo demonstrirati to koliko se žensko razumijevanje mirovnih procesa razlikuje od norme – ono često uključuje obezbjeđivanje praktičnih materijalnih potreba koje pružaju osjećaj sigurnosti. Teško se osjećati sigurno ukoliko ste gladni, ako vam je koliba uništена, ili izvor vode zagađen.⁴

Ženski *grass root* aktivizam i sveukupni mirovni aktivizam donedavno nije bio prepoznat niti uključen u definiciju mirovstva. Izuzetno je važno prepoznati mirovstvo u svakom njegovom obliku, bilo to obezbjeđivanje hrane ili skloništa, ili jednostavno komunikacija sa komšijama. S druge strane, jednak je važno distancirati diskurse mirovstva od društvenih retorika koje su sklone isključivanju, poput etnonacionalizama, usko postavljenih religijskih dogmi, političkog fundamentalizma i sl.⁵

Značaj žena za procese uspostavljanja mira i održavanja mira često se zanemaruje u konfliktnim i postkonfliktnim društvima. Žene se uglavnom tretiraju kao civilne žrtve rata, zajedno sa djecom, te se koriste kao objekti u ratnom i postratnom diskursu za postizanje raznih ciljeva, a njih uglavnom niko ne konsultira bilo da se radi o učešću u društvenim procesima ili o njihovim sudbinama za vrijeme sukoba i kasnije. Tek se u drugoj polovini prošlog stoljeća počelo pisati i govoriti o neophodnosti uključivanja žena

1 Dračo, Ivana i Čaušević, Jasmina, *Rodna ravnopravnost – pravni okvir u Ivjernice i građanke*, Spahić-Šiljak, Zilka i Anić, Rebeka Jadranka, TPO fondacija i CIPS Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo 2009. str. 32

2 United Nations. General Assembly. *An Agenda for Peace: Preventive diplomacy and related matters*. United Nations, 1992. web 18. oktobar 2011. <http://www.un.org/documents/ga/res/47/a47r120.htm>

3 Porter, Elisabeth, *Peacebuilding: Women in International Perspective*, Routledge, London and New York, 2007. str. 25

4 Ibid. str. 26: As I will demonstrate repeatedly, how many women understand peace processes differs from the norm – typically it includes attending to practical material needs that further a sense of security. It is hard to feel secure if you are starving, your shack has been destroyed or your water source polluted.

5 Ibid. str. 77

u procese mira i sigurnosti. Na međunarodnom planu, taj trenutak je formaliziran kada su Ujedinjene nacije 2000. godine usvojile Rezoluciju 1325 o ženama, miru i sigurnosti koja je utemeljila potrebu da se žene uključe u sve aspekte mira i sigurnosti. S jedne strane, rasprava o uključivanju žena u procese izgradnje mira zasnovana je na općem diskursu međunarodnih organizacija o rodnoj ravnopravnosti čiji principi zagovaraju ravnopravno učešće žena u svim društvenim procesima. Kako je ravnopravnost žena spor i težak proces u skoro svim zemljama u kojima se radi na *gender mainstreamingu*, uključujući i Bosnu i Hercegovinu, tako će i ravnopravno uključivanje žena u mirovna i sigurnosna pitanja sporo teći jer je prvenstveno neophodno da se žene počnu pojavljivati na pozicijama donošenja odluka i moći. S druge strane, potreba za uključenjem žena u proces izgradnje mira često se opravdava stereotipom o mirovnim potencijalima žena koji podržava opresivne binarne kategorije miroljubivih žena i nasilnih muškaraca.⁶ Dugo su se koristila (i još uvijek se koriste) biološka objašnjenja za asociranje muškaraca sa ratovima, a žena sa mirom. Ovakva objašnjenja su opasna jer se istovremeno koriste da se žene drže podalje od mjesta na kojima se donose ozbiljne odluke o sudbini društva, te se na njih računa u kontekstu etike brige – u privatnoj sferi, u ulogama njegovateljica i čuvarica domaćinstava. Mnoge teoretičarke se upravo protive ovakvim postavkama koje spol izjednačavaju sa rodom te daju determinističke prikaze muškog i ženskog ponašanja i potencijala za djelovanje. Elise Boulding tvrdi da, protivno biološkim objašnjenjima, socijalizacija određuje do koje mjere će osobe ili institucije mirno ili nasilno rješavati probleme sa kojima se svaka zajednica susreće.⁷ Socijalizacija obuhvata sve procese kroz koje osoba prođe u svom životu, od ranog odgoja, društvenih usmjeravanja, kulturnih običaja, sankcija i propisa i sl. Determinističko povezivanje žena sa miroljubivošću, kroz diskurs o prirodnim afinitetima žena, odvijalo se i na međunarodnom nivou, te su se Ujedinjene nacije upravo na to pozvale 1975. godine kada je proglašena Međunarodna godina žena.⁸ Tek je usvajanjem Konvencije o ukidanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) 1979. godine, uvedena dimenzija jednakih i neotuđivih prava žena da ravnopravno sa muškarcima učestvuju u izgradnji mira i sigurnosti.

Značaj žena za mirovne procese je neupitan. Danas globalno postoji veliki broj organizacija koje rade na uspostavljanju transnacionalnog mira i zapošljavaju veliki broj žena. Studije su pokazale da zanemarivanje rodne dimenzije u postratnim obnovama dovodi do sporijeg razvoja – čemu možemo posvjedočiti i u našoj zemlji kada je u pitanju socijalna inkluzija povratnika/ca. Na primjer, organizacija SFCG (Search for Common Ground) napravila je istraživanje u postratnoj Angoli 2004. godine u kojem se navode četiri zaključka: rodne uloge su se promijenile u toku rata te je to postalo novi uzrok sukoba; istinski mir se nije mogao postići bez ponovnog razmatranja uloge žene u društvu; žene žele djelovati kao mirotvorce u svojim zajednicama; i, zbog izuzetne marginalizacije, žene nisu mogle efikasno djelovati kao mirotvorce bez osnaživanja.⁹ Međutim, procesi u većini zemalja i dalje ne uključuju žene. Rezolucija 1325 nije obavezujući dokument i ne postoje sankcije niti posljedice za one zemlje koje ne čine ništa po pitanju uključivanja žena u mirovne procese. Čak i na međunarodnom nivou, žene su i dalje „viđene samo kao žrtve rata, pasivni objekti nacionalizma i militarizma, a kao akterice mira i pokretačice mirovnih inicijativa – potisnute su na marginе zbivanja“.¹⁰ U patrijarhalnim društvima, učešće žena često je nepoželjno jer postoji opasnost da njihov aktivizam naruši patrijarhalno ustrojstvo ili ozbiljno dovede u pitanje nacionalističku matricu koja je neodvojiva od ratova. „Trajan mir je osnov za sigurnost, a mir se

-
- 6 Dračo, Ivana i Čaušević, Jasmina, *Rodna ravnopravnost – pravni okvir u Ivjernice i građanke*, Spahić-Šiljak, Zilka i Anić, Rebeka Jadranka, TPO fondacija i CIPS Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo 2009. str. 36
  - 7 Boulding, Elise. *Peace Culture u Toward a Compassionate Society* ur. Afkhami, Mahnaz, Women's Learning Partnership 2002, str. 8. Pristupljeno 10.10. 2011
  - 8 Charlesworth, Hilary. *Are Women Peaceful? Reflections on the Role of Women in Peace-Building*. Fem Leg Stud (2008) 16:347–361, str. 349
  - 9 Kulp, Heather P. *Gender Mainstreaming in Peacebuilding: A Case Study of Grupo EKOLELO in Angola u Building Peace, Practical Reflections from the Field*, ur. Zelizer, Craig i Rubinstein, Robert A. Kumarian Press 2009. str. 211-212
  - 10 Dračo, Ivana i Čaušević, Jasmina, *Rodna ravnopravnost – pravni okvir u Ivjernice i građanke*, Spahić-Šiljak, Zilka i Anić, Rebeka Jadranka, TPO fondacija i CIPS Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo 2009. str. 33

postiže jedino izgradnjom društva u kojem su uklonjeni svi uzroci ratova – nacionalizam, militarizam i patrijarhat¹¹. Kako žene nemaju glas u političkoj domeni ni mehanizme da legitimiziraju svoja rješenja za pomirenje i uspostavu mira, one su i dalje isključene iz formalnih mirovnih pregovora i marginalizirane kada je u pitanju odlučivanje o obnovi zajednice.¹² Mnoge od njih djeluju neformalno u svojim zajednicama i aktivne su u nevladinom sektoru, ali su ipak neprepoznate i ne dobivaju nikakvu podršku od formalnih struktura. Kao i u drugim sferama života, nevidljivost ženskog djelovanja dovodi do ignoriranja njihovih specifičnih potreba i zanemarivanja rješenja koje iznalaze.

Mir, pomirenje, aktivizam: Bosna i Hercegovina

Devedesete su bile izuzetno stresne za žene na Balkanu – ne samo što su doživjele promjenu sistema, čija je posljedica bila ugrožavanje različitih socijalnih prava – prava na abortus, nezaposlenost i sl., već su se suočile sa još većim problemom – ratom. Rat je prije svega donio siromaštvo, a potom i dislokaciju/izbjeglištvo, gubitak domova i, najstrašnije od svega, silovanje. Seksualni zločini nad ženama u Bosni i Hercegovini, i istovremeno nad ženama u Ruandi, poprimili su izuzetno širok spektar nasilja, do te mjere da se slobodno može reći da su upravo ta dešavanja dovela do promjene svjetske politike oko pitanja silovanja kao načina ratovanja. Naravno, neki oblici seksualnog nasilja nad ženama bili su već ranije prepoznati i zabranjeni međunarodnim zakonima ratovanja, ali su tretirani kao zločini protiv časti, a ne kao zločini protiv čovječnosti, ili pak ratni zločini.¹³

Ono što je bio veliki uspjeh na svjetskom planu, na lokalnom nivou danas samo pravi veći nesklad između spolova – žene se danas u Bosni i Hercegovini uglavnom pominju u kontekstu žrtvi, a sve manje kao one koje su doprinijele izgradnji društva, liječenju trauma i mnogim drugim mirotvornim aktivnostima tokom i poslije rata. Njihova uloga u mirotvornim procesima formalno je zanemarena i one su postale nevidljive izvan uskog kruga aktivistkinja i ženskih nevladinih organizacija.

Odsutnost ženskih glasova političkih aktivistkinja i javnih osoba kako u socijalističkom, tako i u postsocijalističkom razdoblju, odraz je dugotrajnije krize kolektivnih i etničkih identiteta, te nelagode društva koje se ne može suočiti sa svojom prošlošću onakvom kakva jest – kompleksna i traumatična – bez pojednostavljivanja ili retrumatizacije.

Može se reći da je mizoginija kao nasljeđe rata ostala duboko prisutna u javnom i privatnom životu Bosanki i Hercegovki. Žena ima sve manje u izvršnoj vlasti i na rukovodećim položajima, a sistemom kvota na glasačkim listama kako se dobro manipulira. Onako kako su nestale iz politike i vladajućih struktura, jednako su izbrisane i iz formalnih mirotvornih procesa – pored ogromnih žrtvi i nesagledivog nasilja koje su žene pretrpjеле tokom rata u Bosni i Hercegovini, one nisu bile te koje su učestvovali u zvaničnom sklapanju mira.

Kada se Mirovni sporazum potpisivao u Dejtonu u decembru 1995., nijedna žena iz Bosne i Hercegovine nije bila prisutna. (...) Ali ovo ne sprečava žene da djeluju, da zahtijevaju da budu uključene i da predstavljaju rješenja za postizanje mira.¹⁴

11 Dračo, Ivana i Čaušević, Jasmina, *Rodna ravnopravnost – pravni okvir u Ivjernice i građanke*, Spahić-Šiljak, Zilka i Anić, Rebeka Jadranka, TPO fondacija i CIPS Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo 2009. str. 35

12 Willett, Susan. *Introduction: Security Council Resolution 1325: Assessing the Impact on Women, Peace and Security*. International Peacekeeping, Vol.17, No.2, April 2010, pp.142–158, str. 157

13 Mlinarević, Gorana, *Seksualno nasilje nad ženama kao ratni zločin*, u *Dijalog: Časopis za filozofiju i društvenu teoriju*. 3-4. (2008): 53-85.

14 Thomasson, Ristic, *To Make room for changes – Peace strategies from women organisations in Bosnia and Herzegovina*, The Kvinna till Kvinna Foundation, Johanneshov, 2006, str. 6

Isključene iz formalnih procesa izgradnje mira, žene se počinju organizovati unutar malih ženskih grupa, i počinju raditi na liječenju posljedica rata. Upravo tada reaffirmira se ženski pokret Bosne i Hercegovine koji se razvijao u socijalizmu, ali je zbog ratnih događanja preusmjeren u antiratne aktivnosti i kampanje i saniranje posljedica rata. Žene koje su se aktivirale u nevladinim organizacijama učinile smo mnogo na polju mirotvorstva.¹⁵ One su kreirale sigurne prostore za žene, pružale psihosocijalnu pomoć žrtvama rata, počinjale dijaloge i premošćivale granice. Mnoge od njih su zbog svoje posvećenosti miru doživljavale prijetnje, čak i fizičke napade, neke su bile javno proganjane i isključene iz svoje zajednice. Neke čak ni danas nemaju siguran prostor u kojem bi mogle govoriti o svojim angažmanima.

Društvo je zapravo potpuno nijemo na probleme sa kojima se suočavaju žene koje godinama aktivno rade na pomirenju, promociji ljudskih prava i izgradnji demokratskog društva. Danas, toliko godina nakon rata, veliki broj ženskih nevladinih organizacija i aktivistkinja aktivno radi na izgradnji mira, ali one to ne mogu uraditi same. Potrebno je da im se otvore prostori za djelovanje i da ne ostanu skrajnute i potisnute na margine društvenog života. Žene, posebno aktivistkinje, danas trebaju biti shvaćene kao aktivne političke djelatnice koje moraju imati glas u procesima donošenja odluka, pa i odluka o načinima izgradnje mira.

U ovoj studiji koncentrirale smo se na žensku ulogu u procesima izgradnje mira. Definicije pojmove, pristup, upitnici, literatura, i mnogi drugi segmenti studije prožeti su feminističkom teorijom, ali i mnogim drugim konceptima značajnim za polje istraživanja, a sve kako bismo potcrtale, promovirale i osnažile ulogu žena u procesima izgradnje mira u Bosni i Hercegovini. Time ne želimo umanjiti utjecaj i učešće muškaraca u svim ovim procesima, posebice napraviti bitnu razliku između muškog i ženskog učešća. Ono što želimo jeste staviti naglasak na one žene koje su rizikovale svoje živote, kao i na one koje i dalje rizikuju, kako bi doprinijele pomirenju i izgradnji mira u BiH, a time i osnažiti mnoge druge da progovore o svojim aktivnostima. Učešće žena u mirotvornim procesima često je neformalno, i rijetko dio formalnih procesa, tako da često njihove priče ostanu neispričane. Ova studija želi da oda priznanje svim ženama aktivistkinjama čiji se glasovi ne čuju dovoljno i čiji rad nije dovoljno prepoznat i priznat.

Aida Spahić i Elmaja Bavčić

---

15 Thomasson, Ristic, To Make room for changes – Peace strategies from women organisations in Bosnia and Herzegovina, The Kvinna till Kvinna Foundation, Johanneshov, 2006, str. 8

DIO 1.

Metodologija

Provodenje *baseline* studije realiziralo se u nekoliko faza:

Pripremna faza (definiranje istraživačkih pitanja i revidiranje upitnika – korištena je kvantitativna metoda prikupljanja podataka koja podrazumijeva primjenu upitnika. Upitnik je u konačnici sadržavao 14 pitanja kombiniranog tipa (otvorena i zatvorena pitanja).

Priprema anketara/ki za terenski rad – predstavnica partnerskih organizacija (Medica Zenica, Lara Bijeljina, Forum žena Bratunac, HcA Banja Luka, Krajška suza Sanski Most, UG Bosansko Grahovo, Li-Woman Livno).

Provodenje istraživanja na terenu – istraživanje su provodili članovi/ice i volonteri/ke partnerskih organizacija u odabranih 15 gradova BiH. Ispitanici/ce su samostalno ili uz pomoć anketara/ki popunjavalii upitnike, a samo istraživanje je zamišljeno i izvedeno po modelu deskriptivnih i korelacionih metoda. Sam upitnik za terensku anketu je sadržavao 14 pitanja kombiniranog tipa, dok je u web anketi dodato jedno pitanje koje se odnosilo na mjesto zaposlenja. Većina pitanja bila je zatvorenog tipa, dok je kod tri pitanja ostavljena mogućnost i dopisivanja odgovora. Prvih pet pitanja odnosilo se na strukturiranje samog uzorka, pri čemu se vodilo računa o starosnoj strukturi ispitanika, spolnoj strukturi, mjestu življenja, o tome da li se radi o raseljenim osobama, povratnicima/ama ili stanovništvu koje nije mijenjalo mjesto boravka tokom rata, stručnoj spremi ispitanika/ca i religioznosti.

Kreiranje web ankete i distribucija – korišten je postojeći upitnik u koji je dodato jedno pitanje koje se odnosilo na sektor u kojem osoba radi.

Obrada i analiza prikupljenih podataka – podatke je obradio i analizirao tim TPO Fondacije Sarajevo.

Uzorak

U prvom dijelu istraživanja anketirano je 606 ispitanika i ispitanica iz 15 gradova BiH: Sarajevo, Banja Luka, Mostar, Tuzla, Zenica, Bijeljina, Bihać, Bosansko Grahovo, Livno, Sanski Most, Bratunac, Tomislavgrad, Prijedor, Travnik i Brčko. Ispitanici/e su samostalno ili uz pomoć anketara/ki popunjavalii upitnike. Broj ispitanika/ca je proporcionalno određen na temelju broja stanovnika u navedenim gradovima, a anketa je obavljana na ulicama, u parkovima i na mjestima gdje se najčešće okupljaju određene starosne grupe ispitanika/ca kako bi se ispoštovao kriterij dobne granice.

Drugi dio istraživanja proveden je putem web ankete koja je postavljena na internet. Poziv za ispunjavanje web ankete poslan je e-mailom vladinim i nevladinim organizacijama, postavljen na mreže nevladinih organizacija te je stajao na web stranici TPO Fondacije. Ukupno su 232 osobe ispunile web anketu. Jedan od razloga zašto nismo imali veći broj popunjениh web anketa je nedostatak ažuriranih kompjuterskih internet programa Mozilla Firefox kod većine korisnika/ca interneta, što smo saznali iz velikog broja telefonskih poziva i e-mailova zainteresiranih građana/ki.

DIO 2.

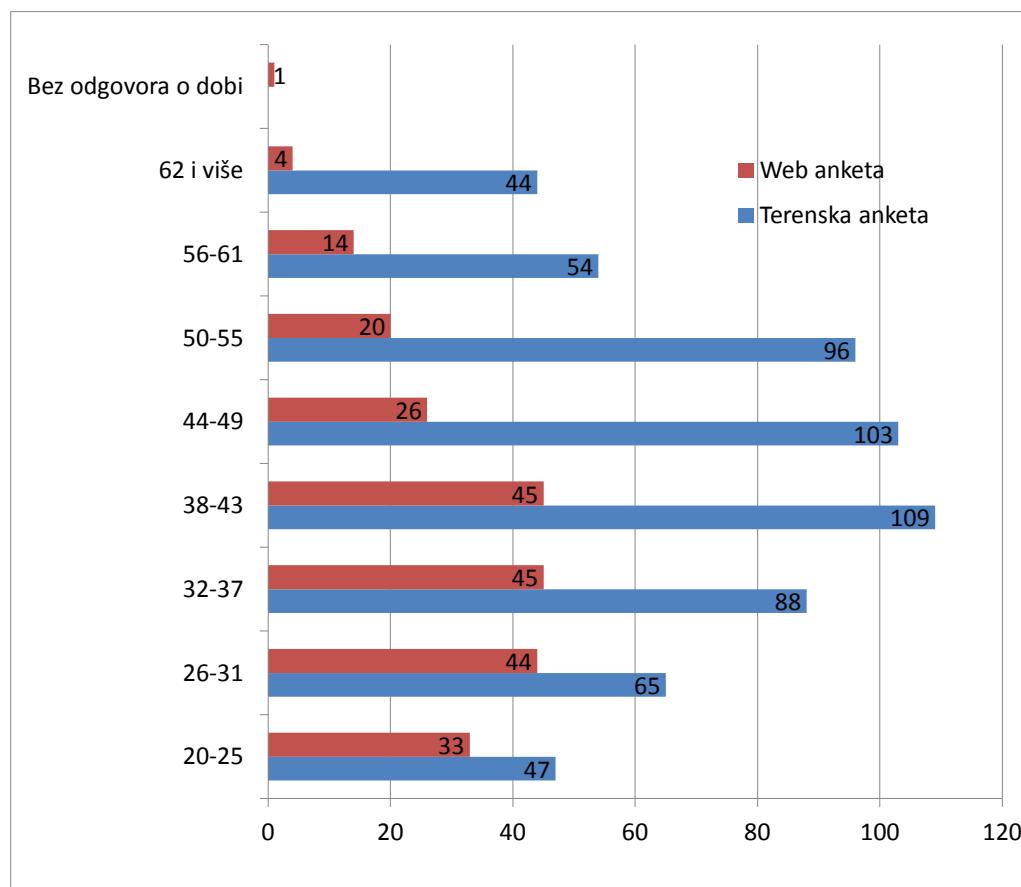
REZULTATI ISTRAŽIVANJA

2.1. Pregled socio-demografskih varijabli

Rezultati koje predstavljamo u *baseline* studiji temelje se na podacima dobivenim u terenskoj anketi i web anketi, pa ćemo uporedo predstavljati rezultate i jedne i druge ankete.

U terenskom istraživanju, 601 ispitanik/ca u istraživanju je naveo/la spol, od toga su 304 muškarca i 297 žena. Ispitanici/ce su kategorizirani u šest dobnih kategorija. Ispitanici/ice su anketirani u 15 općina Bosne i Hercegovine, s tim da najveći broj ispitanika/ca dolazi iz Sarajeva (120) i Banje Luke (98). Najveći broj ispitanika/ca u našem uzorku ima završenu srednju školu (320), dok je najmanji broj onih sa završenim magisterijem/doktoratom (25). Na pitanje o religijskoj pripadnosti, ispitanici su se izjasnili na sljedeći način: musliman/ka (272), pravoslavac/ka (184), katolik/inja (78), Jevrej/ka (3) i nisam religiozan/na (44). U web anketi, od 232 ispitanika/ce svi su naveli spol: 89 muškaraca i 143 žene. Ispitanici/e su naveli 44 različita mjesta odakle dolaze, a njih 10 nije navelo mjesto. Od ukupnog broja, najviše ispitanika/ca dolazi iz Sarajeva (99), a nakon toga iz Zenice (14), Banje Luke (9) i Mostara (9).

Grafikon 1. Terenska i web anketa

Tabela 1. Terenska i web anketa

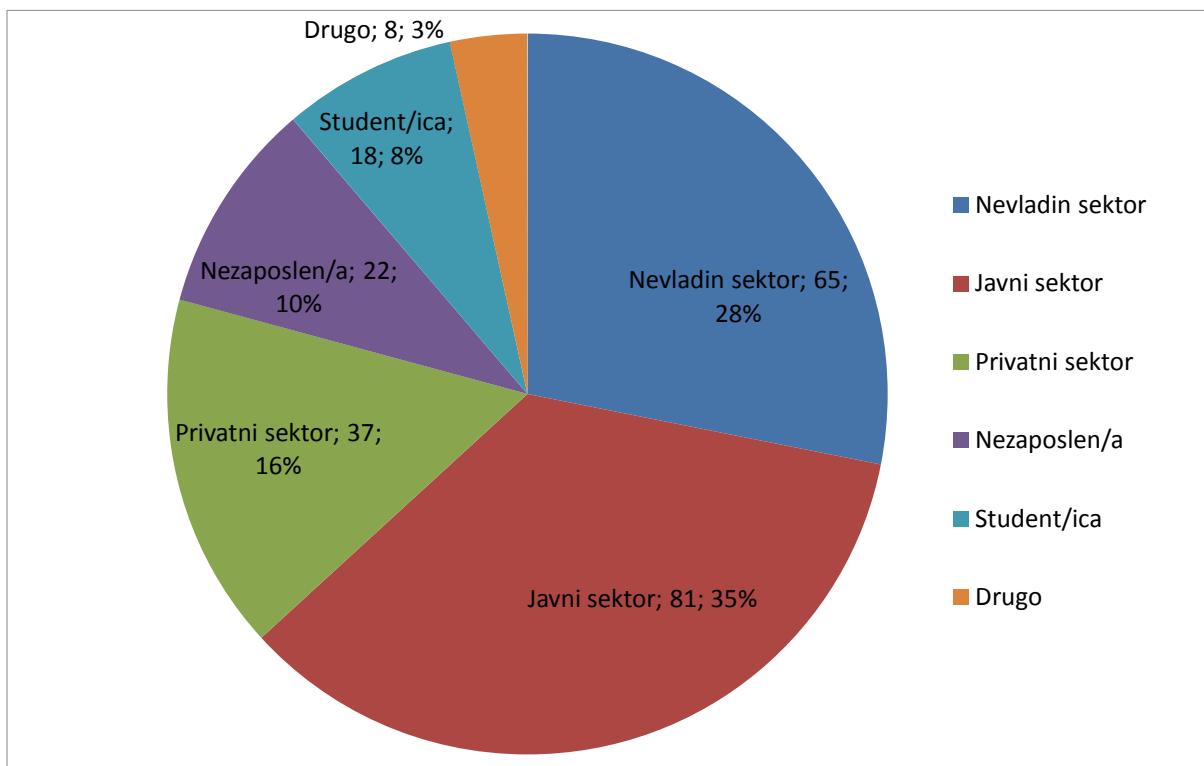
Kategorija	Terenska anketa	Web Anketa
Muški	304	89
Ženski	297	143
Bez odgovora	5	
Ukupno	606	232

Religijska pripadnost je bila još jedna varijabla koju smo koristili da vidimo da li postoje različiti stavovi vjernika/ca i onih koji ne izjašnjavaju svoju vjersku pripadnost u vezi sa mirovstvom, jer nas je zanimalo i to šta ispitanici/e misle o ulozi religije i religijskih zajednica u izgradnji mira i pomirenja.

Tabela 2. Terenska anketa

Mjesto boravka	Musliman/ ka	Katolik/ inja	Pravoslavac/ ka	Jevrej/ ka	Nisam religiozan/na	Ostalo	Ukupno
BANJA LUKA	1	4	82		9	2	98
BIHAĆ	21	1				2	24
BIJELJINA	2		44		2		48
BOSANSKO GRAHOVO		2	9			1	12
BRATUNAC	1		11				12
BRČKO	7	1	26		1	1	36
LIVNO	5	12			1		18
MOSTAR	15	28	3		1	1	48
PRIJEDOR	28		7		1		36
SANSKI MOST	8	6			1		15
SARAJEVO	75	9	10	3	19	5	121
TOMISLAVGRAD	1	10				1	12
TRAVNIK	23	2					25
TUZLA	39		1		5	3	48
ZENICA	43	3			2	1	49
BEZ ODGOVORA	3		1				4
Ukupno	272	78	194	3	44	15	606

Uzimajući u obzir da su se na web anketu javljali ispitanici iz 44 grada, ali i to da jedan dio ispitanika/ ca nije upisao ime mjesta u kojem žive, odlučili smo da u analizi web ankete umjesto varijable mjesta življenja uvrstimo varijablu o zaposlenja. Na pitanje *Gdje radite* u web anketi doobile smo sljedeće odgovore: najveći broj ispitanika/ca (oko 35 %, odnosno 81 osoba) zaposlene su u javnom sektoru. Odmah potom slijedi nevladin sektor (28 %, odnosno 65 osoba), privatni sektor (oko 16 %), nezaposlenih 10 %, studenata/ica 8 %.

Grafikon 2. Web anketa

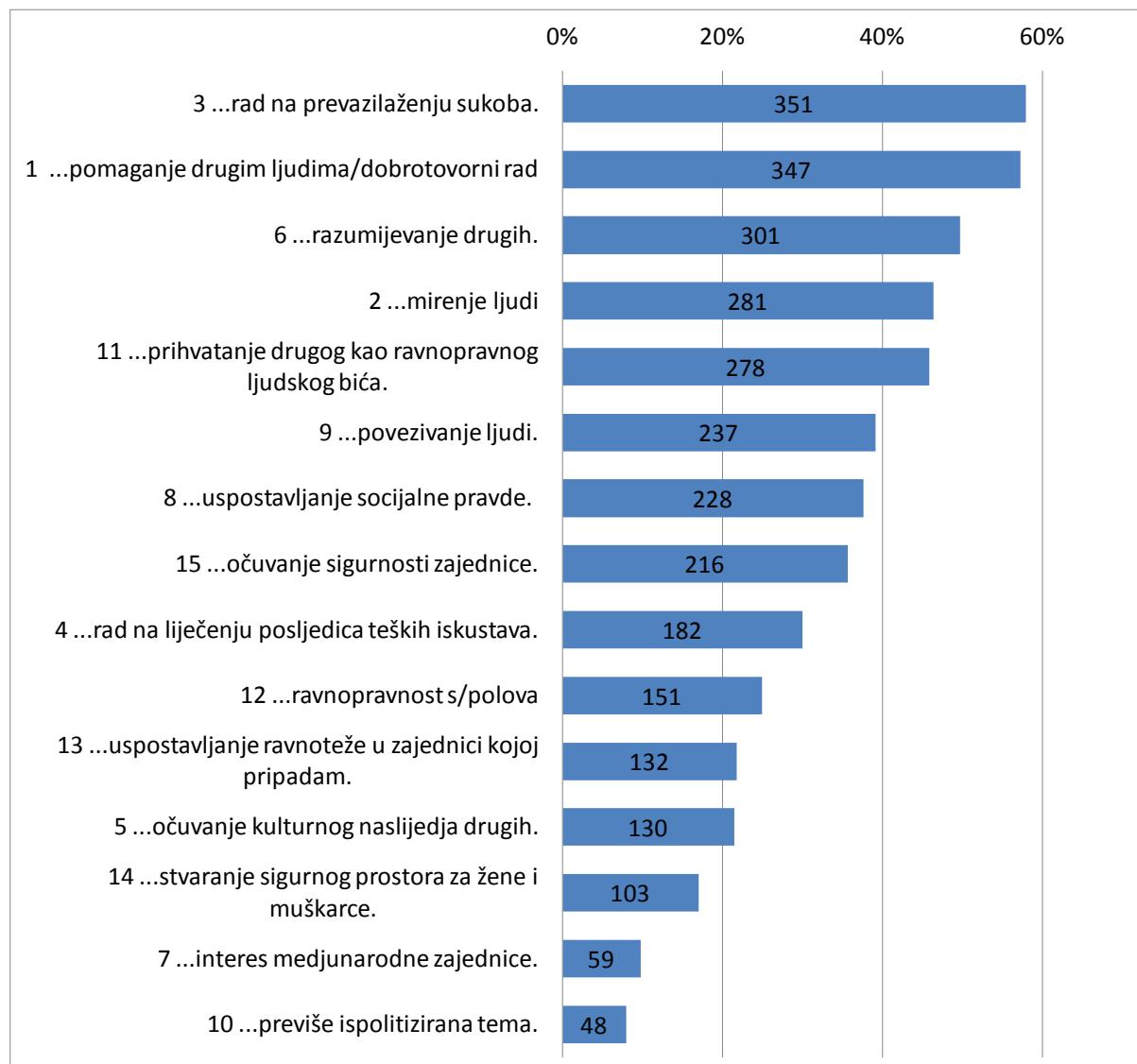

DIO 3.

ŠTA JE MIROTVORSTVO/ IZGRADNJA MIRA?

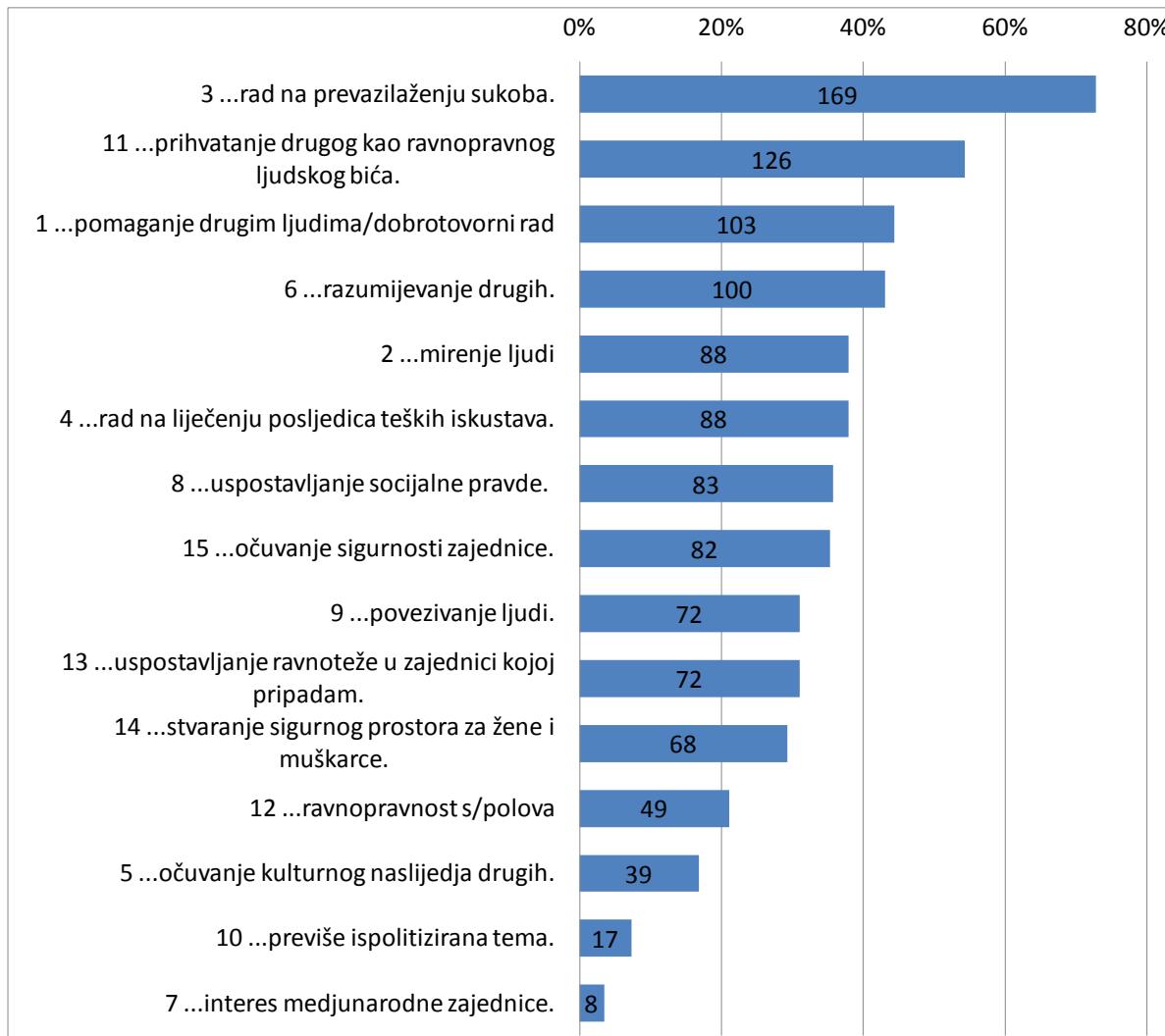
Istražujući kako bh. građani/ke razumijevaju i definiraju mirotvorstvo, odnosno izgradnju mira, postavili smo im sljedeće pitanje: *Ispod je predstavljen nekoliko izjava. Molimo vas da izdvojite 5 po vama najvažnijih tako što ćete označiti kvadratić pored.* U tabeli su navedeni svi ponuđeni odgovori koji su poredani po preferencijama ispitanika/ca. Prvih pet odgovora predstavljaju odgovore koji su najčešće zaokruživani. Broj ispred svakog od odgovora označava redni broj izjave na ponuđenoj listi odgovora u upitniku. Sljedeći grafikon predstavlja rezultate dobivene anketom na terenu.

Grafikon 3. Terenska anketa

Slične odgovore dobili smo i u web anketi, u kojoj su ispitanici/e odabrali navedenih pet ponuđenih odgovora.

Grafikon 4. Web anketa

U grafikonu 3. i grafikonu 4. očito je da ispitanici/e u obje ankete smatraju da je mirovstvo ponajviše vezano za:

- rad na prevazilaženju sukoba,
- pomaganje drugim ljudima/dobrotovorni rad,
- razumijevanje drugih,
- mirenje ljudi i
- prihvatanje drugog/e kao ravnopravnog ljudskog bića.

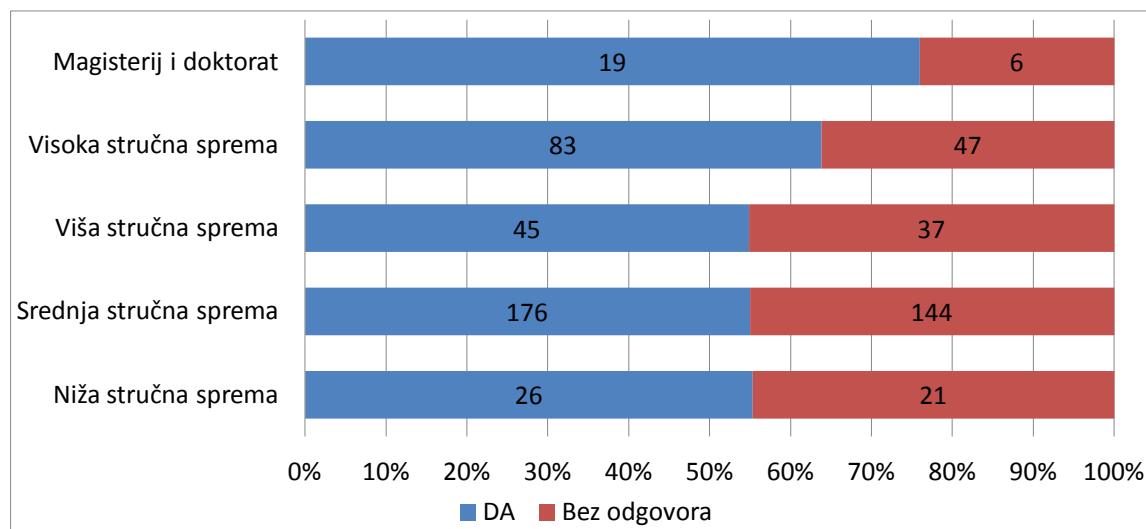
S druge strane, ispitanici/e u najmanjoj mjeri smatraju da je mirovstvo: stvaranje sigurnog prostora za žene i muškarce (oko 17 procenata), interes međunarodne zajednice (oko 10 procenata) i previše ispolitizirana tema (manje od 10 procenata). Ovo je zanimljiv odgovor, jer žene u nevladinom sektoru, ali i feminističke teoretičarke smatraju da je jedan od važnih dijelova mirovornog rada upravo to što se ženama, ali i drugima stvara siguran prostor u kojem mogu ispričati svoju priču, dobiti pomoći i informacije koje trebaju. Vjerovatno je sintagma "siguran prostor" nepoznanačica široj javnosti ili ih asocira na pitanja fizičke sigurnosti, pa većina ispitanika/ca nije zaokružila taj ponuđeni odgovor.

Na temelju njihovih odgovora mirovstvo se u bosanskohercegovačkoj javnosti i dalje percipira kao vrijednost, a ne kao dnevnapolička tema. Među ponuđenim opcijama u ovom pitanju bile su i opcije da je mirovstvo interes međunarodne zajednice i previše ispolitizirana tema jer smo time htjeli detektirati negativne stavove o mirovstvu. Takvih stavova je bilo, ali ipak mnogo manje nego pozitivnih stavova, što je dobar znak da je ova tema još uvijek važna i dragocjena ljudima.

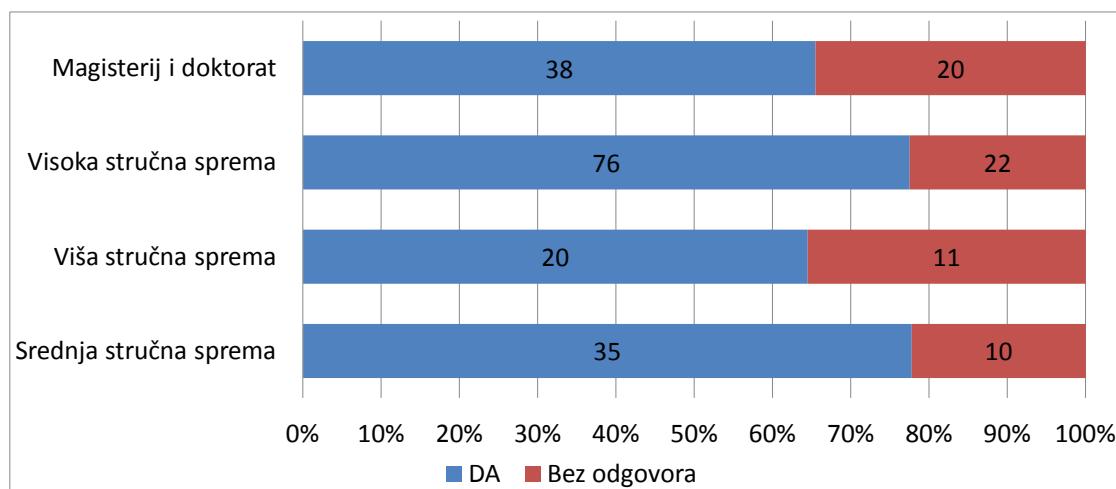
3.1. Mirotvorstvo je ... rad na prevazilaženju sukoba

Preko 55 procenata ispitanika/ca u terenskoj anketi (57 procenata muškaraca i 59 procenata žena) odgovorili su da je mirotvorstvo rad na prevazilaženju sukoba. Sličan procentualni udio u odgovaranju dobijen je i iz web ankete, gdje je preko 70 % ispitanika (72 procenata muškaraca i 73 procenata žena) odabralo ovaj odgovor. Očigledno je da stanovništvo Bosne i Hercegovine smatra da je za izgradnju mira neophodno rješavati i prevazilaziti sukobe, a to je naročito značajno uzmemu li u obzir da živimo u zemlji koja je postkonfliktna i u kojoj još uvijek postoje snažne međuetničke i međureligijske tenzije i animoziteti. Ovaj odgovor su odabrali ispitanici/e svih obrazovnih kategorija, kako se vidi u sljedećem grafikonu:

Grafikon 5. Terenska anketा

Grafikon 6. Web anketa

Ukrštanje odgovora na ovo pitanje sa varijablom mjesto boravka u anketi provedenoj na terenu pokazalo je da najveći procenat osoba u Brčkom i u Livnu (iznad 70 %) smatra da je rad na prevazilaženju sukoba bitan dio definicije mirotvorstva. Web anketa je pokazala da ispitanici/ce nastanjeni u većim gradovima u BiH također u velikom procentu smatraju da je rad na prevazilaženju sukoba izuzetno važan (preko 70 % ispitanika/ca iz Sarajeva, Banje Luke i Tuzle je odabralo odgovor na ovo pitanje).

3.2. Mirovorstvo je ... mirenje ljudi

Ovaj odgovor su u obje ankete u većem procentu birali/e ispitanici/e koje imaju manji stepen obrazovanja (50 % muškaraca i 42 % žena u terenskoj anketi i i 56 % muškaraca i 27 % žena u web anketi) nego ispitanici/e sa višim stepenom obrazovanja. Jedan od razloga bi mogao biti i to što građani/ke sa nižim nivoom obrazovanja mirovorstvo više posmatraju kao dio svakodnevnog života u kojem se razrješavaju problemi u porodici, braku i zajednici. Građani i građanke sa visokim stepenom obrazovanja mirovorstvo doživljavaju više kao nešto što nadrasta svakodnevni život i što je dio društveno-političkog života BiH na višim nivoima vlasti i moći. Stoga, veću odgovornost imaju oni koji imaju više moći u svojim rukama i koji vode državne institucije i organizacije.

Tabela 3. Terenska i web anketa

Nivo obrazovanja	Terenska anketa				Web anketa			
	DA	Bez odgovora	Ukupno	%	DA	Bez odgovora	Ukupno	%
Niža stručna spremna	35	12	47	74%				
Srednja stručna spremna	164	156	320	51%	18	27	45	40%
Viša stručna spremna	34	48	82	41%	15	16	31	48%
Visoka stručna spremna	38	92	130	29%	40	58	98	41%
Magisterij i doktorat	10	15	25	40%	15	43	58	26%
Bez odgovora o obrazovanju	0	2	2	0%				
Ukupno	281	325	606	46%	88	144	232	38%

Međutim, ako se pogledaju odgovori prema mjestu stanovanja, onda tu postoje značajne razlike. Naprimjer, preko 80 procenata od ukupno 15 ispitanika/ca iz Sanskog Mosta i 89 procenata od ukupno 18 osoba iz Livna smatraju da je mirenje ljudi važna definicija mirovorstva, za razliku od ispitanika/ca iz Bratunca – 25 procenata ili Sarajeva – 37 procenata. U ostalim gradovima taj broj ne prelazi 50 procenata, što je možda još jedan indikator društveno-političkog stanja i stanja svijesti ljudi da mirenje ne doživljavaju kao krucijalno bitan faktor u izgradnji mira.

Tabela 4. Terenska anketa

Mjesto boravka	DA	Bez odgovora	Ukupno	%
BANJA LUKA	43	55	98	44%
BIHAĆ	13	11	24	54%
BIJELJINA	24	24	48	50%
BOSANSKO GRAHOVO	5	7	12	42%
BRATUNAC	3	9	12	25%
BRČKO	19	17	36	53%
LIVNO	16	2	18	89%
MOSTAR	20	28	48	42%
PRIJEDOR	15	21	36	42%
SANSKI MOST	12	3	15	80%
SARAJEVO	45	76	121	37%
TOMISLAVGRAD	6	6	12	50%
TRAVNIK	12	13	25	48%
TUZLA	22	26	48	46%
ZENICA	25	24	49	51%
BEZ ODPONIJELOVADA O MJESTU B.	1	3	4	25%
Ukupno	281	325	606	46%

Analiza rezultata u web anketi pokazala je zanimljive rezultate kada smo ukrstili odgovor da je mirotvorstvo mirenje ljudi sa varijablama dob, spol i religijska pripadnost. Tako je npr. 38 (oko 27 %) žena i 50 muškaraca (oko 56 %) odabralo ovaj odgovor. Također, 40 od 121 (33 % od ukupnog broja ispitanih) muslimana/ki, 10 katolika/kinja (ukupni broj 16) i 17 od 29 pravoslavaca/ki je odabralo ovaj odgovor. Zanimljivo je također da su osobe u starosnim grupama 26–31, 44–49 i 62 i više, u gotovo dvostruko većem procentu birali mirenje ljudi kao značajan dio mirotvorstva, u poređenju sa osobama u starosnoj grupi 20–25.

Tabela 5. Web anketa

Starosna grupa	DA	Bez odgovora	Ukupno	%
20-25	8	25	33	24%
26-31	20	24	44	45%
32-37	16	29	45	36%
38-43	17	28	45	38%
44-49	13	13	26	50%
50-55	7	13	20	35%
56-61	5	9	14	36%
62 i više	2	2	4	50%
Bez odgovora o dobi	0	1	1	0%
Ukupno	88	144	232	38%

Tabela 6. Web anketa

Religijska pripadnost	DA	Bez odgovora	Ukupno	%
Musliman/ka	40	81	121	33%
Katolik/inja	10	6	16	63%
Pravoslavac/ka	17	12	29	59%
Jevrej/ka	4	0	4	100%
Nisam religiozan/na	16	37	53	30%
Ostalo	1	7	8	13%
Bez odgovora o religiji	0	1	1	0%
Ukupno	88	144	232	38%

Tabela 7. Web anketa

Spol	DA	Bez odgovora	Ukupno	%
Muški	50	39	89	56%
Ženski	38	105	143	27%
Ukupno	88	144	232	38%

3.3. Mirotvorstvo je ... pomaganje drugim ljudima/dobrotvorni rad

Odgovor da je mirotvorstvo pomaganje drugim ljudima/dobrotvorni rad, u najvećem procentu su dali ispitanici/e sa nižom stručnom spremom (68 %) i ispitanici sa srednjom stručnom spremom (61 %). To mišljenje dijeli i ispitanici/ce sa višim nivoom obrazovanja (oko 55 % muškaraca i 60 % žena u terenskoj anketi te oko 58 % muškaraca i 36 % žena u web anketi). Razlog zašto i u ovom odgovoru prednjače ispitanici/e sa nižim stepenom obrazovanja bi također mogao biti vezan za činjenicu da ovi građani/ke mirotvorstvo više povezuju sa svakodnevnim životom u svojim porodicama i zajednicama, a ne za mirovne procese koji se događaju na nivou državnih institucija i politika. Pomaganje ljudima je nešto što svaki čovjek može uraditi i što se događa svakodnevno u različitim okolnostima, pa je to vjerovatno bio razlog što je 57 procenata ispitanika/ca u terenskoj i 44 procenata u web anketi povezalo mirotvorstvo sa pomaganjem ljudima i dobrotvornim aktivnostima.

Tabela 8. Terenska anketa

Nivo obrazovanja	DA	Bez odgovora	Ukupno	%
Niža stručna spremna	32	15	47	68%
Srednja stručna spremna	195	125	320	61%
Viša stručna spremna	39	43	82	48%
Visoka stručna spremna	69	61	130	53%
Magisterij i doktorat	11	14	25	44%
Bez odgovora o obrazovanju	1	1	2	50%
Ukupno	347	259	606	57%

Kada odgovor na ovo pitanje provedemo kroz varijablu religijska pripadnost, vidimo da u obje ankete veliki broj katolika/kinja smatra da je pomaganje drugim ljudima/dobrotvorni rad bitan segment mirotvorstva. Za ovu opciju u najmanjem procentu u obje ankete odredile su se osobe koje su se izjasnile kao nereligiозne. To ne treba da znači da su nereligiозne osobe manje sklane pomaganju, već da religiozne osobe imaju više naglašeno pomaganje u svojim religijskim načelima, što opet nije nikakva garancija da one ta načela i primjenjuju u praksi.

Tabela 9. Terenska i web anketa

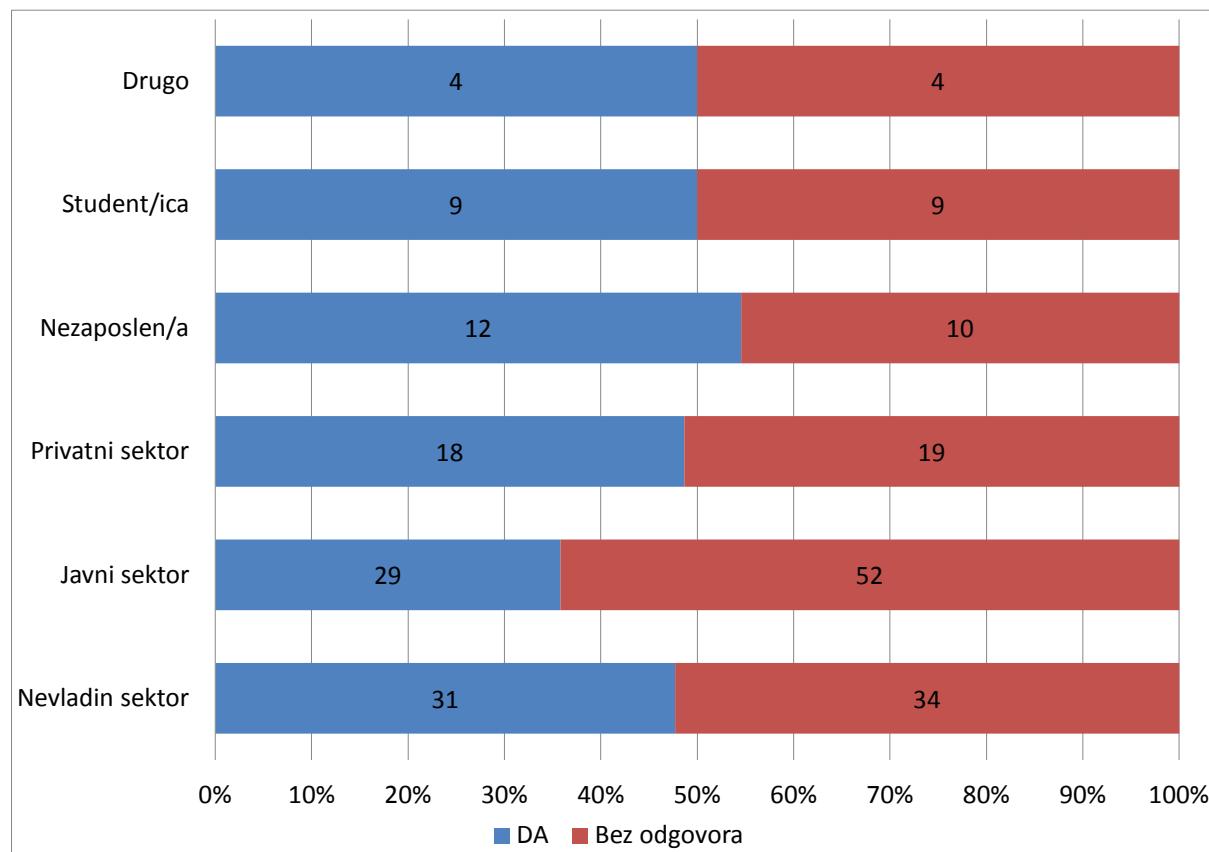
Religijska pripadnost	Terenska anketa				Web anketa			
	DA	Bez odgovora	Ukupno	%	DA	Bez odgovora	Ukupno	%
Musliman/ka	158	114	272	58%	51	70	121	42%
Katolik/inja	60	18	78	77%	11	5	16	69%
Pravoslavac/ka	100	94	194	52%	19	10	29	66%
Jevrej/ka	2	1	3	67%	4	0	4	100%
Nisam religiozan/na	18	26	44	41%	16	37	53	30%
Ostalo					2	6	8	25%
Bez odgovora o religiji	9	6	15	60%	0	1	1	0%
Ukupno	347	259	606	57%	103	129	232	44%

Upoređivanje odgovora na ovo pitanje sa varijablom mjesto boravka u anketi provedenoj na terenu pokazalo je da su svi ispitanici/ce iz Tomislavgrada ovo polje djelovanja odredili kao bitno za definiciju mirotvorstva. Odmah potom slijede ispitanici/ce nastanjeni u Livnu, Mostaru i Bosanskom Grahovu.

Tabela 10. Terenska anketa

Mjesto boravka	DA	Bez odgovora	Ukupno	%
BANJA LUKA	39	59	98	40%
BIHAĆ	11	13	24	46%
BIJELJINA	25	23	48	52%
BOSANSKO GRAHOVO	9	3	12	75%
BRATUNAC	5	7	12	42%
BRČKO	20	16	36	56%
LIVNO	16	2	18	89%
MOSTAR	36	12	48	75%
PRIJEDOR	23	13	36	64%
SANSKI MOST	10	5	15	67%
SARAJEVO	67	54	121	55%
TOMISLAVGRAD	12		12	100%
TRAVNIK	16	9	25	64%
TUZLA	22	26	48	46%
ZENICA	33	16	49	67%
BEZ ODGOVORA O MJESTU B.	3	1	4	75%
Ukupno	347	259	606	57%

U web anketi mjesto boravka je teško mjerljiva varijabla, zbog već pomenutog velikog broja mjesta i neidentificiranih mjesta iz kojih dolaze ispitanici/e, pa smo i u ovom slučaju ukrstili odgovor na ovo pitanje sa varijablom mjesto zaposlenja.

Grafikon 7. Web anketa

3.4. Mirotvorstvo je ... razumijevanje drugih

Iako su se ispitanici/ce u najvećem broju opredijelili za razumijevanje drugih, kao jednu od bitnih odrednica mirotvorstva, upoređivanjem odgovora na ovo pitanje sa socio-demografskim varijablama nije pokazalo nikakve značajne rezultate izuzev kada se radi o varijabli mjesto boravka u anketi provedenoj na terenu i varijabli dob u web anketi. Najveći broj ispitanika iz Bratunca, Brčkog i Sanskog Mosta (oko 65 % od ukupnog broja ispitanika/ca iz svakog grada pojedinačno, a od toga 48 % muškaraca i 52 % žena u terenskoj anketi i 39 % muškaraca i 45 % žena u web anketi) odredilo se za ovu opciju prilikom definiranja mirotvorstva. Da je mirotvorstvo razumijevanje drugih ljudi u najmanjem procentu smatraju stanovnici Travnika i Tomislavgrada.

Tabela 11. Terenska anketa

Mjesto boravka	DA	Bez odgovora	Ukupno	%
BANJA LUKA	43	55	98	44%
BIHAĆ	13	11	24	54%
BIJELJINA	23	25	48	48%
BOSANSKO GRAHOVO	7	5	12	58%
BRATUNAC	8	4	12	67%
BRČKO	23	13	36	64%
LIVNO	9	9	18	50%
MOSTAR	23	25	48	48%
PRIJEDOR	16	20	36	44%
SANSKI MOST	10	5	15	67%
SARAJEVO	69	52	121	57%
TOMISLAVGRAD	4	8	12	33%
TRAVNIK	8	17	25	32%
TUZLA	20	28	48	42%
ZENICA	22	27	49	45%
BEZ ODGOVORA O MJESTU B.	3	1	4	75%
Ukupno	301	305	606	50%

Web anketa je pokazala da samo devet osoba u dobroj skupini 26–31 vjeruje da je mirotvorstvo razumijevanje drugih, za razliku od 26 ispitanika/ca u dobroj skupini 38–43, koji u većem broju vjeruju da mirotvorstvo jeste razumijevanje drugih. Stariji ispitanici i ispitanice možda zbog životnog iskustva znaju koliko je važno razumijevanje u svakodnevnim odnosima među ljudima, pa su u većem procentu zaokružili ovaj ponuđeni odgovor nego mlađe osobe koje tek uče koja je vrijednost međusobnog razumijevanja.

Tabela 12. Web anketa

Starosna grupa	DA	Bez odgovora	Ukupno	%
20-25	13	20	33	39%
26-31	9	35	44	20%
32-37	25	20	45	56%
38-43	26	19	45	58%
44-49	9	17	26	35%
50-55	12	8	20	60%
56-61	4	10	14	29%
62 i više	2	2	4	50%
Bez odgovora o dobi	0	1	1	0%
Ukupno	100	132	232	43%

3.5. Mirotvorstvo je ... prihvatanje drugog kao ravnopravnog ljudskog bića

Da je mirotvorstvo prihvatanje drugog kao ravnopravnog ljudskog bića ponajviše misle ispitanici/e iz Bratunca (9 od 12 ispitanih osoba), dok to ponajmanje smatraju ispitanici/e iz Livna, Bihaća i Mostara. Ukrštanjem rezultata iz web ankete sa socio-demografskim varijablama, dobili smo zanimljiv podatak koji je vezan za dob ispitanika/ca – najveći procenat ispitanika/ca u starosnim grupama 50–55 i 56–61 smatra da je ovo značajna odrednica mirotvorstva. I za ovaj odgovor u većem procentu su bili opredijeljeni ispitanici/ce zrelijе životne dobi dok se značajnije oscilacije između stavova muškaraca i žena u odgovoru na ovo pitanje nisu primjetile (44 % muškaraca i 47 % žena u terenskoj anketi i 51 % muškaraca i 57 % žena u web anketi).

Tabela 13. Terenska anketa

Mjesto boravka	DA	Bez odgovora	Ukupno	%
BANJA LUKA	46	52	98	47%
BIHAĆ	9	15	24	38%
BIJELJINA	21	27	48	44%
BOSANSKO GRAHOVO	6	6	12	50%
BRATUNAC	9	3	12	75%
BRČKO	9	27	36	25%
LIVNO	6	12	18	33%
MOSTAR	17	31	48	35%
PRIJEDOR	19	17	36	53%
SANSKI MOST	6	9	15	40%
SARAJEVO	60	61	121	50%
TOMISLAVGRAD	7	5	12	58%
TRAVNIK	13	12	25	52%
TUZLA	26	22	48	54%
ZENICA	21	28	49	43%
BEZ ODGOVORA O MJESTU B.	3	1	4	75%
Ukupno	278	328	606	46%

Tabela 14. Web anketa

Starosna grupa	DA	Bez odgovora	Ukupno	%
20-25	17	16	33	52%
26-31	27	17	44	61%
32-37	28	17	45	62%
38-43	14	31	45	31%
44-49	13	13	26	50%
50-55	14	6	20	70%
56-61	11	3	14	79%
62 i više	2	2	4	50%
Bez odgovora o dobi	0	1	1	0%
Ukupno	126	106	232	54%

DIO 4.

IZREKE O MIROTVORSTVU

4.1. Ima li neka izreka u vašoj tradiciji koja govori u prilog izgradnje mira, pomaganja ljudima?

U namjeri da provjerimo koliko je mirotvorstvo prisutno u narodnim narativima i u moralnim načelima religijskih i nereligioznih svjetonazora, tražili smo da ispitanici/e navedu neku izrek koja postoji u njihovim tradicijama. U anketi provedenoj na terenu, 257 osoba (što je oko 42 % ispitanika/ca) izjavilo je da zna neku izrek, 133 njih (oko 22 %) smatra da ne postoji nikakva izreka u tradiciji koja govori u prilog mirotvorstvu, dok je 185 osoba – oko 31 % odgovorilo sa 'ne znam'. Ukrštanjem ovog pitanja sa varijablom spola nismo dobile nikakve značajne podatke – gotovo da i ne postoji razlika između spolova kada je u pitanju poznавanje izreka koje postoje u tradiciji. Postoje neznatne razlike kada se analizira dob ispitanika/ca koji/e poznaju izreke, naročito u web anketi. Prema navedenim procentima, više osoba starosne dobi iznad 32 godine poznaju izreke koje se tradicionalno vežu za izgradnju mira, za razliku od osoba u starosnim kategorijama od 20 do 31 godine. To se moglo očekivati, jer stariji ispitanici/e će više pamtitи ako postoje takve izreke nego mlađi koji se za takve manje zanimaju i možda su manje pod utjecajem svoje kulturne i religijske tradicije.

Tabela 15. Terenska anketa

Spol	DA	NE	NE ZNAM	Bez odgovora	Ukupno
Muški	137	65	95	7	304
Ženski	118	66	90	23	297
Bez odgovora o spolu	2	2	0	1	5
Ukupno	257	133	185	31	606

Tabela 16. Terenska anketa

Starosna grupa	DA	NE	NE ZNAM	Bez odgovora	Ukupno
20-25	32%	15%	49%	4%	100%
26-31	31%	17%	49%	3%	100%
32-37	42%	19%	35%	3%	100%
38-43	44%	18%	33%	5%	100%
44-49	46%	26%	18%	10%	100%
50-55	47%	27%	23%	3%	100%
56-61	39%	24%	30%	7%	100%
62 i više	55%	27%	14%	5%	100%
Ukupno	42%	22%	31%	5%	100%

Tabela 17. Web anketa

Starosna grupa	DA	NE	NE ZNAM	Bez odgovora	Ukupno
20-25	12%	9%	79%	0%	100%
26-31	25%	14%	61%	0%	100%
32-37	51%	7%	42%	0%	100%
38-43	64%	9%	27%	0%	100%
44-49	54%	4%	42%	0%	100%
50-55	75%	10%	15%	0%	100%
56-61	71%	7%	14%	7%	100%
62 i više	75%	25%	0%	0%	100%
Bez odgovora o dobi	0%	0%	0%	100%	100%
Ukupno	47%	9%	43%	1%	100%

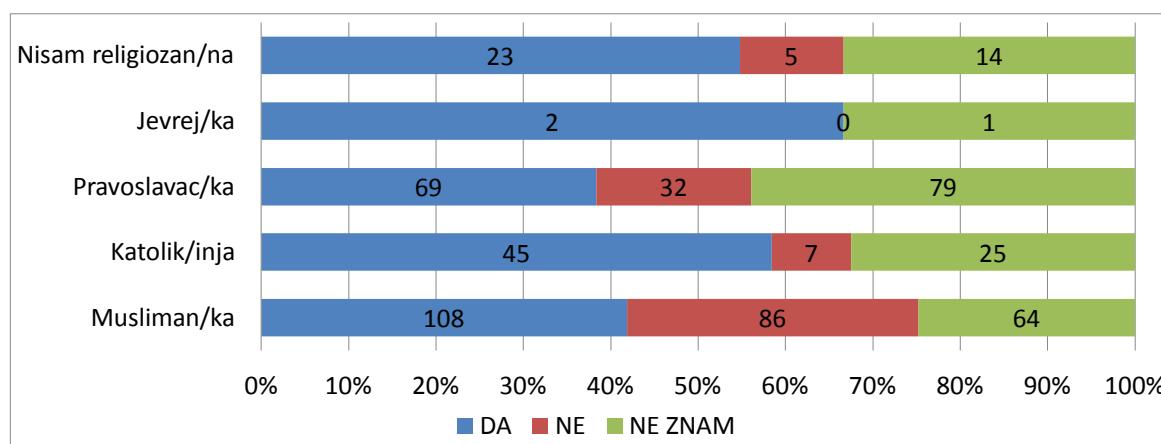
Ukupno se 42 % ispitanika/ca u anketi provedenoj na terenu izjasnilo da postoji izreka u njihovoj tradiciji koja se veže za izgradnju mira. Međutim, nisu svi i naveli izreku.

Web anketa je pokazala slične rezultate. Ukoliko procentualno uporedimo odgovore, jasno je da se ni u ovoj anketi nisu pokazale značajne razlike između muškaraca i žena kada je u pitanju poznavanje izreka. Od ukupno 232 osobe koje su ispunile anketu, 109 njih (oko 47 %) izjasnilo se da u njihovoj tradiciji postoji izreka koja govori o mirovstvu, 21 (oko 9 %) osoba smatra da takva izreka ne postoji te 100 (oko 43 %) osoba je odgovorilo da ne znaju. U procentima to izgleda ovako:

Tabela 18. Web anketa

Spol	DA	NE	NE ZNAM	Bez odgovora	Ukupno
Muški	49	11	28	1	89
Ženski	60	10	72	1	143
Ukupno	109	21	100	2	232
<i>Muški</i>	<i>55%</i>	<i>12%</i>	<i>31%</i>	<i>1%</i>	<i>100%</i>
<i>Ženski</i>	<i>42%</i>	<i>7%</i>	<i>50%</i>	<i>1%</i>	<i>100%</i>
Ukupno	47%	9%	43%	1%	100%

Ipak, web anketa se od ankete provedene na terenu razlikuje u tome što osobe koje nisu religiozne ili ne pripadaju nijednoj od navedenih religijskih grupa u znatno manjem broju poznaju izreke koje imaju tradicijsko utemeljenje.

Grafikon 8. Terenska anketa

Tabela 19. Web anketa

Religijska pripadnost	DA	NE	NE ZNAM	Bez odgovora	Ukupno
Musliman/ka	62	10	48	1	121
Katolik/inja	9	1	6	0	16
Pravoslavac/ka	17	2	9	1	29
Jevrej/ka	2	0	2	0	4
Nisam religiozan/na	15	8	30	0	53
Ostalo	3	0	5	0	8
Bez odgovora o religiji	1	0	0	0	1
Ukupno	109	21	100	2	232
<i>Musliman/ka</i>	<i>51%</i>	<i>8%</i>	<i>40%</i>	<i>1%</i>	<i>100%</i>
<i>Katolik/inja</i>	<i>56%</i>	<i>6%</i>	<i>38%</i>	<i>0%</i>	<i>100%</i>
<i>Pravoslavac/ka</i>	<i>59%</i>	<i>7%</i>	<i>31%</i>	<i>3%</i>	<i>100%</i>
<i>Jevrej/ka</i>	<i>50%</i>	<i>0%</i>	<i>50%</i>	<i>0%</i>	<i>100%</i>
<i>Nisam religiozan/na</i>	<i>28%</i>	<i>15%</i>	<i>57%</i>	<i>0%</i>	<i>100%</i>
<i>Ostalo</i>	<i>38%</i>	<i>0%</i>	<i>63%</i>	<i>0%</i>	<i>100%</i>
Bez odgovora o religiji	100%	0%	0%	0%	100%

Ispitanike/ce u obje ankete smo također zamolile da navedu izreke. (*Ukoliko ima, molimo vas da navedete ili parafazirate.*) Navedene izreke smo podijelile u dvije kategorije – one koje imaju religijsko utemeljenje i one koje to nemaju. Tako npr. u one koje nemaju religijsko utemeljenje ubrajamo izreke koje se odnose na zajedništvo i pomaganje, razumijevanje, dobrotu, komunikaciju i opredijeljenost za mir. One dakako mogu biti i religijske, ali ih nismo uvrstile kao religijske ako nije bilo izričito naglašeno da ta izreka dolazi iz religijske tradicije. Religijski utemeljene su one koje u sebi sadrže „zlatno pravilo”, religijski utemeljenu opredijeljenost za mir i religijski utemeljeno nenasilje. Ovu podjelu smo napravili na temelju izreka u kojima smo pronašli religijsku motivaciju i argumente za mir i izreka u kojim nije bilo naglašeno koje utemeljenje imaju.

Tabela 20. Terenska anketa

Odgovor	Muški	Ženski	Bez odgovora	Ukupno
Nereligiozno utemeljenje	49	53	0	102
Zajedništvo i pomaganje	22	30	0	52
Razumijevanje	12	7	0	19
Dobrota nema identitet	7	10	0	17
Komunikacija	5	3	0	8
Opredijeljenost za mir	3	3	0	6
Religijsko utemeljenje	61	56	1	118
Zlatno pravilo	43	33	0	76
Religijska opredijeljenost za mir	8	17	1	26
Religijsko nenasilje	10	6	0	16
Ukupno	110	109	1	220

Od ukupno 220 navedenih izreka, njih 118 možemo klasificirati kao religijski utemeljene, a 102 kao nereligiozne. Međutim, mnoge od izreka koje imaju religijsko utemeljenje koriste se u javnom diskursu jer se tradicionalno prenose i svuda su prisutne, te nužno ne označavaju mirotvorno djelovanje koje se zasniva na religijskim ubjeđenjima. Također smo primjetile da se određene izreke sa religijskim utemeljenjem ponavljaju kod različitih ispitanika/ca bez obzira na njihovu religijsku ne/opredijeljenost. Samo je 41 procenat ispitanika/ca navelo neku izreku, dok 59 procenata nije znalo nijednu izreku o mirotvorstvu.

Najčešće izreke koje su se pojavljivale u anketi provedenoj na terenu su:

- Ne čini drugima što ne želiš sebi (Zlatno pravilo) (73),
- Izreke koje sadrže riječ *mir* (24),
- Dobro se dobrom vraća (21),
- Sloga kuću gradi (14),
- Poštuj komšiju i bližnjeg svog (14),
- Ko tebe kamenom ti njega hljebom/kruhom (13),
- Ko drugom jamu kopa sam u nju upada (8),
- Gdje kuća nije tjesna čeljad nije bijesna (7),
- Lijepa riječ i gvozdena vrata otvara (4).

Tabela 21. Web anketa

Izreke	Frekvencija
Nereligijijski motiv	38
Mir je opće dobro	13
Komunikacija	8
Razumijevanje	4
Dobrota nema identitet	3
Pomaganje i poštovanje drugog	10
Religijski motiv	54
Zlatno pravilo	33
Religijska opredjeljenost za mir	13
Religijsko nenasilje	8
Ukupno	92

DIO 5.

ANGAŽIRANOST NA IZGRADNJI MIRA

5.1. Da li ste se Vi ikada bavili aktivnostima koje su vezane za mirotvorstvo/izgradnju mira?

Kada je u pitanju lični angažman, oko 25 procenata ispitanika/ca (27 % muškaraca i 21 % žena) iz ankete na terenu navodi da su se bavili/e aktivnostima koje su vezane za mirotvorstvo/izgradnju mira. Nasuprot tome, web anketa je pokazala da se oko 63 % od ukupnog broja ispitanika/ca bavilo mirotvorstvom. Od tog broja oko 56 % osoba muškog spola i 67 % osoba ženskog spola radilo je na izgradnji mira.

Ispitanici/ce su na pitanje *Na koji način ste učestvovali u izgradnji mira?* ponudili širok spektar zanimljivih odgovora poput „uspostavljanje kontakata u lokalnoj zajednici”, „mirenje komšija”, „dobrotvorni rad”, „razni protesti”, „uključenost u međunarodne projekte” i sl. S ciljem jasnijeg pregleda odgovori su smješteni u nekoliko kategorija: obrazovanje za mir, odbrana domovine, humanitarni rad, pomaganje, povezivanje ljudi, izgradnja države, nenasilje i građanski aktivizam.

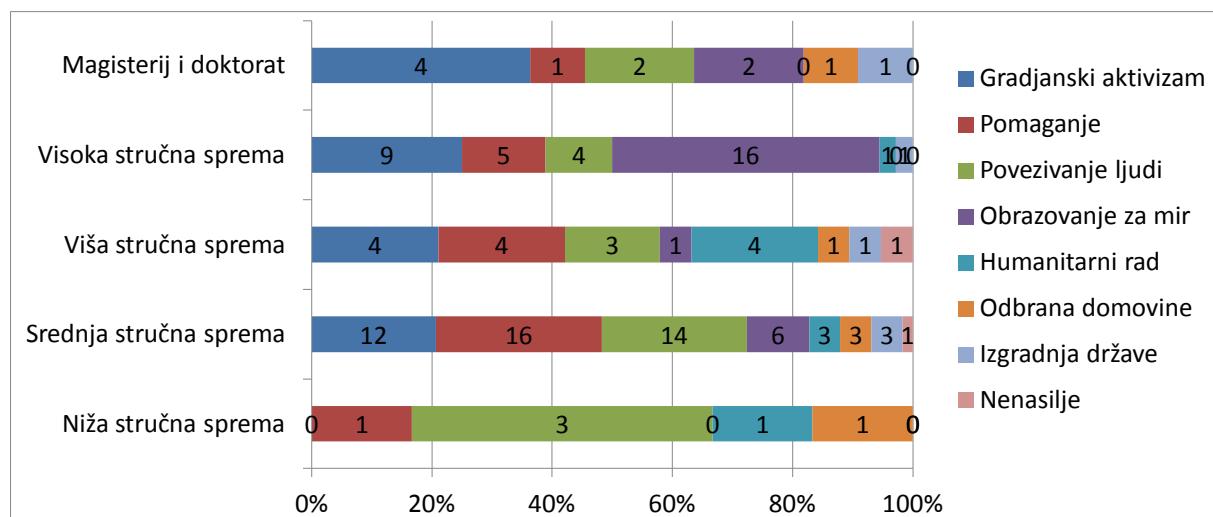
Najveći broj ispitanika/ca koji/e su izjavili/e da su se bavili/e izgradnjom mira, radili su to kroz građanski aktivizam (29 u terenskoj anketi i 37 u web anketi). U anketi provedenoj na terenu potom slijedi pomaganje (27 osoba), povezivanje ljudi (26 osoba) i obrazovanje za mir (25 osoba) dok se znatno manji broj ljudi bavio humanitarnim radom, odbranom domovine, izgradnjom države i nenasiljem.

Tabela 22. Terenska anketa

Odgovori	Muški	Ženski	Bez odgovora o dobi	Ukupno
Građanski aktivizam	16	13	0	29
Pomaganje	17	10	0	27
Povezivanje ljudi	14	11	1	26
Obrazovanje za mir	8	17	0	25
Humanitarni rad	5	4	0	9
Odbrana domovine	6	1	0	7
Izgradnja države	5	1	0	6
Nenasilje	1	1	0	2
Ukupno	72	58	1	131
<i>Građanski aktivizam</i>	22%	22%	0%	22%
<i>Pomaganje</i>	24%	17%	0%	21%
<i>Povezivanje ljudi</i>	19%	19%	100%	20%
<i>Obrazovanje za mir</i>	11%	29%	0%	19%
<i>Humanitarni rad</i>	7%	7%	0%	7%
<i>Odbrana domovine</i>	8%	2%	0%	5%
<i>Izgradnja države</i>	7%	2%	0%	5%
<i>Nenasilje</i>	1%	2%	0%	2%
<i>Ukupno</i>	100%	100%	100%	100%

Analiza rezultata pokazala je da postoji zanimljiv odnos između nivoa obrazovanja i načina bavljenja mirotvorstvom – većina ispitanika/ca sa završenim magisterijem ili doktoratom bavila se izgradnjom mira putem građanskog aktivizma, dok su se ispitanici/e sa nižom stručnom spremom najviše koncentrirali na pomaganje, povezivanje ljudi i humanitarni rad. To ne znači da građanski aktivizam ne postoji među manje obrazovanim ljudima, već može značiti da su u nevladinim organizacijama više angažirane osobe sa većim stupnjem obrazovanja.

Grafikon 9. Terenska anketa

Ispitanici/e u web anketi su naveli/e nekoliko različitih aktivnosti koje smo kategorizirale u 11 kategorija: građanski aktivizam, obrazovanje za mir, humanitarni rad, povezivanje ljudi, živjeti svakodnevno mir, obrazovanje djece, učešće u odbrani domovine, istraživanja, humanitarni poslovi, dijalog i borba protiv nasilja nad ženama.

Prilikom analize rezultata pokazalo se da su žene aktivne u području građanskog aktivizma, obrazovanja za mir, povezivanja ljudi i življenja za mir, dok se pak ispitanici muškog spola najčešće bave humanitarnim radom i humanitarnim poslovima.

Ukrštanje ovog pitanja sa varijablom religijska pripadnost nije pokazalo nikakve značajne oscilacije što se tiče procenta osoba koje se bave mirotvorstvom. Jedina značajna razlika jeste ta da se znatno veći broj osoba koje nisu dale odgovor o svojoj religijskoj pripadnosti (otprilike 60 %) bavi ili se bavilo izgradnjom mira. To je potvrda stanja na terenu, jer su organizacije civilnog društva bile najviše angažirane na izgradnji mira i pomirenja u postratnom periodu, a tek kasnije se pridružuju i religijski utemeljene organizacije i pojedinci. Ovo je još jedna potvrda da mirotvorni rad u BiH počiva na djelovanju sekularnih organizacija, a posebno ženskih nevladinih organizacija koje su dale značajan doprinos pomirenju u zadnje dvije dekade.

Tabela 23. Terenska anketa

Religijska pripadnost	DA	NE	Bez odgovora	Ukupno
Musliman/ka	57	209	6	272
Katolik/inja	26	52	0	78
Pravoslavac/ka	38	154	2	194
Jevrej/ka	1	2	0	3
Nisam religiozan/na	15	29	0	44
Bez odgovora o religiji	9	6	0	15
Ukupno	146	452	8	606
<i>Musliman/ka</i>	<i>21%</i>	<i>77%</i>	<i>2%</i>	<i>100%</i>
<i>Katolik/inja</i>	<i>33%</i>	<i>67%</i>	<i>0%</i>	<i>100%</i>
<i>Pravoslavac/ka</i>	<i>20%</i>	<i>79%</i>	<i>1%</i>	<i>100%</i>
<i>Jevrej/ka</i>	<i>33%</i>	<i>67%</i>	<i>0%</i>	<i>100%</i>
<i>Nisam religiozan/na</i>	<i>34%</i>	<i>66%</i>	<i>0%</i>	<i>100%</i>
<i>Bez odgovora o religiji</i>	<i>60%</i>	<i>40%</i>	<i>0%</i>	<i>100%</i>
Ukupno	24%	75%	1%	100%

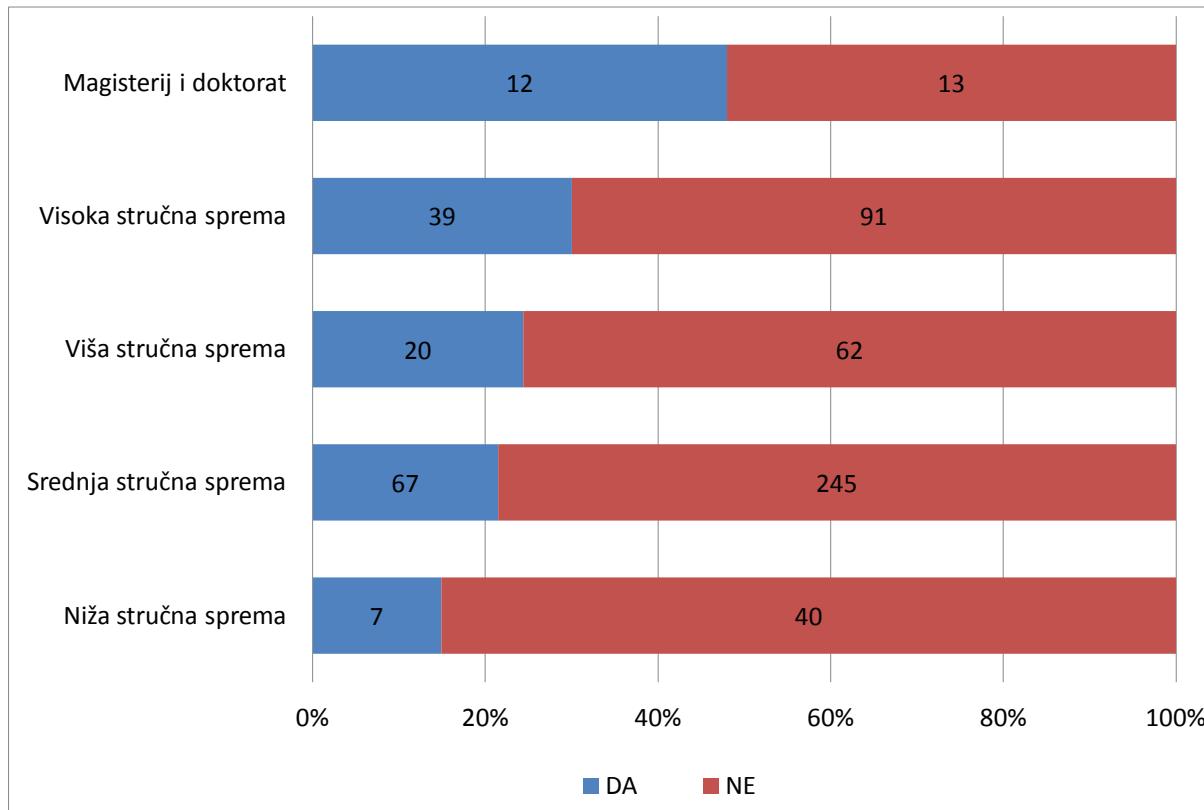
Web anketa pokazala je da se popriličan broj osoba koje su se izjasnile kao pripadnici/e neke religije kao i onih koje su se izjasnili/e kao nereligiozne bavio mirotvornim aktivnostima.

Tabela 24. Web anketa

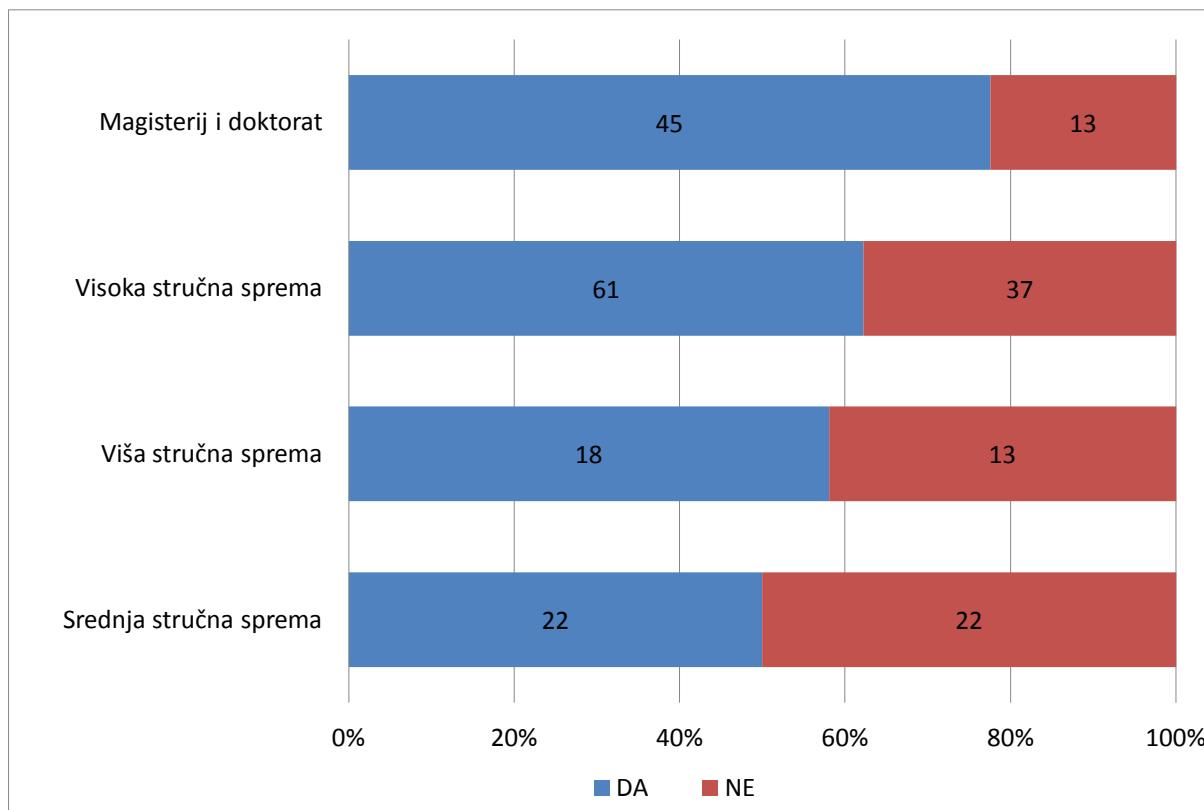
Religijska pripadnost	DA	NE	Bez odgovora	Ukupno
Musliman/ka	74	47	0	121
Katolik/inja	8	8	0	16
Pravoslavac/ka	19	9	1	29
Jevrej/ka	3	1	0	4
Nisam religiozan/na	35	18	0	53
Ostalo	6	2	0	8
Bez odgovora o religiji	1	0	0	1
Ukupno	146	85	1	232
<i>Musliman/ka</i>	<i>61%</i>	<i>39%</i>	<i>0%</i>	<i>100%</i>
<i>Katolik/inja</i>	<i>50%</i>	<i>50%</i>	<i>0%</i>	<i>100%</i>
<i>Pravoslavac/ka</i>	<i>66%</i>	<i>31%</i>	<i>3%</i>	<i>100%</i>
<i>Jevrej/ka</i>	<i>75%</i>	<i>25%</i>	<i>0%</i>	<i>100%</i>
<i>Nisam religiozan/na</i>	<i>66%</i>	<i>34%</i>	<i>0%</i>	<i>100%</i>
<i>Ostalo</i>	<i>75%</i>	<i>25%</i>	<i>0%</i>	<i>100%</i>
<i>Bez odgovora o religiji</i>	<i>100%</i>	<i>0%</i>	<i>0%</i>	<i>100%</i>
Ukupno	63%	37%	0%	100%

Što se tiče nivoa obrazovanja – ukrštanje ove varijable sa pitanjem br. 8 pokazalo je da se generalno osobe sa višom stručnom spremom češće uključuju u aktivnosti izgradnje mira.

Grafikon 10. Terenska anketa

Grafikon 11. Web anketa

DIO 6.

MIROTVORNE ORGANIZACIJE

6.1. Da li znate za organizaciju/e koje su se bavile izgradnjom mira i povezivanjem ljudi u Bosni i Hercegovini u posljednjih dvadesetak godina?

Oko 36 procenata ispitanika/ca u anketi provedenoj na terenu navodi da su im poznate organizacije koje su se bavile izgradnjom mira i povezivanjem ljudi u Bosni i Hercegovini u posljednjih dvadesetak godina, dok u web anketi 67 procenata ispitanika/ca znaju za organizaciju u BiH koja se bavi ovim aktivnostima. Nije primjećena bitna razlika po spolu prilikom identificiranja organizacija – i žene i muškarci su u gotovo jednakom procentu identificirali/e organizacije. U web anketi situacija je bila drugačija – gotovo 80 % ispitanika muškog spola identificiralo je organizacije, što je znatno veći procenat nego što je bio slučaj kod žena, od kojih je 59 % odgovorilo pozitivno na ovo pitanje.

Tabela 25. Web anketa

Spol	DA	NE	Bez odgovora	Ukupno
Muški	69	20	0	89
Ženski	85	57	1	143
Ukupno	154	77	1	232
<i>Muški</i>	<i>78%</i>	<i>22%</i>	<i>0%</i>	<i>100%</i>
<i>Ženski</i>	<i>59%</i>	<i>40%</i>	<i>1%</i>	<i>100%</i>
Ukupno	66%	33%	0%	100%

Nivo obrazovanja također nije imao znatnog utjecaja na odgovore na ovo pitanje.

Što se tiče religijske pripadnosti, u anketi provedenoj na terenu 24 osobe koje su se izjasnile kao nereligiозne (od ukupno 44) poznaje organizaciju koja se bavi mirotvorstvom. Procentualno katolici/kinje su dali najviše pozitivnih odgovara i naveli ime organizacije, dok su muslimani/ke, i pravoslavci/le pokazali slabije poznавanje rada mirotvornih organizacija.

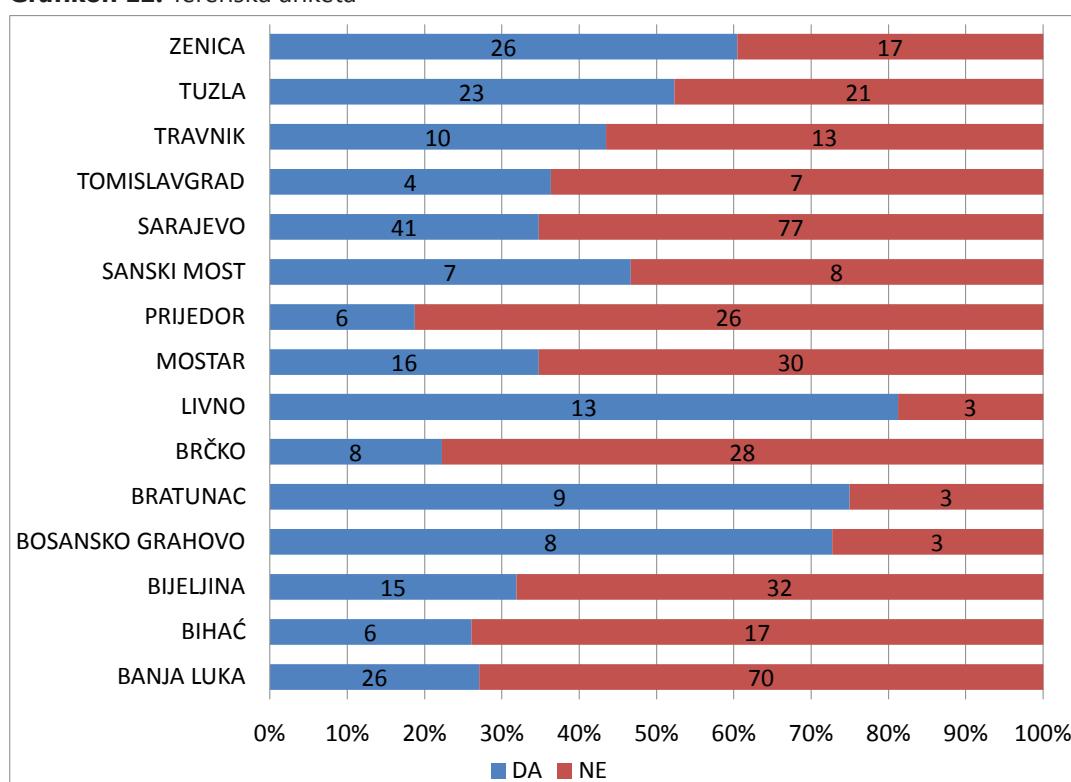
Tabela 26. Terenska anketa

Religijska pripadnost	DA	NE	Bez odgovora	Ukupno
Musliman/ka	95	156	21	272
Katolik/inja	32	43	3	78
Pravoslavac/ka	56	134	4	194
Jevrej/ka	3	0	0	3
Nisam religiozan/na	24	18	2	44
Bez odgovora o religiji	8	7	0	15
Ukupno	218	358	30	606
<i>Musliman/ka</i>	<i>35%</i>	<i>57%</i>	<i>8%</i>	<i>100%</i>
<i>Katolik/inja</i>	<i>41%</i>	<i>55%</i>	<i>4%</i>	<i>100%</i>
<i>Pravoslavac/ka</i>	<i>29%</i>	<i>69%</i>	<i>2%</i>	<i>100%</i>
<i>Jevrej/ka</i>	<i>100%</i>	<i>0%</i>	<i>0%</i>	<i>100%</i>
<i>Nisam religiozan/na</i>	<i>55%</i>	<i>41%</i>	<i>5%</i>	<i>100%</i>
<i>Bez odgovora o religiji</i>	<i>53%</i>	<i>47%</i>	<i>0%</i>	<i>100%</i>
Ukupno	36%	59%	5%	100%

Tabela 27. Web anketa

Religijska pripadnost	DA	NE	Bez odgovora	Ukupno
Musliman/ka	75	46	0	121
Katolik/inja	14	2	0	16
Pravoslavac/ka	20	9	0	29
Jevrej/ka	4	0	0	4
Nisam religiozan/na	34	18	1	53
Ostalo	6	2	0	8
Bez odgovora o religiji	1	0	0	1
Ukupno	154	77	1	232
<i>Musliman/ka</i>	<i>62%</i>	<i>38%</i>	<i>0%</i>	<i>100%</i>
<i>Katolik/inja</i>	<i>88%</i>	<i>13%</i>	<i>0%</i>	<i>100%</i>
<i>Pravoslavac/ka</i>	<i>69%</i>	<i>31%</i>	<i>0%</i>	<i>100%</i>
<i>Jevrej/ka</i>	<i>100%</i>	<i>0%</i>	<i>0%</i>	<i>100%</i>
<i>Nisam religiozan/na</i>	<i>64%</i>	<i>34%</i>	<i>2%</i>	<i>100%</i>
<i>Ostalo</i>	<i>75%</i>	<i>25%</i>	<i>0%</i>	<i>100%</i>
<i>Bez odgovora o religiji</i>	<i>100%</i>	<i>0%</i>	<i>0%</i>	<i>100%</i>
<i>Ukupno</i>	<i>66%</i>	<i>33%</i>	<i>0%</i>	<i>100%</i>

Zanimljiv podatak smo dobile kada smo odgovore na ovo pitanje dobivene na terenu ukrstile sa varijabljom mjesto boravka – pokazalo se da je u određenim sredinama rad organizacija prepoznat od većine ispitanika/ca. Tako su npr. Bosansko Grahovo, Bratunac, Livno, Sanski Most, Tuzla i Zenica sredine u kojima većina ispitanika/ca prepoznaće mirotvorni rad organizacija, što nije slučaj u većim gradovima poput Sarajeva i Banje Luke. To je bilo očekivano, jer u manjim sredinama građani/ke poznaju bolje jedni druge i više su upoznati sa događanjima u svojoj zajednici, pa su lakše prepoznavali djelovanje lokalnih organizacija. U velikim urbanim centrima poput Sarajeva i Banje Luke, građani/ke imaju na raspolaganju i veći broj organizacija i drugih sadržaja kojim su okupirani, pa prepostavljamo da se angažman mirotvornih organizacija manje primjećuje i manje je i medijski popraćen.

Grafikon 12. Terenska anketa

Prilikom identificiranja pojedinačnih organizacija (*Ukoliko je odgovor Da, molimo vas da navedete ime(na) i mjesto u kojem su djelovale*) u anketi provedenoj na terenu u najvećem broju ispitanici/e navode međunarodne organizacije kao što su UN misije (UNPROFOR, UNESCO, UNHCR), OSCE, OHR, SFOR i sl. te lokalne nevladine organizacije.

Ispitanici/ce u web anketi uglavnom su navodili/e lokalne organizacije.

Tabela 28. Terenska i web anketa

Terenska anketa		Web anketa	
Organizacija	Frekvencija	Organizacija	Frekvencija
SFOR	28	Medica Zenica	47
OSCE	25	HcA B. Luka	16
UNHCR	24	Udružene žene B. Luka	15
Ujedinje nacije	19	IMIC Centar Sarajevo	15
UNICEF	15	Vive žene Tuzla	13
Medica Zenica	14	TPO Fondacija Sarajevo	13
OHR	14	CIM S. Most	12
Karitas	10	Fondacija Cure Sarajevo	12
Helsinški komitet BiH	7	Lara Bijeljina	11
Li Woman	6	CNA Sarajevo	8

DIO 7.

MIROTVORKE

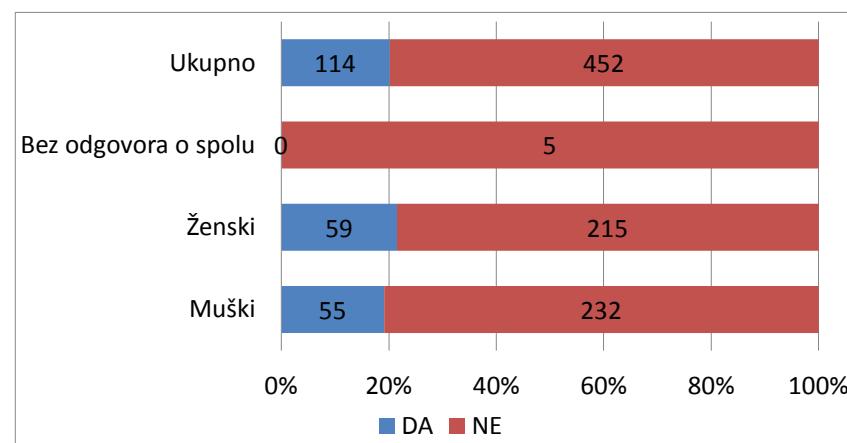
7.1. Da li znate za žene u vašoj lokalnoj zajednici ili u BiH koje su se bavile izgradnjom mira kroz prevazilaženje sukoba, povezivanje ljudi i slične aktivnosti?

Oko 19 % svih ispitanika/ca u anketi provedenoj na terenu (18 % procenata muškaraca i 20 % žena) navelo je da znaju za žene koje su se bavile izgradnjom mira, dok je broj osoba koji ne znaju za njih mnogostruko veći (452 ispitanika/ce).

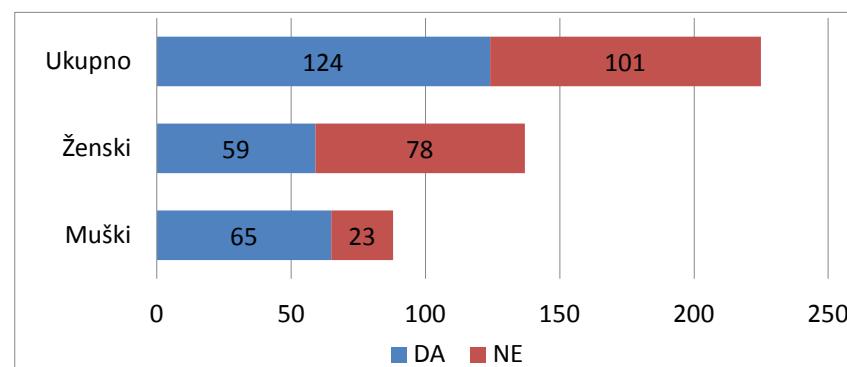
Mirotvorce su, prema rezultatima, prepoznatljivije u manjim sredinama poput Bratunca, Bosanskog Grahova, Livna i Tomislavgrada, dok su u većim gradovima gotovo neprepoznate – u Banjoj Luci je 10 od ukupno 98 ispitanika/ca navelo da zna za mirotvorku.

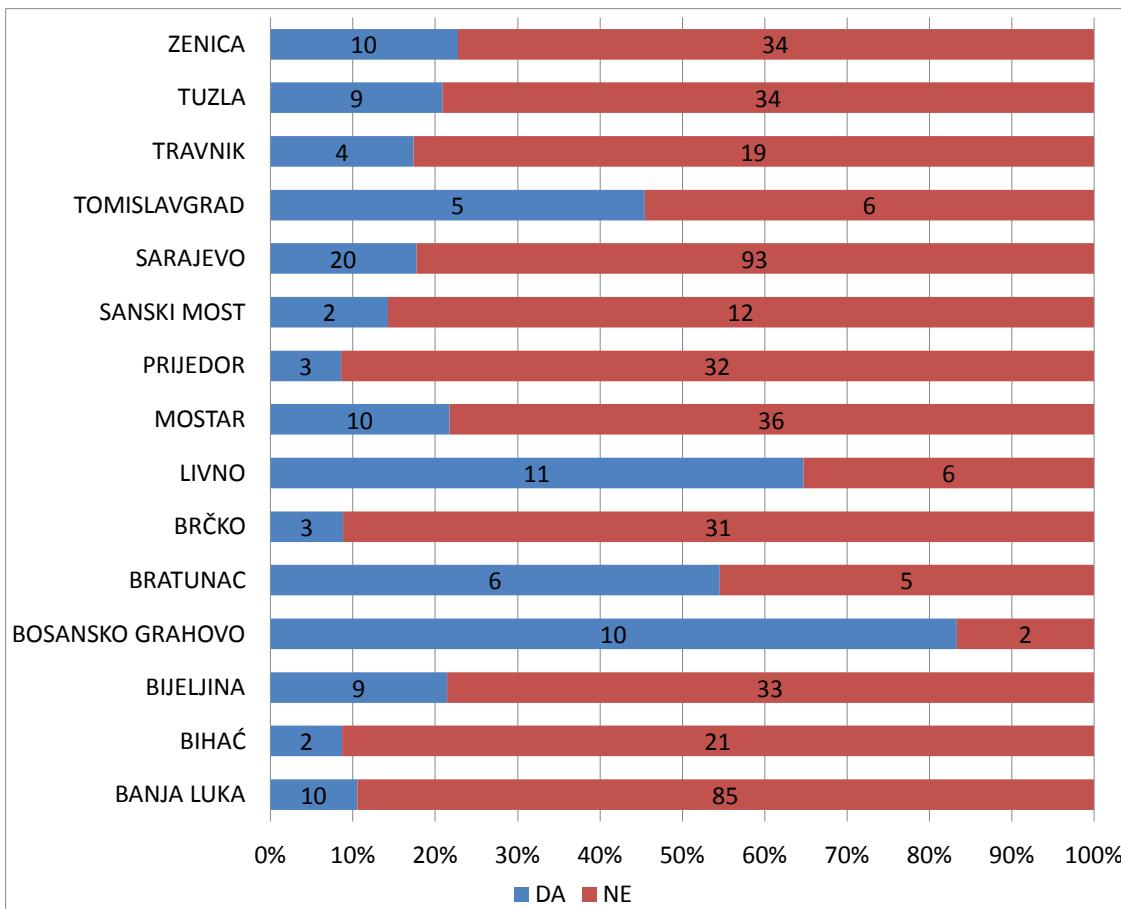
Ukrštanje ovog pitanja sa dobnom varijablom nije dalo nikakav značajan podatak – najmanja prepoznatljivost je u starosnoj grupi 20–25 godina (oko 13 %) dok je najveća u starosnim grupama 26–31 i 50–55 (oko 23 %), ali ti procenti nisu značajno viši ili niži da bi ukazivali na neko značajnije odstupanje. Ukrštanjem odgovora na ovo pitanje sa pitanjem br. 4 (*Vaše obrazovanje?*) pokazalo je da je poznavanje mirotvorki direktno povezano sa nivoom obrazovanja – kako se nivo obrazovanja povećava, tako se povećava i broj pozitivnih odgovora. Najznačajnija razlika je između osoba sa srednjom stručnom spremom i onih sa nižom.

Grafikon 13. Terenska anketa

Grafikon 14. Web anketa

Grafikon 15. Terenska anketa**Tabela 29.** Terenska anketa

Starosna grupa	DA	NE	Bez odgovora	Ukupno
20-25	13%	81%	6%	100%
26-31	23%	74%	3%	100%
32-37	18%	78%	3%	100%
38-43	20%	73%	6%	100%
44-49	17%	76%	8%	100%
50-55	23%	67%	10%	100%
56-61	11%	80%	9%	100%
62 i više	23%	73%	5%	100%
Ukupno	19%	75%	7%	100%

Tokom analize web ankete, ovo pitanje pokazalo je potpuno drugačije rezultate – prije svega mnogo veći broj osoba odgovorio je da prepoznaje žene iz svoje sredine ili iz BiH koje su radile na izgradnji mira (oko 53%). Od toga ispitanici iz Sarajeva, Travnika i Zenice su u najvećem broju odgovorili potvrđno na ovo pitanje.

Također, postoji značajan odnos između ovog pitanja i sektora u kojem su ispitanici/ce zaposleni/e. Tako je npr. podjednak broj osoba zaposlenih u nevladinom i javnom sektoru (33 u nevladinom i 41 u javnom sektoru) navelo da poznaje mirotvorce. Ipak, najveći je procenat pozitivnih odgovora unutar kategorije osoba koje su se izjasnile kao nezaposlene (oko 64%) i zaposlenih u privatnom sektoru (oko 65%). Poređenje odgovora na ovo pitanje sa dobi ispitanika/ca pokazalo je slične rezultate kao i u anketi na terenu – najmanji procenat ispitanika/ca koji/e su odgovorili/e pozitivno na ovo pitanje je u dobnoj skupini 20–25, dok su najveći u dobnim skupinama 56–60 te 62 i više.

Tabela 30. Web anketa

Spol	DA	NE	Bez odgovora	Ukupno
Muški	65	23	1	89
Ženski	59	78	6	143
Ukupno	124	101	7	232
<i>Muški</i>	73%	26%	1%	100%
<i>Ženski</i>	41%	55%	4%	100%
Ukupno	53%	44%	3%	100%

Tabela 31. Web anketa

Gdje radite	DA	NE	Bez odgovora	Ukupno
Nevladin sektor	33	30	2	65
Javni sektor	41	36	4	81
Privatni sektor	24	12	1	37
Nezaposlen/a	14	8	0	22
Student/ica	7	11	0	18
Drugo	5	3	0	8
Bez odgovora o radu	0	1	0	1
Ukupno	124	101	7	232
<i>Nevladin sektor</i>	51%	46%	3%	100%
<i>Javni sektor</i>	51%	44%	5%	100%
<i>Privatni sektor</i>	65%	32%	3%	100%
<i>Nezaposlen/a</i>	64%	36%	0%	100%
<i>Student/ica</i>	39%	61%	0%	100%
<i>Drugo</i>	63%	38%	0%	100%
<i>Bez odgovora o radu</i>	0%	100%	0%	100%
Ukupno	53%	44%	3%	100%

7.2. Ukoliko je odgovor DA, molimo vas da navedete ime(na) i mjesto u BiH u kojem su djelovale.

Od ukupno 114 osoba u anketi na terenu koje su odgovorile pozitivno na pitanje br. 10, 50 njih (odnosno oko 44 %) identificiralo je mirotvorce. U web anketi je od 232 ispitane osobe 155 njih navelo imena žena. Web anketa je pokazala da je veliki broj osoba sa visokom stručnom spremom identificirao mirotvorce, što nije bio slučaj sa anketom provedenom na terenu – u njoj su osobe sa srednjom stručnom spremom bile te koje su u najvećem broju navele mirotvorce. U tekstu navodimo po deset mirotvorki iz svake ankete koje su najčešće navođene. Za spisak svih osoba koje su identificirane, molimo pogledajte aneks.

Tabela 33. Terenska i web anketa

Anketa na terenu	Web anketa
Danka Zelić	Sabiha Husić, Medica Zenica
Sabiha Husić	Branka Inić, Helsinški komitet BiH
Jasminka Borković	Jadranka Miličević, Fondacija CURE Sarajevo
Nataša Kandić	Zilka Spahić-Šiljak, TPO Fondacija Sarajevo
Stanojka Tešić	Lidija Živanović, Hca B. Luka
Emira Hodžić	Nada Golubović, Udružene žene B. Luka
Karla Del Ponte	Besima Borić, Parlament FBiH
Hilari Klinton	Nada Đurevska, BNP Sarajevo
Fadila Memišević	Rahela Džidić, CIVITAS/Američka ambasada
Željka Mihaljević	Stanojka Tešić, Forum žena Bratunac

7.3. Po čemu su prepoznate? Šta su te osobe radile?

Ukupno 120 osoba u anketi provedenoj na terenu odgovorilo je na pitanje broj 11 – *Po čemu su prepoznate? Šta su te osobe radile?* Odgovori su bili različiti, tako da su neki/e navodili/e da su mirovorce organizirale druženja žena, povezivale žene, organizirale različite edukacije i promovirale mir. Sve odgovore smo kategorizirale u 10 kategorija. Najčešće kategorije su bile izgradnja mira i pomaganje ljudima. Potom slijede promocija ravnopravnosti spolova i promocija multikulturalizma, dok su obrazovanje za mir, i druge kategorije manje zastupljene.

Tabela 34. Terenska anketa

Prepoznate	Muški	Ženski	Bez odgovora
Izgradnja mira	7	16	23
Pomaganje ljudima	12	11	23
Promocija ravnopravnosti spolova	10	9	19
Promocija multikulturalizma	8	5	13
Obrazovanje za mir	3	5	8
Rad u lokalnoj zajednici	5	3	8
Humanitarni rad	3	5	8
Promocija ljudskih prava	5	3	8
Uspostava socijalne pravde	3	4	7
Rad na povratku izbjeglica	0	3	3
Ukupno	56	64	120

Tabela 35. Web anketa

Prepoznate	Muški	Ženski	Ukupno
Izgradnja mira	21	19	40
Promocija ravnopravnosti spolova	18	6	24
Pomaganje ljudima	13	7	20
Promocija ljudskih prava	11	6	17
Obrazovanje za mir	4	12	16
Međureligijski dijalog	1	4	5
Uspostava socijalne pravde	2	2	4
Rad u lokalnoj zajednici	3	0	3
Politički angažman	2	0	2
Ukupno	75	56	131

Upoređivanje odgovora na ovo pitanje sa varijabлом mјесто boravka pokazalo je da se u Mostaru, Sarajevu i Livnu najviše radilo na izgradnji mira, a pomaganje ljudima je najviše zastupljeno u Grahovu, Livnu, Tomislavgradu i Zenici. Promocija ravnopravnosti spolova najčešće je prepoznata u Banjoj Luci, Bijeljini, Mostaru i Sarajevu, dakle, većim gradskim sredinama. Ipak, ne možemo izvući zaključak da je ovo značajan indikator, s obzirom da rad na ravnopravnosti spolova nije prepoznat od strane ispitanika/ca u Tuzli i Bihaću, jednako kao ni u Bosanskom Grahovu, Sanskom Mostu i Tomislavgradu.

Tabela 36. Terenska anketa

Prepoznote	Frekvencija
Izgradnja mira	23
Pomaganje ljudima	23
Promocija ravnopravnosti spolova	19
Promocija multikulturalizma	13
Obrazovanje za mir	8
Rad u lokalnoj zajednici	8
Humanitarni rad	8
Promocija ljudskih prava	8
Uspostava socijalne pravde	7
Rad na povratku izbjeglica	3
Ukupno	120

DIO 8.

KO NAJVIŠE DOPRINOSI MIRU?

U anketi su ispitanici/e trebali da na skali od 1 do 5 navedu u kojoj se mjeri slažu sa navedenim tvrdnjama:

- Smatram da politika doprinosi izgradnji mira u BiH.
- Smatram da međunarodne organizacije doprinose izgradnji mira u BiH.
- Smatram da religija doprinosi izgradnji mira u BiH.
- Smatram da nevladine organizacije doprinose izgradnji mira u BiH.
- Smatram da mediji doprinose izgradnji mira u BiH.
- Smatram da umjetnici/ce doprinose izgradnji mira u BiH.
- Smatram da sportisti/kinje doprinose izgradnji mira u BiH.
- Smatram da šira javnost u BiH ima dovoljno saznanja o tome šta izgradnja mira podrazumijeva.
- Smatram da „obični čovjek“ doprinosi izgradnji mira u BiH.
- Smatram da vjerske zajednice doprinose izgradnji mira u BiH.
- Smatram da lokalni religijski službenici/e doprinose izgradnji mira u BiH.
- Smatram da lokalni političari/ke doprinose izgradnji mira u BiH.

Rezultati u anketi provedenoj na terenu pokazali su da ispitanici/ce smatraju kako sportisti/kinje, „obični“ čovjek i umjetnici/ce u najvećoj mjeri doprinose izgradnji mira u BiH, dok se politika u BiH kao i lokalni političari i mediji uglavnom ne doživljavaju kao tijela/osobe koja doprinose izgradnji mira u BiH.

8.1. Politika doprinosi izgradnji mira

Tako se npr. oko 35 % ispitanika/ca u obje ankete u potpunosti ne slaže sa tim da politika u BiH doprinosi izgradnji mira u državi. Ukrštanjem ovog pitanja sa drugim varijablama, poput varijable spola nismo dobiti nikakve značajne podatke – gotovo da i ne postoji razlika između spolova što se tiče stavova ispitanika/ca koji komentiraju odnos politike i izgradnje mira. Kada smo odgovore na ovo pitanje uporedile sa varijabom mjesto boravka primijetile smo da se više od polovine ispitanika/ca iz Mostara i Prijedora u potpunosti ne slaže sa ovom tvrdnjom, dok se npr. nešto veći broj ispitanika/ca iz Zenice i Travnika slaže sa ovom tvrdnjom.

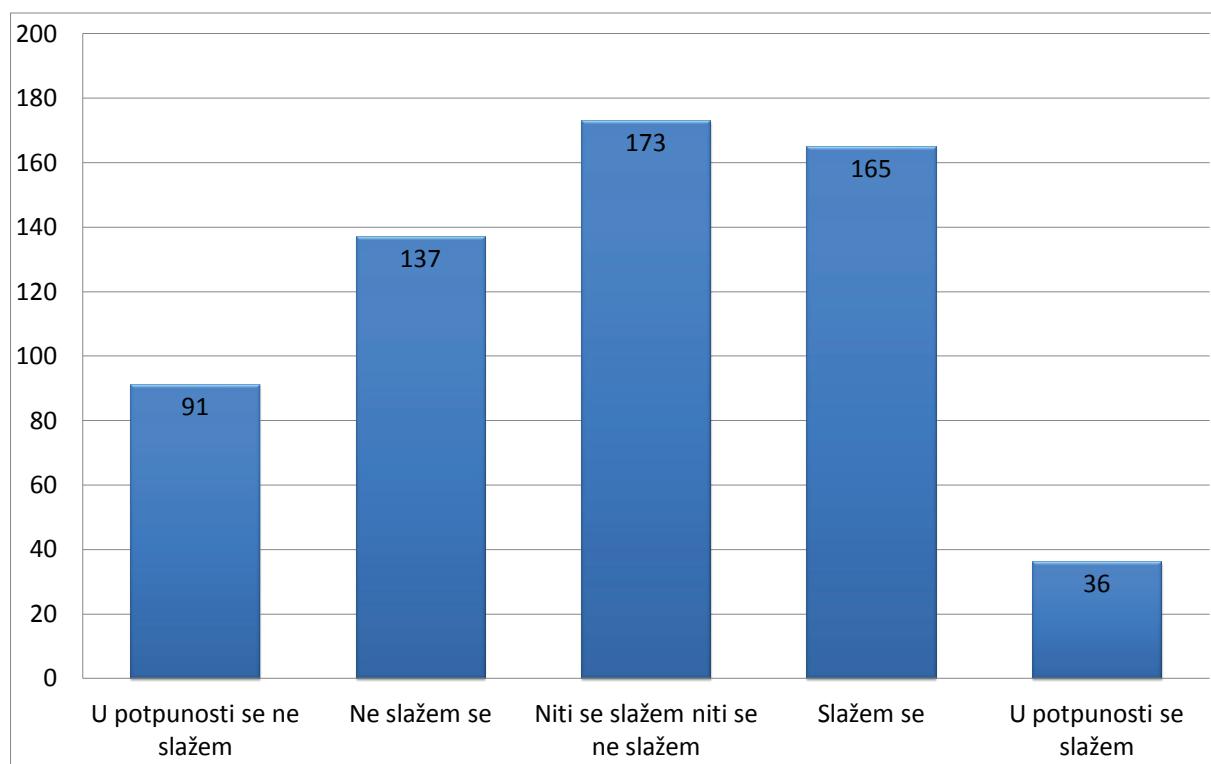
Tabela 37. Terenska anketa (plavo) i web anketa (crveno)

Spol	U potpunosti se neslažem		Ne slažem se		Ni ti se slažem niti se ne slažem		Slažem se		U potpunosti se slažem		Bez odgovora		Ukupno				
	Muški	114	105	50	28	5	2	8	2	304	Ženski	98	106	58	16	11	8
Bez odgovora o spolu		1	1	1	2	0	0	0	0	5							5
Ukupno		213	212	109	46	16	10	10	10	606							
<i>Muški</i>		38%	35%	16%	9%	2%	1%			100%							
<i>Ženski</i>		33%	36%	20%	5%	4%	3%			100%							
<i>Bez odgovora o spolu</i>		20%	20%	20%	40%	0%	0%			100%							
Ukupno		35%	35%	18%	8%	3%	2%			100%							
Spol	U potpunosti se ne slažem		Ne slažem se		Ni ti se slažem niti se ne slažem		Slažem se		U potpunosti se slažem		Bez odgovora		Ukupno				
	Muški	38	23	16	4	8	0	0	0	89	Ženski	50	45	19	16	12	1
Ukupno		88	68	35	20	20	1	1	1	232							
<i>Muški</i>		43%	26%	18%	4%	9%	0%			100%							
<i>Ženski</i>		35%	31%	13%	11%	8%	1%			100%							
Ukupno		38%	29%	15%	9%	9%	0%			100%							

8.2. Smatram da međunarodne organizacije doprinose izgradnji mira u BiH.

Oko 15 % ispitanika/ca u anketi provedenoj na terenu ne slaže se sa tim da međunarodne organizacije doprinose izgradnji mira u BiH. Situacija je slična i u web anketi – oko 14 % ispitanika/ca ne slaže se sa tom tvrdnjom, dok se oko 6 % njih u potpunosti slaže. Ovo je zanimljiv odgovor, ako su uzme obzir da su u terenskoj anketi (Tabla 28) ispitanici/e u najvećoj mjeri prepoznali upravo međunarodne organizacije kao mirotvorne. Razlog zašto su ranije navedena imena međunarodnih organizacija može biti i taj što su one najviše eksponirane u medijima, pa ih ljudi pamte, ali na konkretno pitanje da li međunarodne organizacije doprinose miru, samo 15 % ispitanika/a je dalo potvrđan odgovor.

Grafikon 16. Terenska anketa

Ukrštanje ovog pitanja sa varijablom spola u anketi provedenoj na terenu nije pokazalo nikakve značajne rezultate, dok se 4 muškarca i 11 žena u web anketi izjasnilo da se u potpunosti ne slaže sa tom tvrdnjom. U anketi provedenoj na terenu također se oko 17 katolika/inja i 39 pravoslavaca/ki izjasnilo da se u potpunosti ne slaže sa ovom tvrdnjom, dok je u web anketi najveći broj pravoslavaca/ki (11) odgovorilo da se u potpunosti ne slaže sa ovom tvrdnjom. I u ovom pitanju najveći broj ispitanika/ca iz Mostara kao i iz Bijeljine najmanje se slažu sa ovom tvrdnjom, dok ispitanici/ce iz Zenice pokazuju nešto više povjerenja.

Tabela 38. Web anketa

Spol	U potpunosti se ne slažem	Ne slažem se	Niti se slažem niti se ne slažem	Slažem se	U potpunosti se slažem	Ukupno
Muški	20	17	32	16	4	89
Ženski	12	22	66	32	11	143
Ukupno	32	39	98	48	15	232
<i>Muški</i>	<i>22%</i>	<i>19%</i>	<i>36%</i>	<i>18%</i>	<i>4%</i>	<i>100%</i>
<i>Ženski</i>	<i>8%</i>	<i>15%</i>	<i>46%</i>	<i>22%</i>	<i>8%</i>	<i>100%</i>
<i>Ukupno</i>	<i>14%</i>	<i>17%</i>	<i>42%</i>	<i>21%</i>	<i>6%</i>	<i>100%</i>

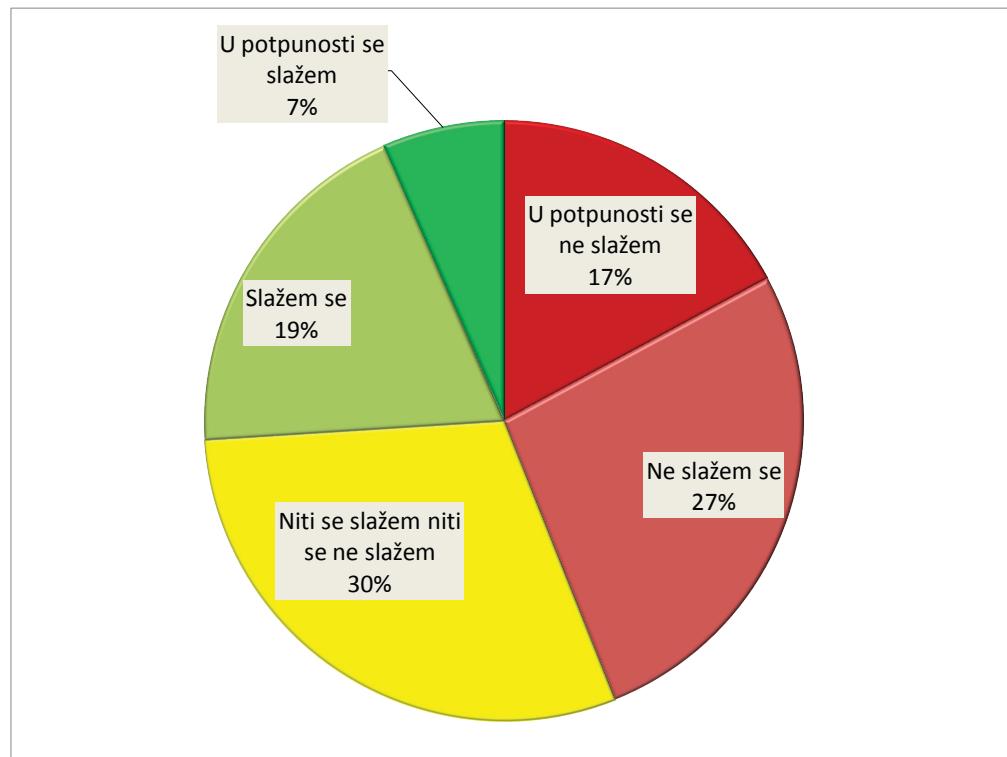
Tabela 39. Terenska anketa (plavo) i web anketa (crveno)

Terenska anketa	Religijska pripadnost	U potpunosti se neslažem	Ne slažem se	Niti seslažem niti se neslažem	Slažem se	U potpunosti seslažem	Bez odgovora	Ukupno
	Musliman/ka	28	45	74	98	25	2	272
	Katolik/inja	17	16	23	19	3	0	78
	Pravoslavac/ka	39	63	49	37	4	2	194
	Jevrej/ka	0	0	1	2	0	0	3
	Nisam religiozan/na	4	10	20	7	3	0	44
	Bez odgovora o religiji	3	3	6	2	1	0	15
	Ukupno	91	137	173	165	36	4	606
	Musliman/ka	10%	17%	27%	36%	9%	1%	100%
	Katolik/inja	22%	21%	29%	24%	4%	0%	100%
	Pravoslavac/ka	20%	32%	25%	19%	2%	1%	100%
	Jevrej/ka	0%	0%	33%	67%	0%	0%	100%
	Nisam religiozan/na	9%	23%	45%	16%	7%	0%	100%
	Bez odgovora o religiji	20%	20%	40%	13%	7%	0%	100%
	Ukupno	15%	23%	29%	27%	6%	1%	100%
Web anketa	Religijska pripadnost	U potpunosti se ne slažem	Ne slažem se	Niti se slažem niti se ne slažem	Slažem se	U potpunosti se slažem	Bez odgovora	Ukupno
	Musliman/ka	10	20	55	26	10		121
	Katolik/inja	3	4	3	5	1		16
	Pravoslavac/ka	11	5	9	3	1		29
	Jevrej/ka	1	0	3	0	0		4
	Nisam religiozan/na	7	6	26	12	2		53
	Ostalo	0	4	1	2	1		8
	Bez odgovora o religiji	0	0	1	0	0		1
	Ukupno	32	39	98	48	15		232
	Musliman/ka	8%	17%	45%	21%	8%		100%
	Katolik/inja	19%	25%	19%	31%	6%		100%
	Pravoslavac/ka	38%	17%	31%	10%	3%		100%
	Jevrej/ka	25%	0%	75%	0%	0%		100%
	Nisam religiozan/na	13%	11%	49%	23%	4%		100%
	Ostalo	0%	50%	13%	25%	13%		100%
	Bez odgovora o religiji	0%	0%	100%	0%	0%		100%
	Ukupno	14%	17%	42%	21%	6%		100%

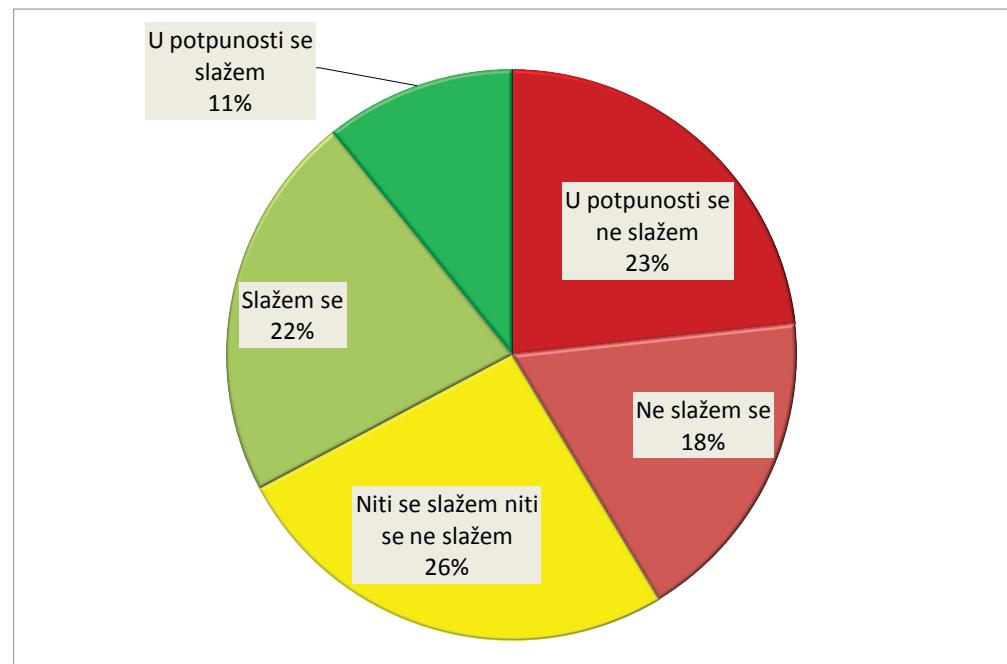
8.3. Religija doprinosi izgradnji mira u BiH.

Svega 7 % osoba u anketi na terenu i 11 % u web anketi u potpunosti smatra da religija doprinosi izgradnji mira. U web anketi 54 osobe i 102 osobe u anketi provedenoj na terenu u potpunosti se ne slaže sa ovom tvrdnjom. Kada se govori o religijskoj pripadnosti u anketi provedenoj na terenu, vidimo da je za svaku religiju broj pripadnika koji se u potpunosti ne slaže sa ovom tvrdnjom veći od onih koji se slažu. Samo jedna osoba od 44 koje su se izjasnile kao nereligiозne u potpunosti smatra da religija doprinosi izgradnji mira u BiH.

Grafikon 17. Terenska anketा

Grafikon 18. Web anketa

Tabela 40. Terenska anketa

Religijska pripadnost	U potpunosti se neslažem	Ne slažem se	Niti se slažem niti se ne slažem	Slažem se	U potpunosti se slažem	Bez odgovora	Ukupno
Musliman/ka	40	74	69	56	28	5	272
Katolik/inja	12	12	32	15	6	1	78
Pravoslavac/ka	32	51	67	36	5	3	194
Jevrej/ka	0	2	0	1	0	0	3
Nisam religiozan/na	15	16	7	5	0	1	44
Bez odgovora o religiji	3	5	4	3	0	0	15
Ukupno	102	160	179	116	39	10	606
<i>Musliman/ka</i>	<i>15%</i>	<i>27%</i>	<i>25%</i>	<i>21%</i>	<i>10%</i>	<i>2%</i>	<i>100%</i>
<i>Katolik/inja</i>	<i>15%</i>	<i>15%</i>	<i>41%</i>	<i>19%</i>	<i>8%</i>	<i>1%</i>	<i>100%</i>
<i>Pravoslavac/ka</i>	<i>16%</i>	<i>26%</i>	<i>35%</i>	<i>19%</i>	<i>3%</i>	<i>2%</i>	<i>100%</i>
<i>Jevrej/ka</i>	<i>0%</i>	<i>67%</i>	<i>0%</i>	<i>33%</i>	<i>0%</i>	<i>0%</i>	<i>100%</i>
<i>Nisam religiozan/na</i>	<i>34%</i>	<i>36%</i>	<i>16%</i>	<i>11%</i>	<i>0%</i>	<i>2%</i>	<i>100%</i>
<i>Bez odgovora o religiji</i>	<i>20%</i>	<i>33%</i>	<i>27%</i>	<i>20%</i>	<i>0%</i>	<i>0%</i>	<i>100%</i>
Ukupno	17%	26%	30%	19%	6%	2%	100%

Upoređivanje varijable *gdje radite* sa odgovorom na ovo pitanje bilo nam je zanimljivo zbog sveopće percepcije nevladinog sektora kao isključivo sekularnog. Iz odgovora koje smo dobili možemo da vidimo da iako se mnogo veći broj osoba u potpunosti ne slaže sa ovom tvrdnjom (13) od onih koji se slažu (6) ipak je popriličan broj osoba koji su odlučili/e ostati u neutralnoj poziciji (16). Kada uporedimo ukupne odgovore, vidimo da su 54 osobe izjavile da se u potpunosti ne slažu i 60 njih da se niti slaže niti ne slaže. To bi moglo upućivati na zaključak da su pozicije različitih poslovnih sektora u BiH ponajviše ili odvojene od religije ili indiferentne prema njoj. Ipak, ovo nije bio reprezentativan uzorak, tako da ovi stavovi ne moraju nužno predstavljati stavove svih zaposlenih u različitim sektorima.

Tabela 41. Web anketa

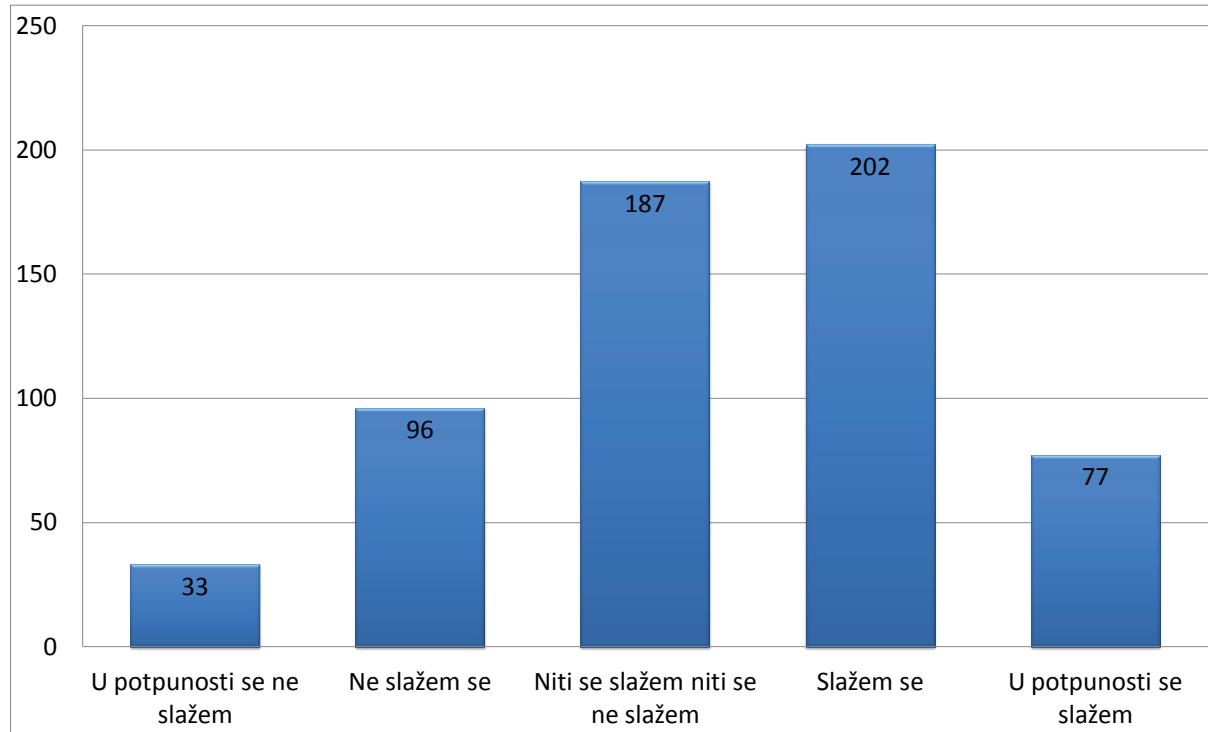
Gdje radite	U potpunosti se ne slažem	Ne slažem se	Niti se slažem niti se ne slažem	Slažem se	U potpunosti se slažem	Ukupno
Nevladin sektor	13,0	14,0	16,0	16,0	6,0	65,0
Javni sektor	20,0	17,0	19,0	15,0	10,0	81,0
Privatni sektor	10,0	4,0	8,0	12,0	3,0	37,0
Nezaposlen/a	6,0	4,0	8,0	3,0	1,0	22,0
Student/ica	3,0	1,0	6,0	4,0	4,0	18,0
Drugo	2,0	2,0	3,0	1,0	0,0	8,0
Bez odgovora o radu	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	1,0
Ukupno	54,0	42,0	60,0	51,0	25,0	232,0

8.4. Izgradnji mira doprinose nevladine organizacije.

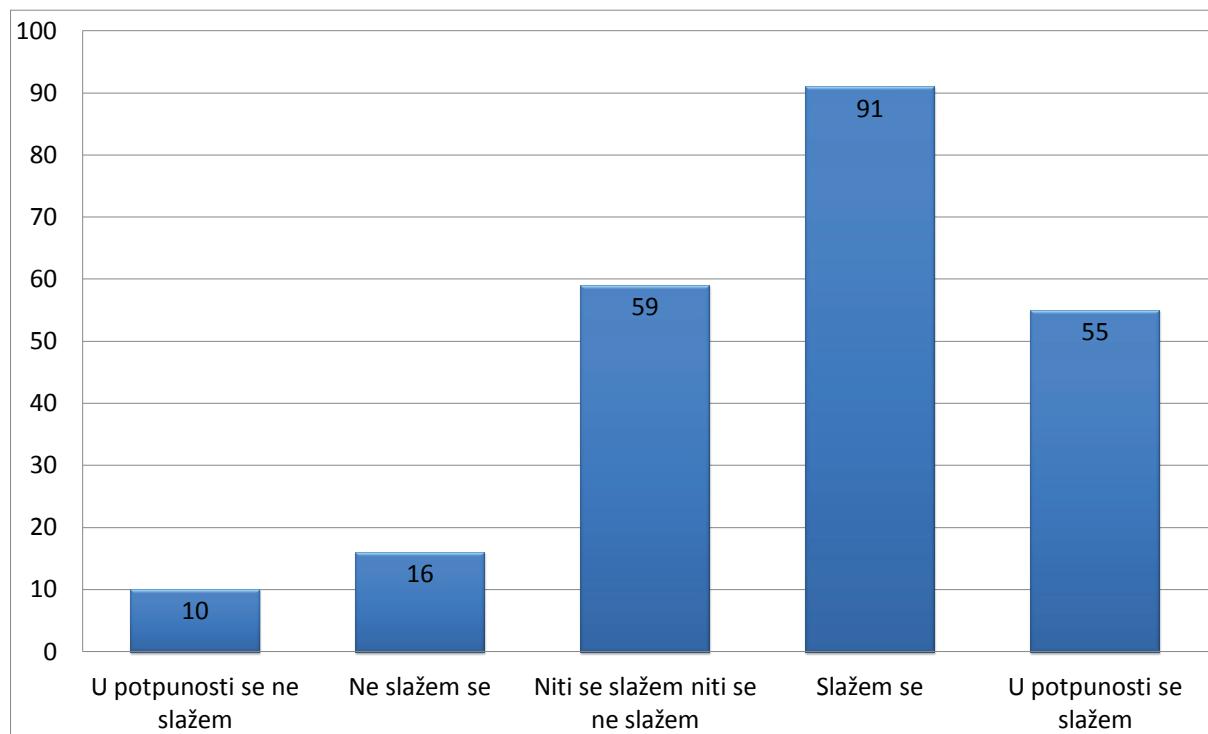
Da nevladine organizacije doprinose izgradnji mira misli većina naših sugrađana/ki. Ispod možete vidjeti dva grafikona – prvi je iz ankete provedene na terenu, dok je drugi iz web ankete. Bitne razlike u stavovima između spolova nismo primijetili, ali nam je u anketi provedenoj na terenu bila zanimljiva varijabla mjesto boravka. Tako smo unutar nje mogli primijetiti da u određenim zajednicama vlada potpuno nepovjerenje prema radu nevladinih organizacija. Tako se npr. u Bijeljini, Brčkom i Tomislavgradu gotovo polovina ispitanika/ca u potpunosti ne slažu ili se ne slažu sa ovom tvrdnjom, a samo jedna osoba u Bijeljini u potpunosti smatra da nevladine organizacije doprinose izgradnji mira. Nasuprot tome u Livnu, Sarajevu,

Travniku, Tuzli, Zenici i Banjoj Luci ispitanici/e se u mnogo većem broju slažu da nevladine organizacije doprinose izgradnji mira u BiH.

Grafikon 19. Terenska anketa

Grafikon 20. Web anketa

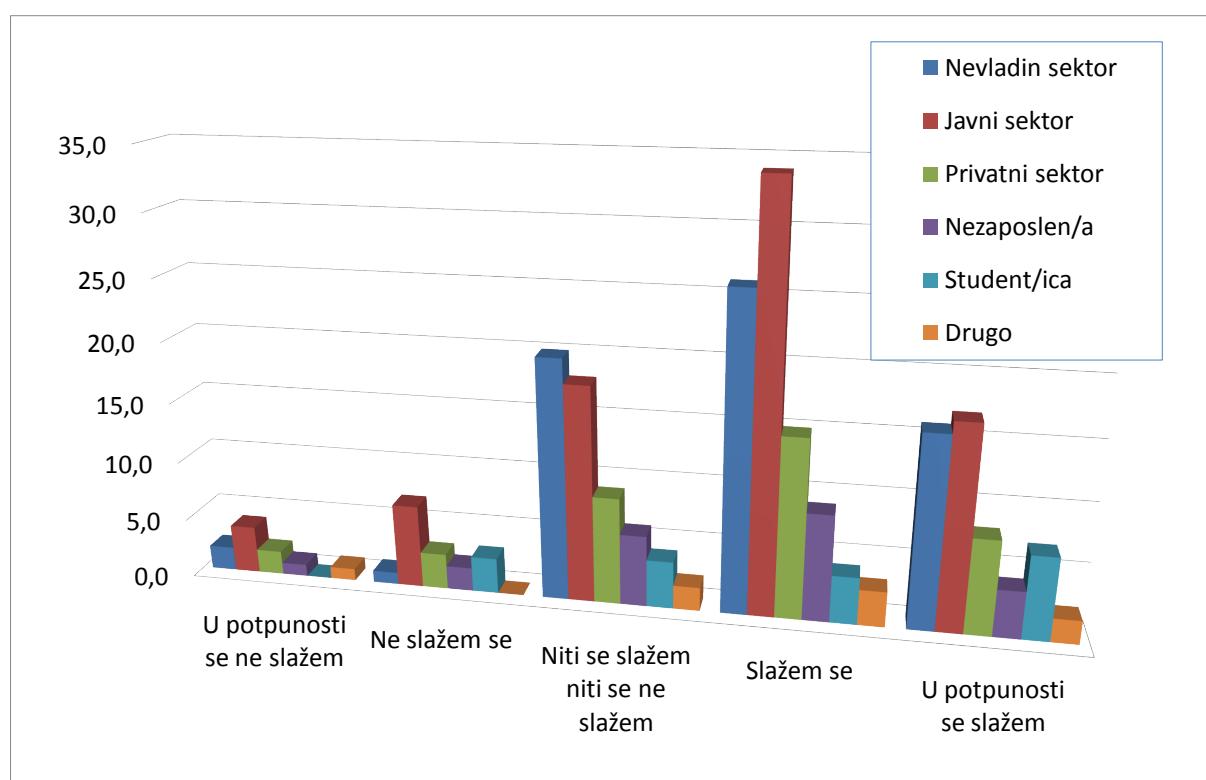

Tabela 42. Terenska anketa

Mjesto boravka	U potpunosti se ne slažem	Ne slažem se	Niti seslažem niti se neslažem	Slažem se	U potpunosti se slažem	Bez odgovora	Ukupno
BANJA LUKA	5	16	40	29	8	0	98
BIHAĆ	0	3	7	6	8	0	24
BIJELJINA	4	18	14	9	1	2	48
BOSANSKO GRAHOVO	0	0	1	4	7	0	12
BRATUNAC	1	0	4	4	0	3	12
BRČKO	3	13	11	8	0	1	36
LIVNO	0	3	3	8	4	0	18
MOSTAR	7	10	17	7	7	0	48
PRIJEDOR	2	4	8	18	3	1	36
SANSKI MOST	2	1	3	8	1	0	15
SARAJEVO	2	16	44	47	12	0	121
TOMISLAVGRAD	4	2	4	2	0	0	12
TRAVNIK	0	0	5	14	6	0	25
TUZLA	2	6	14	17	5	4	48
ZENICA	1	3	12	19	14	0	49
BEZ ODGOVORA O MJESTU B.	0	1	0	2	1	0	4
Ukupno	33	96	187	202	77	11	606

U web anketi bilo nam je zanimljivo ispitati percepciju zaposlenika/ca različitih sektora o doprinosu nevladinih organizacija. Iz grafikona ispod očito je da većina vjeruje da nevladine organizacije doprinose izgradnji mira. Najmanje povjerenja u njihov rad imaju osobe koje su nezaposlene. To može biti indikator nezadovoljstva nezaposlenih osoba koje u nevladinom sektoru vide privilegirane grupe ljudi angažirane na različitim projektima, dok veliki broj ljudi živi na granici siromaštva.

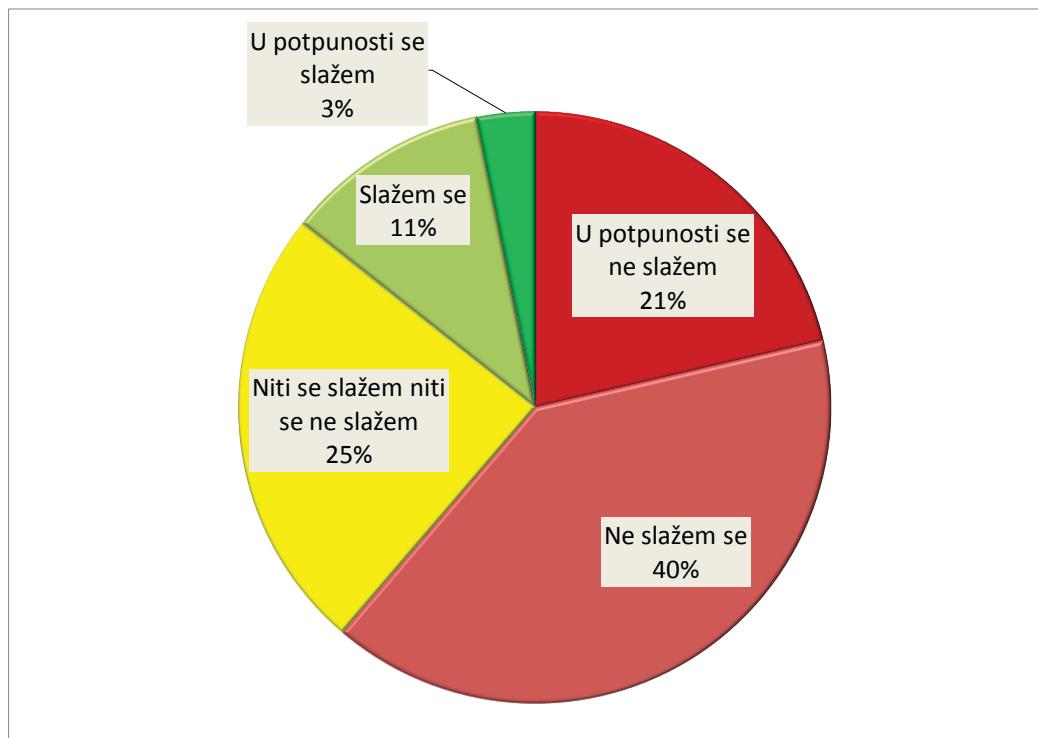
Grafikon 21. Web anketa

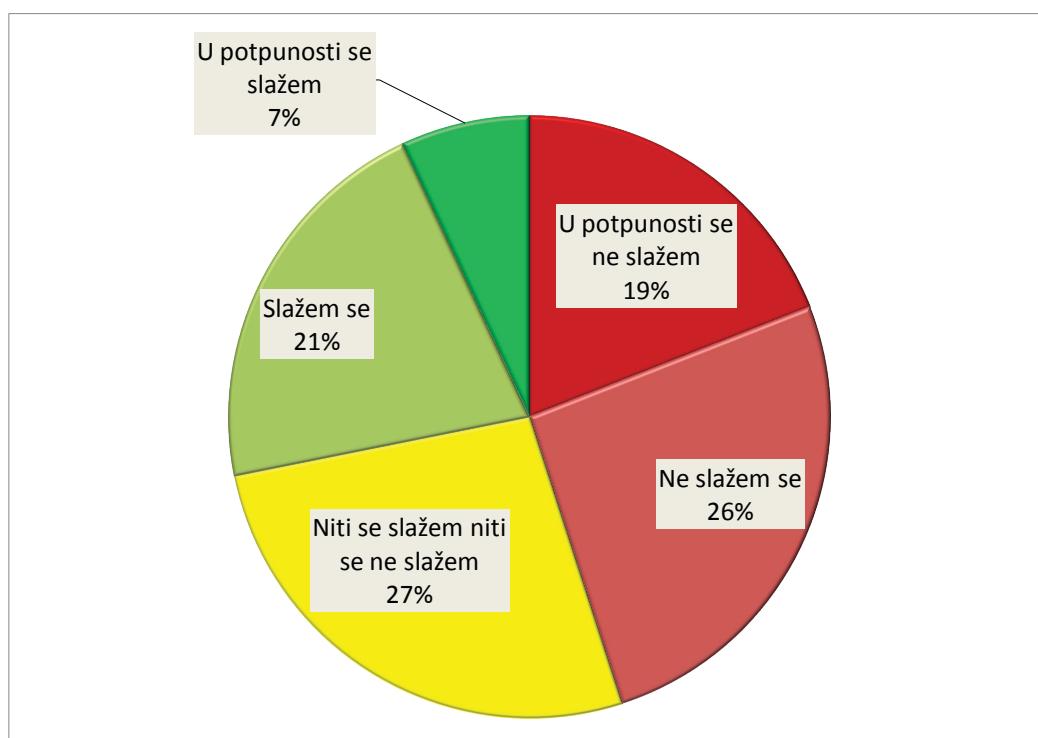
8.5. Izgradnji mira doprinose mediji.

Nažalost, 21 % svih ispitanika/ca ankete na terenu u potpunosti se ne slaže da mediji doprinose izgradnji mira, dok se čak 41 % njih ne slaže sa ovom tvrdnjom, što je više od polovine ispitanika/ca. U web anketi procenti su nešto niži, ali je ipak većina pokazala nepovjerenje u mirotvorni rad medija. Dakle, jedan od važnih i moćnih faktora koji utječu na stavove javnog mnijenja ne uživa povjerenje većine ispitanika/ca. To je također pokazatelj da se medijski prostor treba više koristiti za promoviranje mirotvornih aktivnosti.

Grafikon 22. Terenska anketa

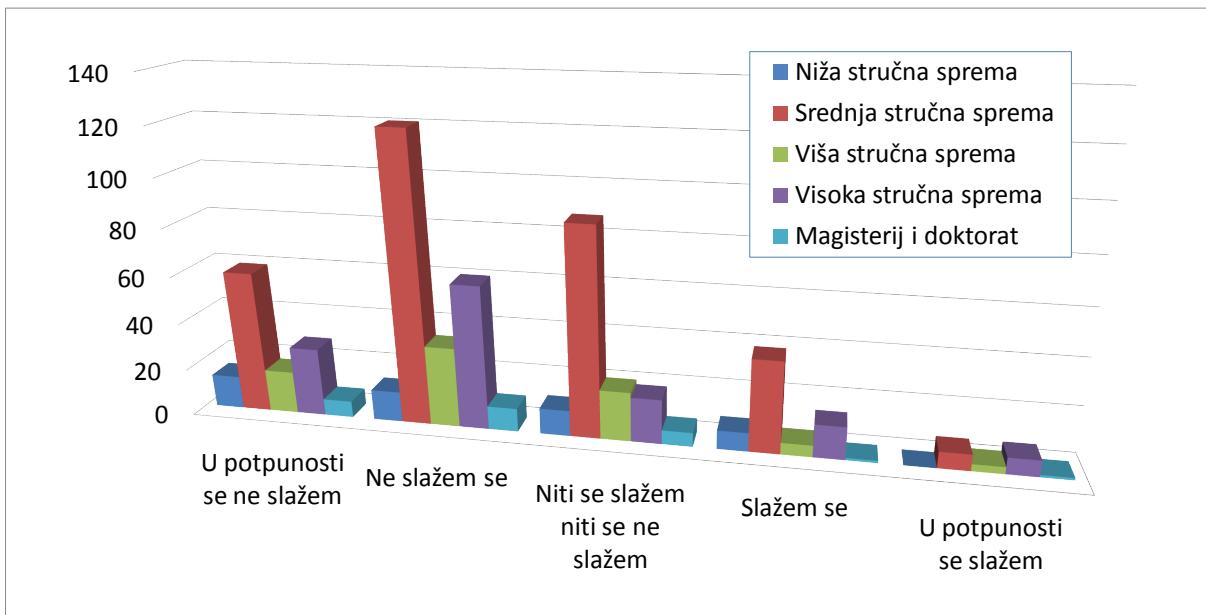

Grafikon 23. Web anketa

Kada govorimo o nivou obrazovanja, zanimljivo je da nijedna osoba niže stručne spreme nije izjavila da se u potpunosti slaže sa ovom tvrdnjom, za razliku od 7 osoba visoke stručne spreme. Samo jedna osoba sa magisterijem i doktoratom u potpunosti se slaže sa ovom tvrdnjom, što nas navodi na zaključak da osobe sa najnižim i najvišim stepenom obrazovanja dijele stavove oko medijskog doprinosa mirotvorstvu.

Grafikon 24. Terenska anketa

Kada odgovor na ovo pitanje uporedimo sa varijablama mjesto boravka i religijska pripadnost, vidimo da se nereligiозne osobe kao i pripadnici/e različitih religija u BiH slažu po ovom pitanju. Rezultati ove ankete također pokazuju da, nažalost, ni u jednom mjestu u BiH u kojoj se provodila anketa ne postoji vjerovanje o mirotvornom doprinosu medija.

Tabela 43. Terenska anketa

Religijska pripadnost	U potpunosti se ne slažem	Ne slažem se	Niti se slažem niti se ne slažem	Slažem se	U potpunosti se slažem	Bez odgovora	Ukupno
Musliman/ka	60	90	69	36	13	4	272
Katolik/inja	21	23	17	15	2	0	78
Pravoslavac/ka	34	95	47	11	4	3	194
Jevrej/ka	0	3	0	0	0	0	3
Nisam religiozan/na	11	18	10	5	0	0	44
Bez odgovora o religiji	2	10	3	0	0	0	15
Ukupno	128	239	146	67	19	7	606

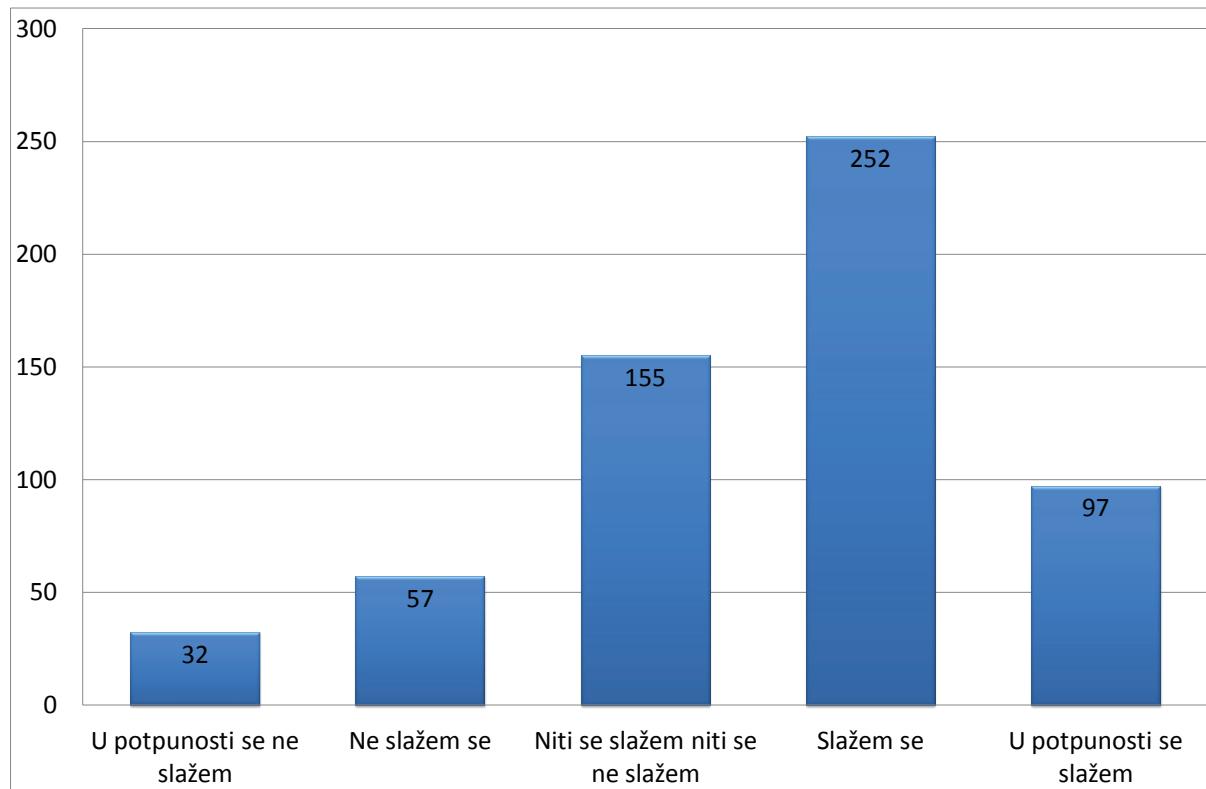
Situacija u web anketi je nešto drugačija – nereligiозne osobe ne slažu se sa tim da mediji doprinose mirotvorstvu, dok se čak 7 (od ukupno 16) pripadnika/ca katoličke vjeroispovijesti slaže sa ovom tvrdnjom. Iz priložene tabele vidljivo je da je web anketa pokazala da aktivisti/ce, zaposlenici/e u javnom sektoru te oni/e koji su se odredili/e kao pripadnici/e različitih religija u nešto većem procentu smatraju da mediji doprinose izgradnji mira.

Tabela 45. Web anketa

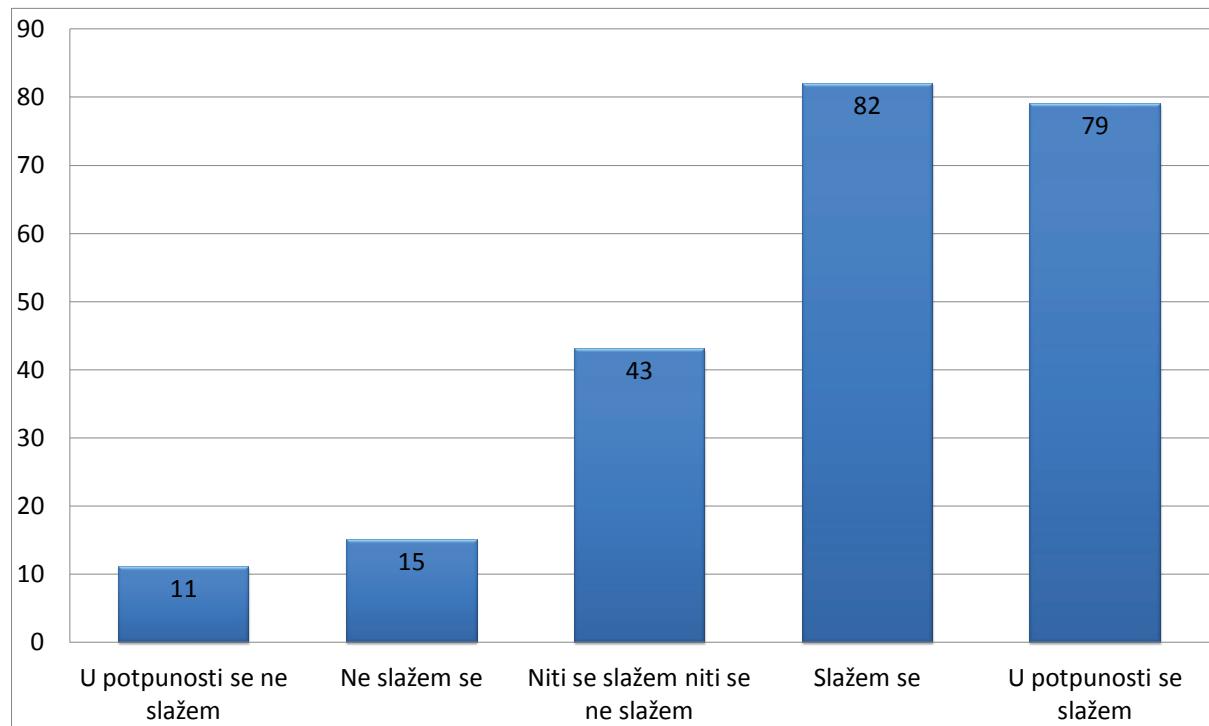
Religijska pripadnost	U potpunosti se neslažem	Ne slažem se	Niti se slažem niti se ne slažem	Slažem se	U potpunosti se slažem	Bez odgovora	Ukupno
Musliman/ka	22	31	32	26	9	1	121
Katolik/inja	2	4	3	7	0	0	16
Pravoslavac/ka	6	3	10	7	3	0	29
Jevrej/ka	0	0	1	3	0	0	4
Nisam religiozan/na	12	18	14	5	4	0	53
Ostalo	2	4	1	1	0	0	8
Bez odgovora o religiji	0	0	1	0	0	0	1
Ukupno	44	60	62	49	16	1	232

8.6. Izgradnja mira i umjetnost

Sa tvrdnjom da izgradnji mira doprinose umjetnici/e slaže se većina ispitanika/ca u obje ankete. Ispitanici/e koji dolaze iz Mostara u anketi provedenoj na terenu u najvećem broju se ne slažu sa ovom tvrdnjom. Iz ovih rezultata možemo izvući zaključak da je generalna percepcija angažmana umjetnika i umjetnica pozitivna, za razliku od npr. medija. Iako je umjetnost u suštini kompleksna pojava, i rad mnogih umjetnika/ca se ne bi mogao klasificirati kao da zagovara mirotvorstvo, povjerenje koje su ispitanici/ce pokazali u rad umjetnika i umjetnica ipak je izuzetno ohrabrujući, te bi bilo zanimljivo provjeriti da li je otpor manji onda kada umjetnici/ce iniciraju mirovne procese.

Grafikon 25. Terenska anketa

Grafikon 26. Web anketa

Tabela 46. Terenska anketa

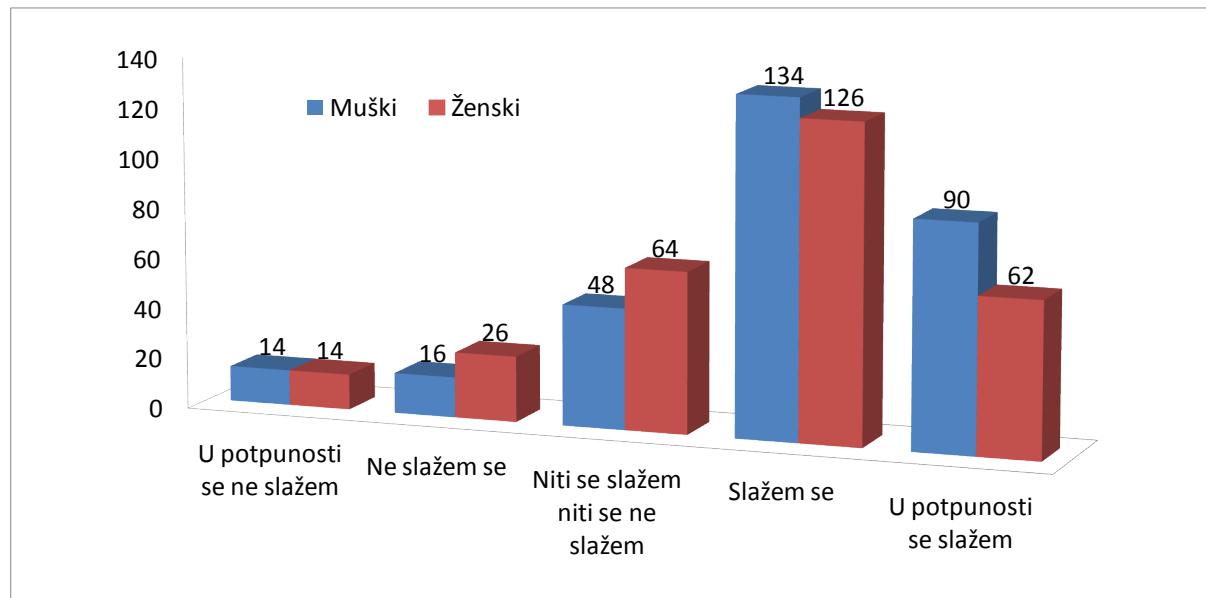
Mjesto boravka	U potpunosti se ne slažem	Ne slažem se	Niti se slažem niti se ne slažem	Slažem se	U potpunosti se slažem	Bez odgovora	Ukupno
BANJA LUKA	4	7	27	42	18	0	98
BIHAĆ	1	1	6	11	4	1	24
BIJELJINA	2	8	9	23	5	1	48
BOSANSKO GRAHOVO	0	2	3	5	2	0	12
BRATUNAC	2	2	3	2	1	2	12
BRČKO	1	5	10	13	3	4	36
LIVNO	0	1	6	9	2	0	18
MOSTAR	9	7	7	16	9	0	48
PRIJEDOR	0	2	12	14	7	1	36
SANSKI MOST	0	1	9	5	0	0	15
SARAJEVO	2	7	30	62	20	0	121
TOMISLAVGRAD	2	2	3	5	0	0	12
TRAVNIK	0	3	6	11	5	0	25
TUZLA	2	5	10	17	11	3	48
ZENICA	7	4	12	16	10	0	49
BEZ ODGOVORA O MJESTU B.	0	0	2	1	0	1	4
Ukupno	32	57	155	252	97	13	606

8.7. Izgradnja mira i sport

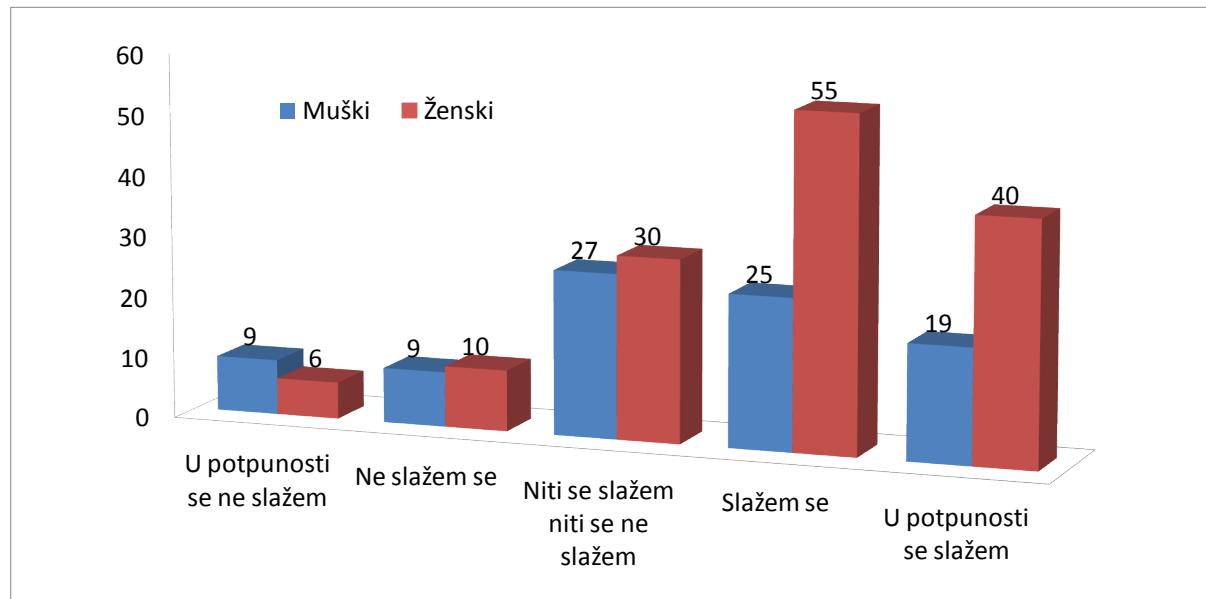
Da sportisti/kinje doprinose izgradnji mira u BiH misli većina ispitanika/ca u obje ankete. Ipak, u anketi provedenoj na terenu žene su u nešto manjem broju sklonije tom mišljenju, dok je u web anketi situacija potpuno obrnuta. Iako u web anketi nismo imali jednaku distribuciju prema spolu, kakvu smo imali u anketi provedenoj na terenu, ipak je jasno da se prema dobivenim odgovorima u ovoj anketi žene u nešto većem procentu slažu sa ovom tvrdnjom. Kada odgovore na ovo pitanje uporedimo sa pitanjem gdje radite, vidimo da zaposlenici/e u javnom sektoru pokazuju najveće vjerovanje da sportisti/kinje doprinose izgradnji mira, za razliku od zaposlenika/ca u nevladinom i privatnom sektoru, koji pak u najvećem broju biraju opciju niti se slažem niti se ne slažem.

Analiza odgovora na ovo pitanje sa varijabljom mjesto boravka u anketi provedenoj na terenu pokazala je da se ispitanici/e iz Mostara u najvećem broju ne slažu sa ovom tvrdnjom.

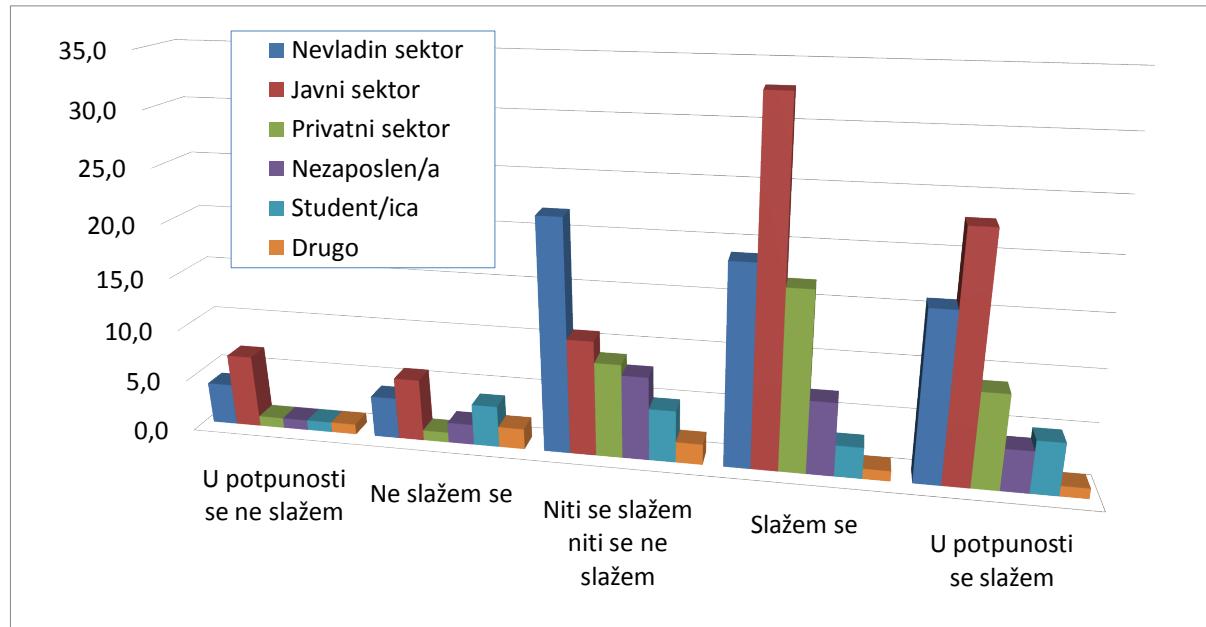
Grafikon 27. Terenska anketa

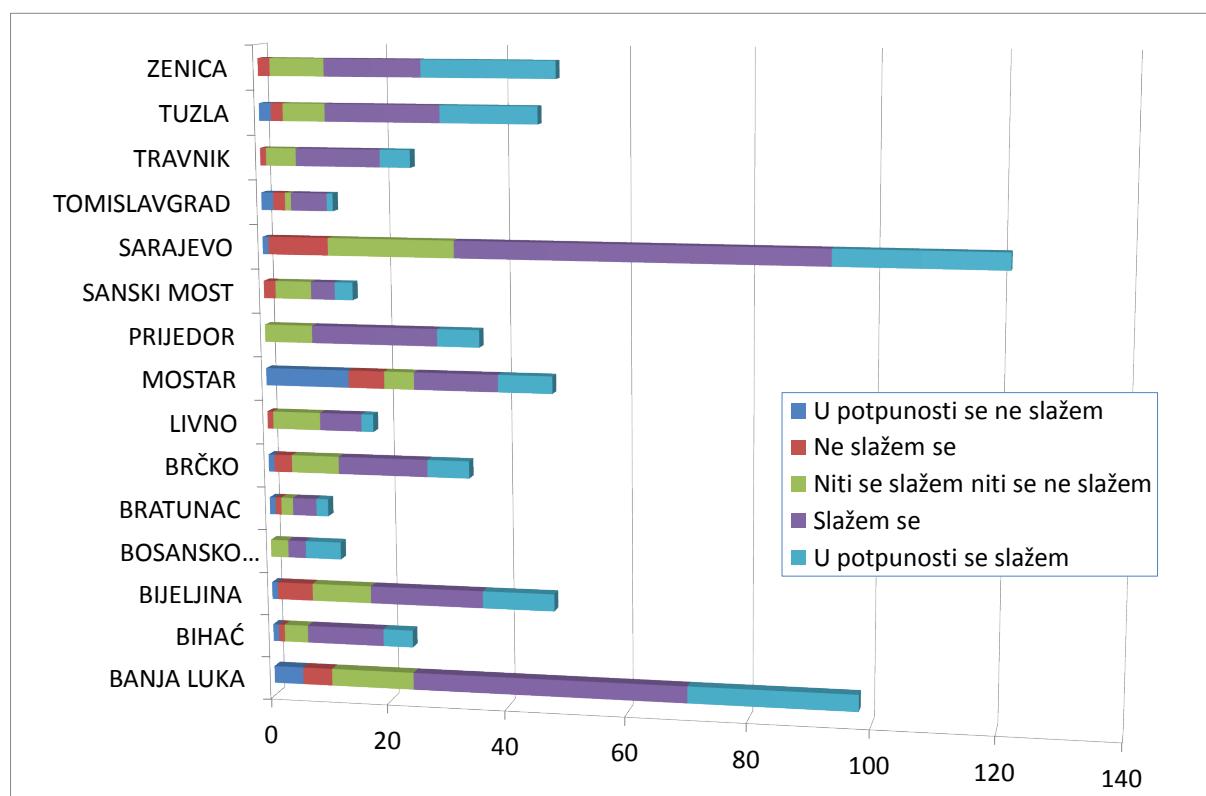
Grafikon 28. Web anketa

Grafikon 29. Web anketa

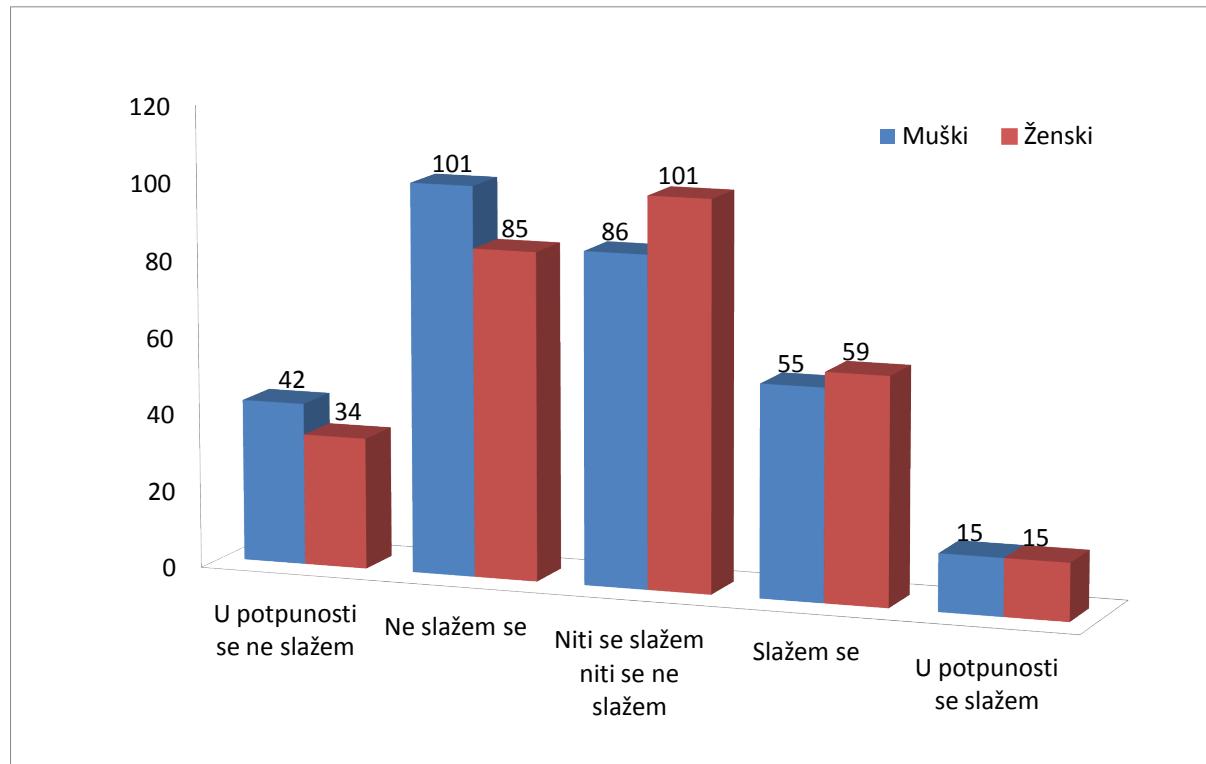
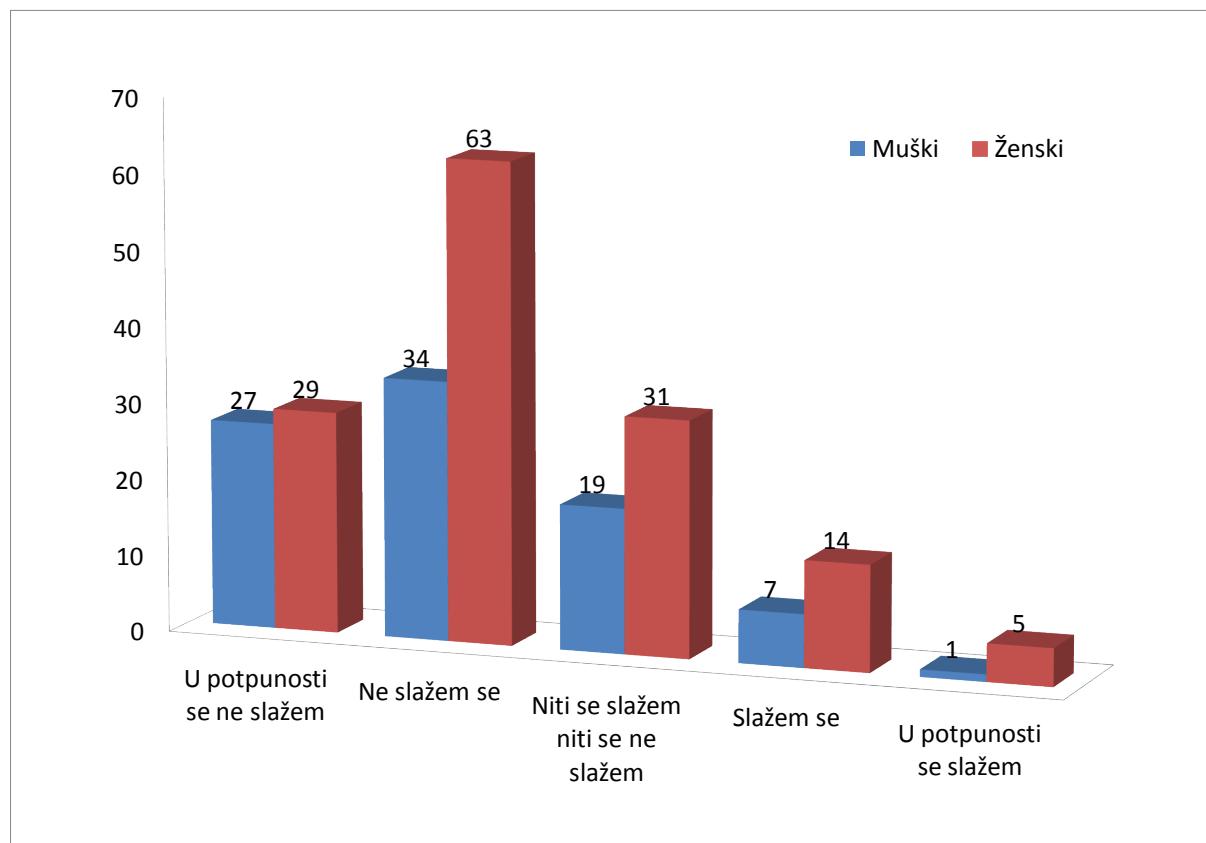

Grafikon 30. Terenska anketa

8.8. Izgradnja mira i šira javnost

Da šira javnost u BiH ima dovoljno saznanja o tome što izgradnja mira podrazumijeva ne smatra većina ispitanika/ca u obje ankete. Ponajviše se sa tim ne slažu osobe koje su se u anketi provedenoj na terenu izjasnile kao nereligijske – 14 osoba, što znači da je oko 32 % od svih osoba koje su se tako izjasnile reklo da se u potpunosti ne slaže sa ovom tvrdnjom.

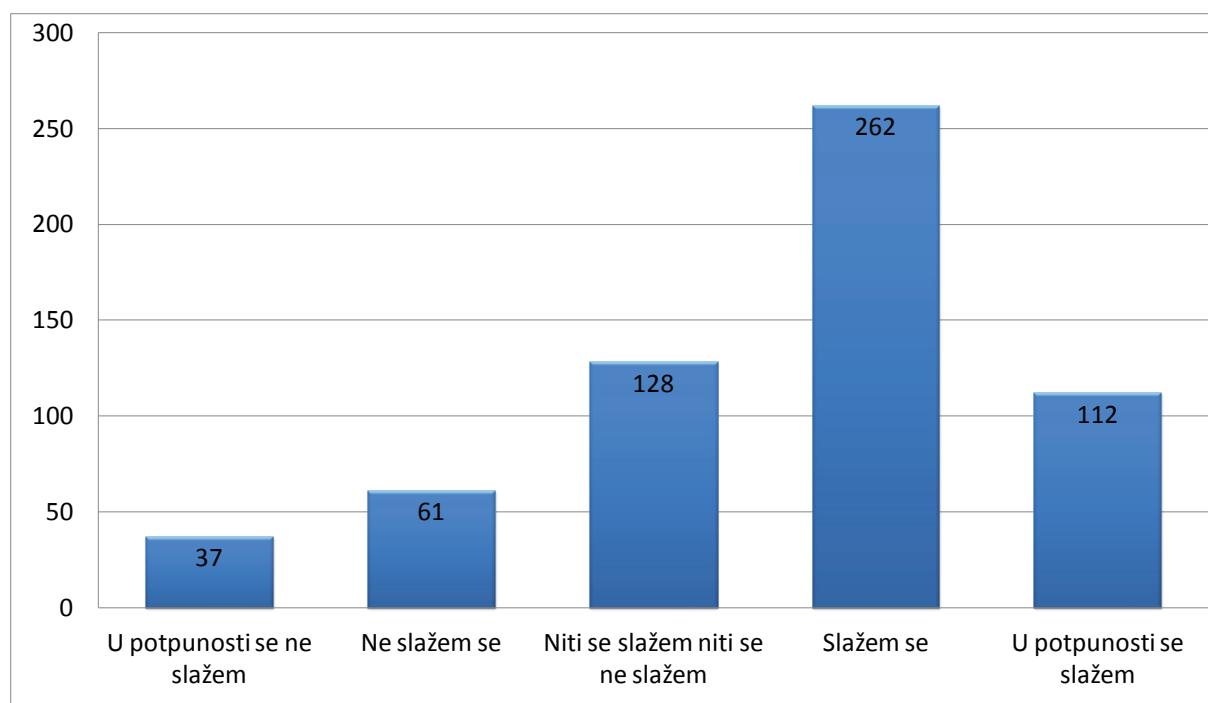
Grafikon 31. Terenska anketa**Grafikon 32.** Web anketa

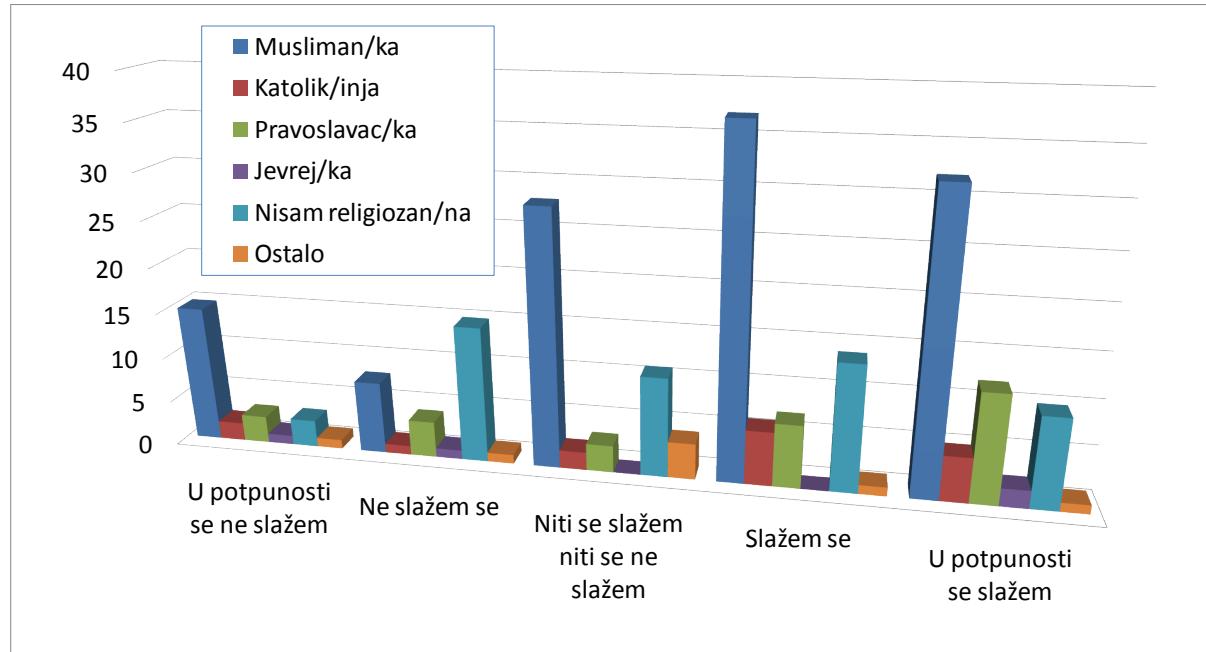
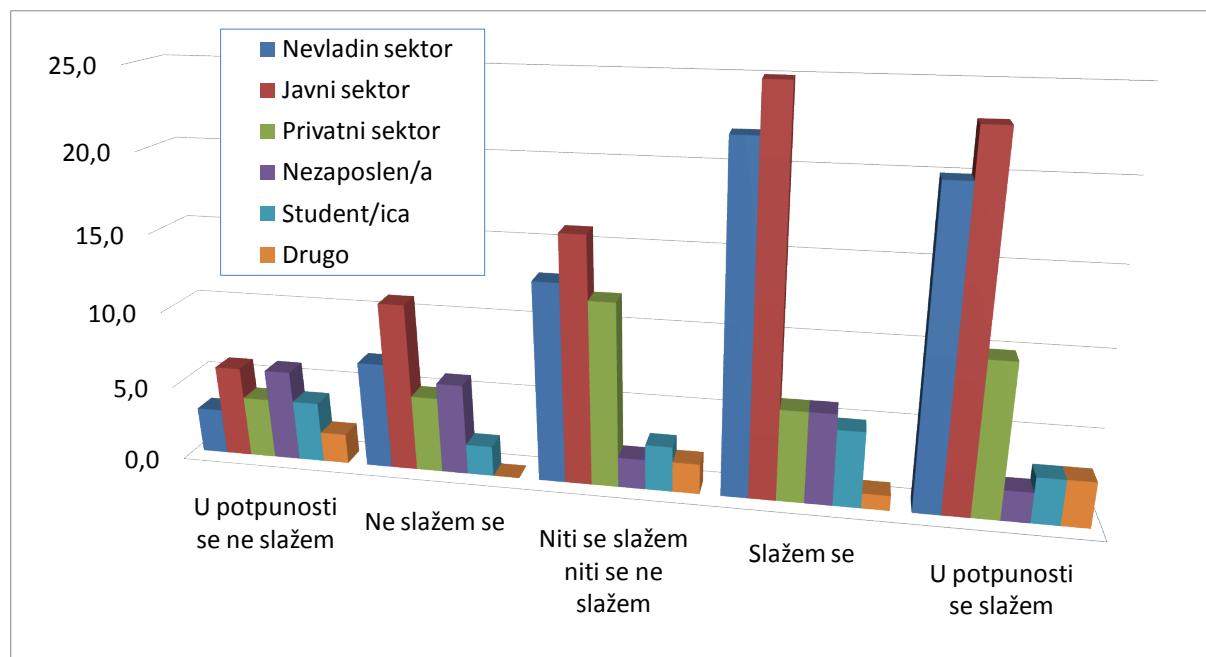
Tabela 47. Terenska anketa

Religijska pripadnost	U potpunosti se neslažem	Ne slažem se	Niti se slažem niti se ne slažem	Slažem se	U potpunosti seslažem	Bez odgovora	Ukupno
Musliman/ka	26	78	87	61	14	6	272
Katolik/inja	12	21	25	17	3	0	78
Pravoslavac/ka	25	63	60	32	13	1	194
Jevrej/ka	0	1	2	0	0	0	3
Nisam religiozan/na	14	17	9	2	1	1	44
Bez odgovora o religiji	0	7	6	2	0	0	15
Ukupno	77	187	189	114	31	8	606

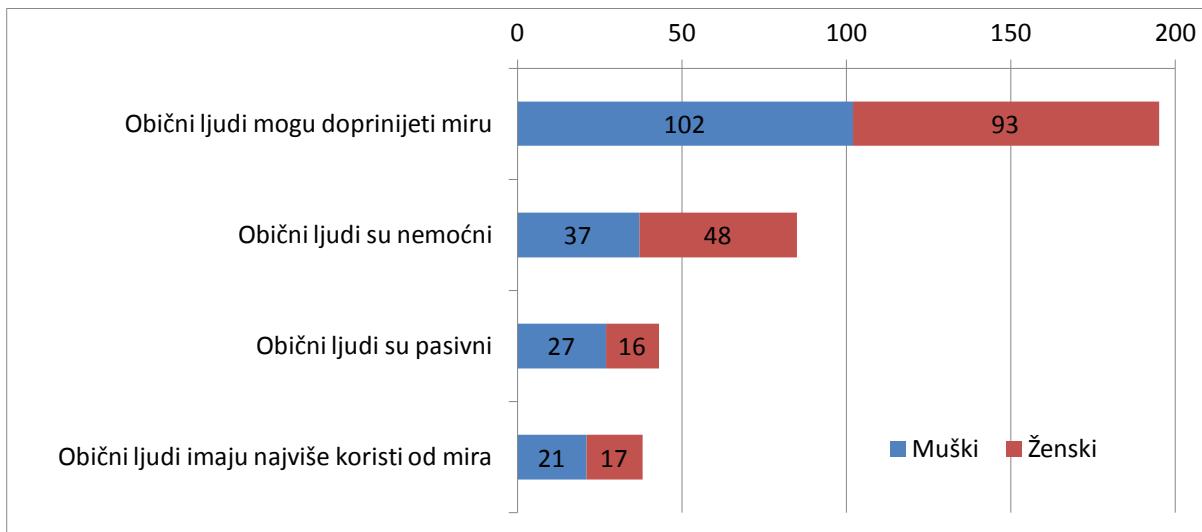
8.9. Izgradnja mira i obični čovjek

Pitanjem *Da li obični čovjek doprinosi izgradnji mira?* pokušale smo detektirati stavove ispitanika/ca o ulozi običnog čovjeka. Većina ispitanika/a u obje ankete bez obzira na njihov spol, dob ili mjesto boravka slaže se sa ovom tvrdnjom. U web anketi smo primijetile da se nešto više osoba koje su se izjasnile kao nereligiozne, kao i zaposlenika/ca u privatnom sektoru ne slaže sa ovom tvrdnjom.

Grafikon 33. Terenska anketa

Grafikon 34. Web anketa**Grafikon 35.** Web anketa

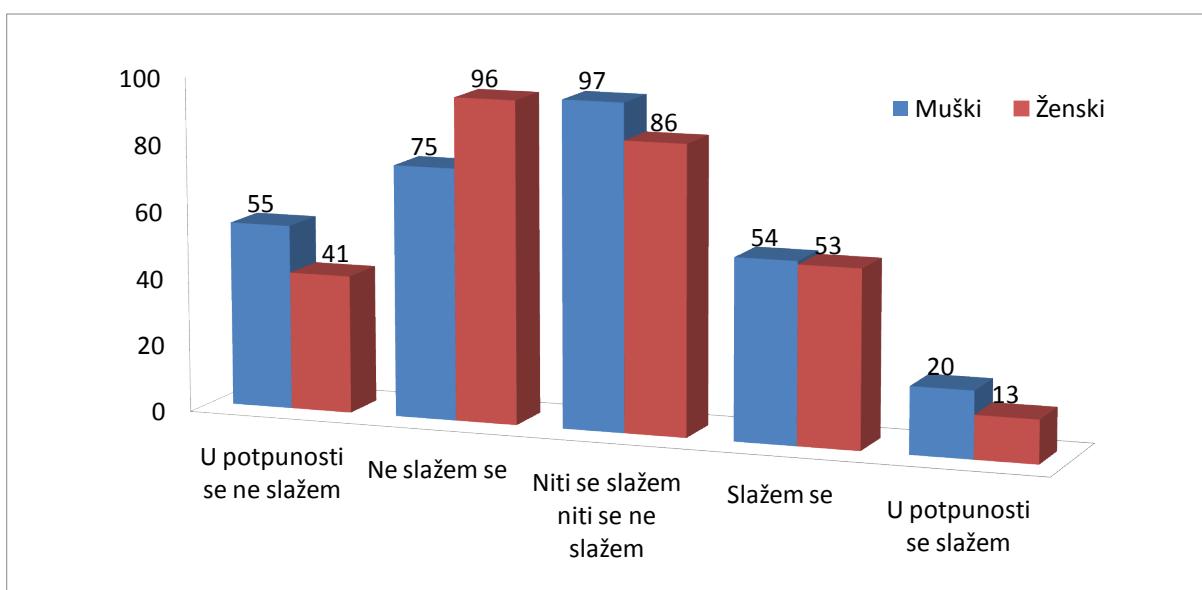
Ovo pitanje ostavljalo je i mogućnost da ispitanici/e daju svoj komentar na ovu tvrdnju. Postavile smo pitanje: *Zašto tako mislite?* Ukupno 367 osoba u anketi provedenoj na terenu i 143 osobe u web anketi ponudile su odgovor na ovo pitanje. Dobivene odgovore klasificirale smo u nekoliko kategorija. Tako se u anketi provedenoj na terenu pojavilo pet kategorija u koje smo mogle svrstati odgovore. Kako se vidi iz grafikona 36, te kategorije su sljedeće: obični ljudi nisu za sukobe, obični ljudi imaju najviše koristi od mira, obični ljudi su pasivni, obični ljudi su nemoćni i obični ljudi mogu doprinijeti miru, dok su u web anketi ti komentari bili ponešto drugaćiji i samim time svrstani u pet drugačije nazvanih kategorija (pogledati tabelu 48). Jednako kao i u terenskoj anketi, najveći broj ispitanika/ca dalo je komentare koji svjedoče o njihovom vjerovanju u pozitivni doprinos običnog čovjeka, dok znatno manji broj njih vjeruje da su obični ljudi povodljivi, neupućeni i nezainteresirani.

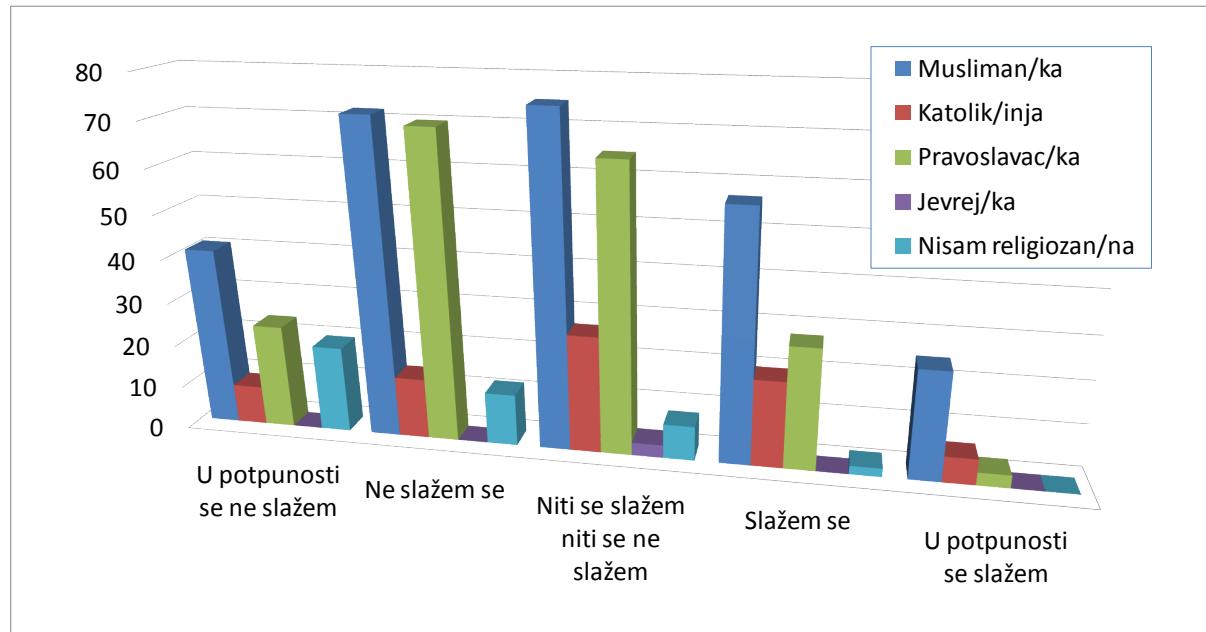
Grafikon 36. Terenska anketa**Tabela 48.** Web anketa

Obični ljudi mirotvorci	Frekvencija
Obični ljudi mogu doprinijeti miru	98
Obični ljudi su povodljivi	19
Obični ljudi su neupućeni	18
Obični ljudi nisu nacionalisti	4
Obični ljudi su nezainteresirani	4
Ukupno	143

8.10. Izgradnja mira i vjerske zajednice

Kada se govori o stavu prema vjerskim zajednicama primjetile smo da se ispitanici/e u obje ankete ne slažu sa tvrdnjom da vjerske zajednice u BiH doprinose izgradnji mira. Upoređivanje odgovora na ovo pitanje sa varijablom vjerska pripadnost pokazalo je zanimljive rezultate. Tako je npr. 15 osoba koje su se izjasnile kao nereligiозne u terenskoj anketi izjavilo da se u potpunosti ne slaže sa ovom tvrdnjom, dok se 16 njih ne slaže (od ukupno 44).

Grafikon 37. Terenska anketa

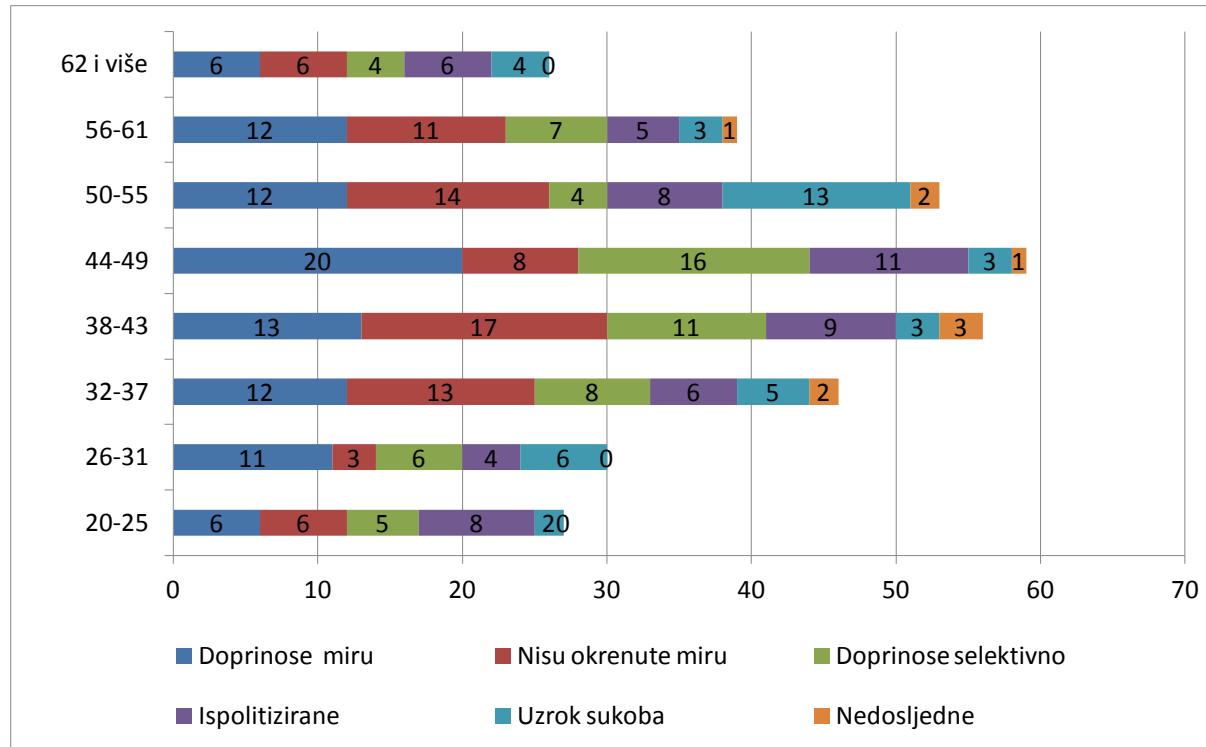
Grafikon 38. Terenska anketa

Na pitanje *Zašto tako misle*, ispitanici/e su ponudili/e 340 odgovora u anketi na terenu i 154 u web anketi. Odgovore smo također klasificirale u nekoliko kategorija. Tako su npr. u anketi provedenoj na terenu 92 (27 %) osobe izjavile nešto što govori u prilog tome da vjerske zajednice doprinose miru. Ukupno 78 (23 %) njih kaže da vjerske zajednice nisu okrenute miru, 61 (18 %) osoba je rekla da selektivno doprinose miru, 57 (17 %) njih smatra da su vjerske zajednice ispolitizirane, 39 (11 %) osoba smatra da su upravo vjerske zajednice uzrok sukoba, te nešto manji broj njih smatra da su nedosljedne, imaju utjecaj na ljudi, da su nemoćne i zaokupljene samo svojim sljedbenicima. Najveći broj osoba u dobroj skupini 44–49 (20 njih) smatra da vjerske zajednice doprinose miru, za razliku od 17 osoba u dobroj skupini 37–43 koje su svojom izjavom izrazile stav da vjerske zajednice ne doprinose miru. Ukupno 13 osoba u dobroj skupini 54–55 smatra da su vjerske zajednice u BiH uzrok sukoba.

Tabela 49. Terenska anketa

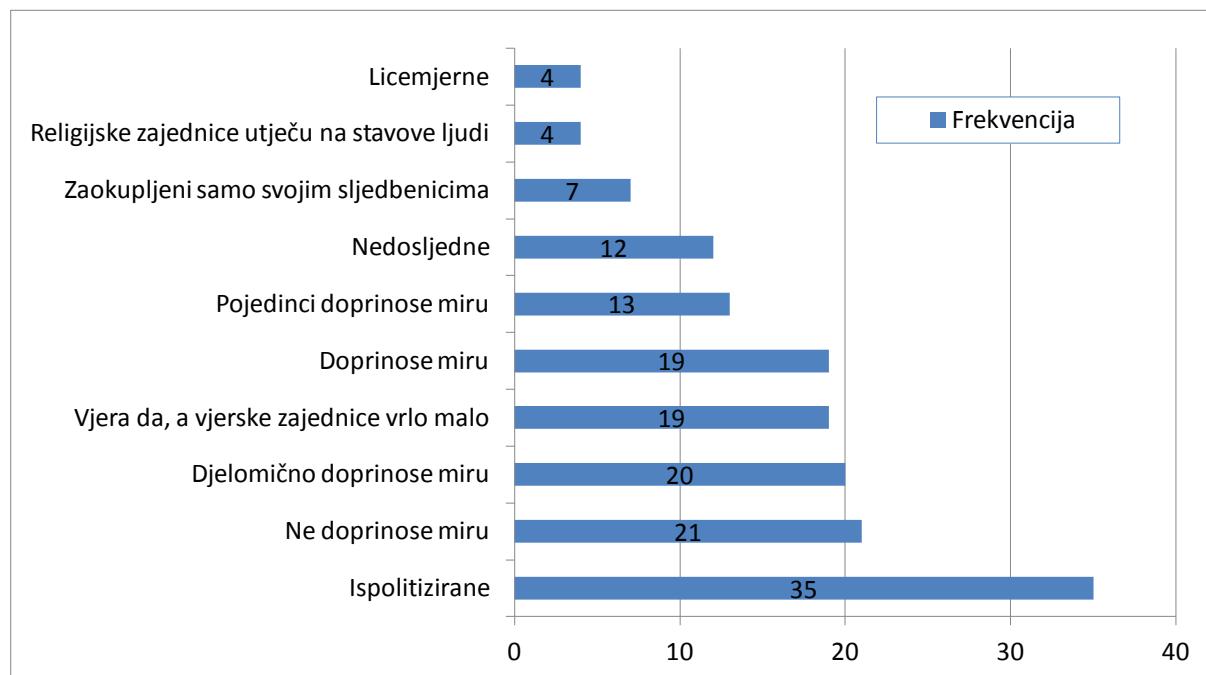
Odgovori	Muški	Ženski	Bez odgovora	Ukupno
Doprinose miru	51	41	0	92
Nisu okrenute miru	34	43	1	78
Doprinose selektivno	36	25	0	61
Ispolitizirane	33	24	0	57
Uzrok sukoba	18	21	0	39
Nedosljedne	6	2	1	9
Imaju utjecaj na ljudi	0	2	0	2
Nemoćne	1	0	0	1
Zaokupljene samo svojim sljedbenicima	1	0	0	1
Ukupno	180	158	2	340

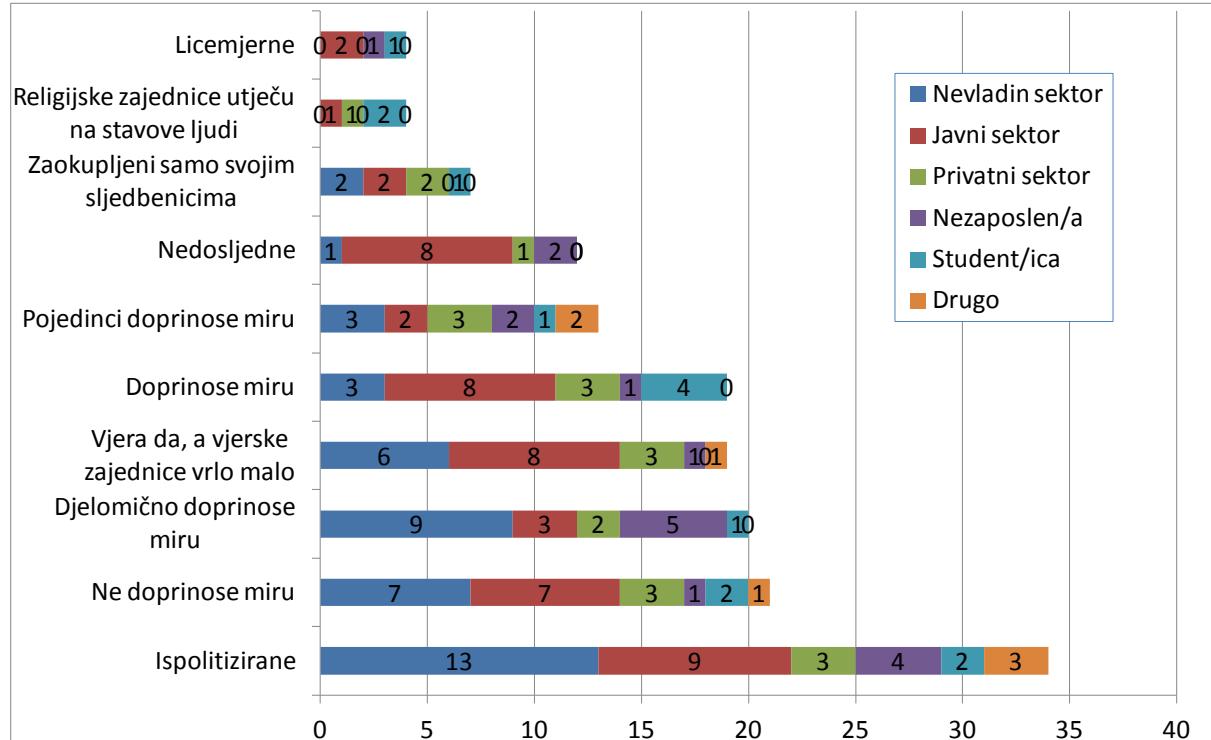
Grafikon 40. Terenska anketa

Rezultati u web anketi pokazali su da ispitanici/e u najvećem broju u svojim komentarima smatraju da su vjerske zajednice ispolitizirane te da ne doprinose miru, 35 osoba (23 %) ili da samo djelimično doprinose miru, 21 osoba (17 %). Njih 19 (12 %) je reklo da vjera doprinosi miru, ali ne i vjerske zajednice. Također, 19 (12 %) osoba je dalo izjave koje govore da vjerske zajednice doprinose miru u BiH, dok 13 (8 %) osoba smatra da samo pojedinci unutar tih zajednica doprinose miru, a 12 (8 %) da su nedosljedne. Nešto manji broj ispitanika/ca smatra da su vjerske zajednice zaokupljene samo svojim sljedbenicima, da utječu na stavove ljudi te da su licemjerne.

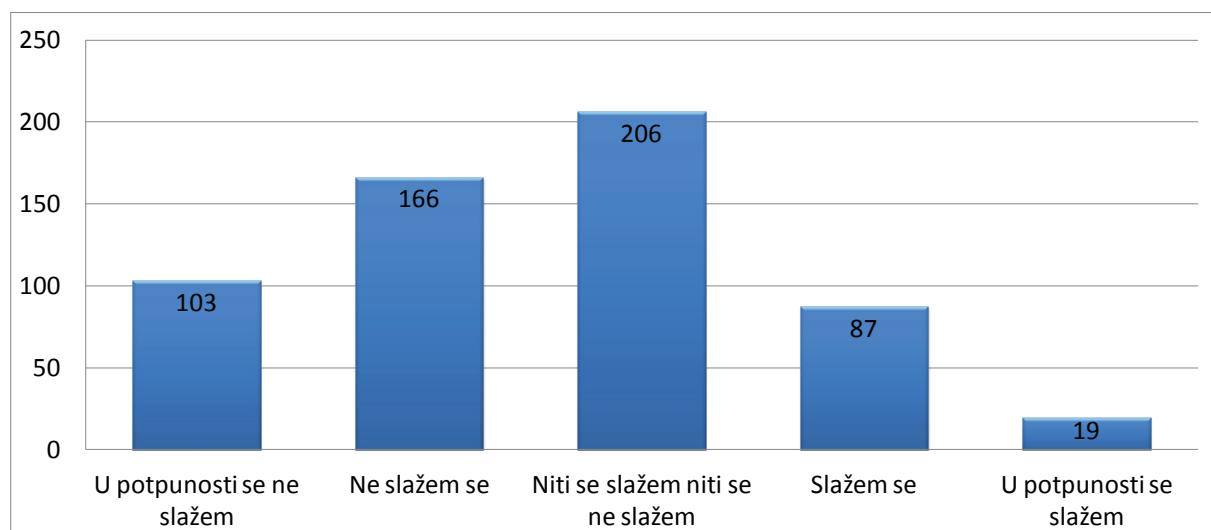
Grafikon 41. Web anketa

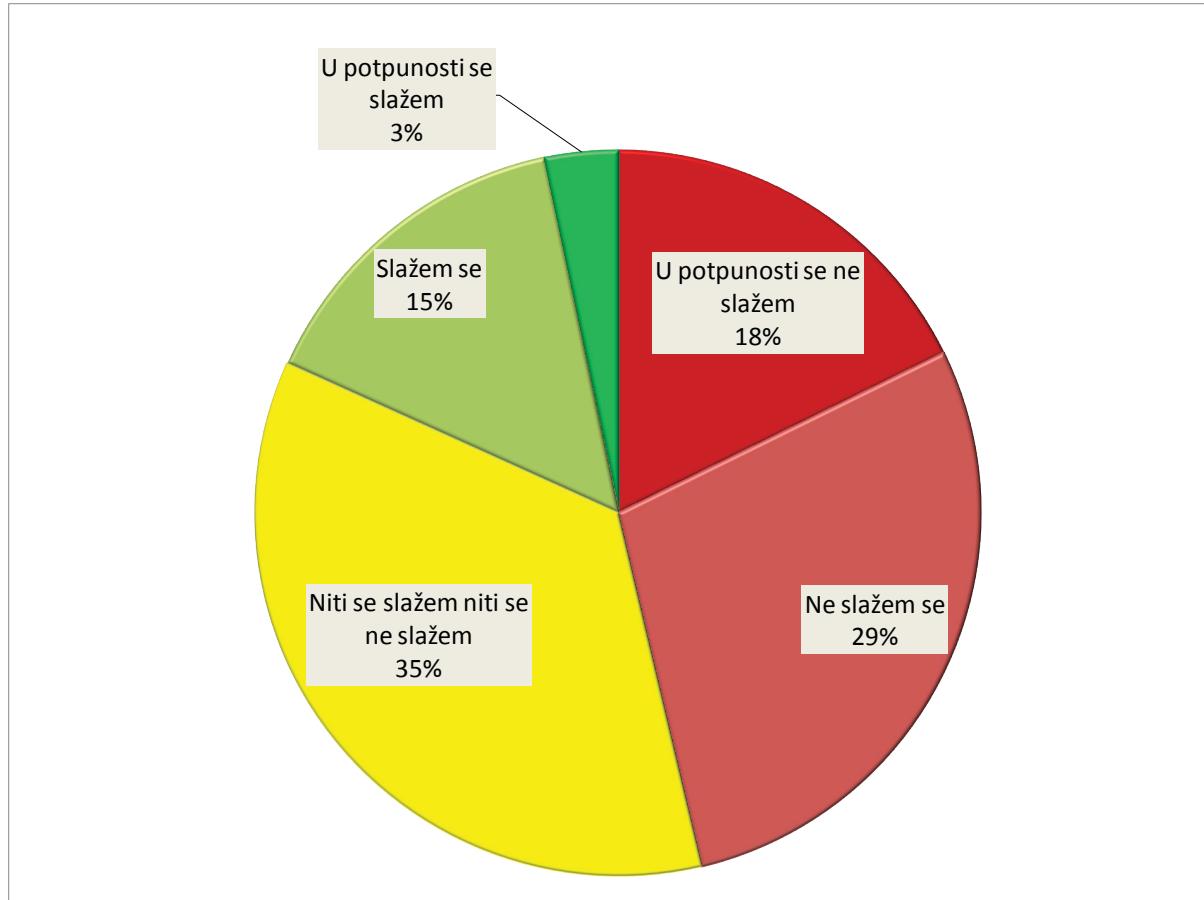
Grafikon 42. Web anketa

8.11. Izgradnja mira i lokalni religijski službenici/e

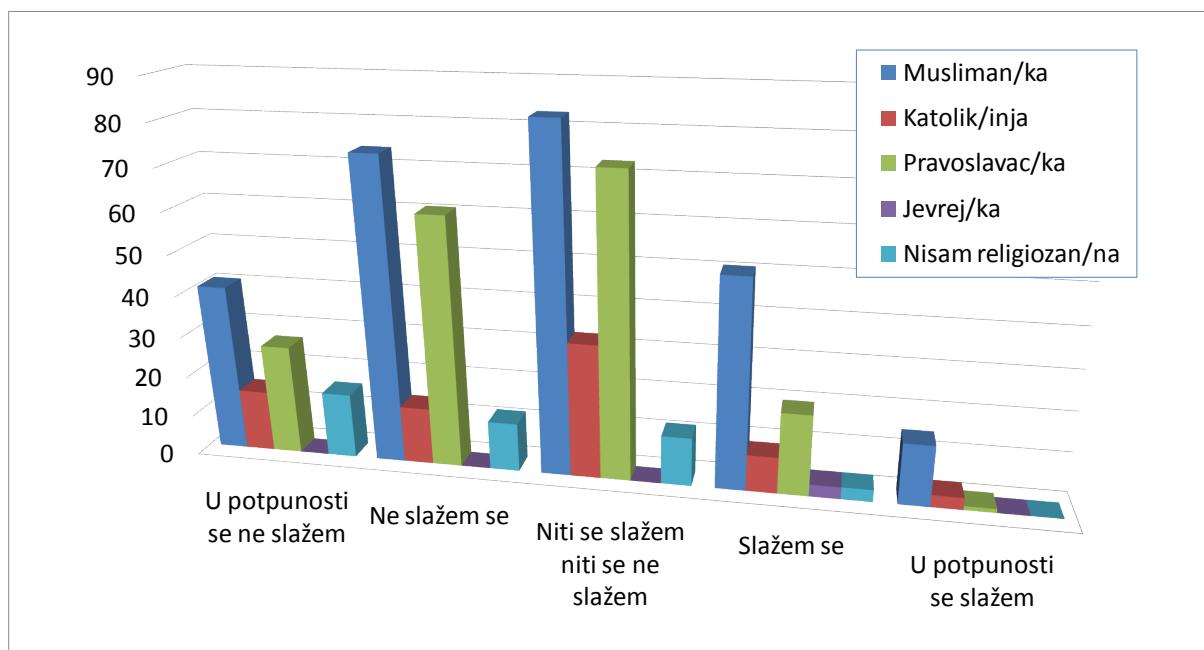
Čak ni kad se govori o lokalnim religijskim službenicima/ama stavovi ispitanika/ca ne pokazuju previše povjerenja u njihov mirotvorni rad, ali najveći broj njih se nije izjasnio po ovom pitanju. To može značiti ili da ne znaju da li lokalni vjerski službenici doprinose miru ili ne žele kritizirati vjerske autoritete. Veoma mali broj njih (19 u terenskoj anketi i 8 u web anketi, što je oko 3 % od ukupnog broja ispitanika/ca) u potpunosti se slaže sa ovom tvrdnjom, dok se mnogo veći broj u potpunosti ne slaže, što je vidljivo iz prikazanih grafikona. Upoređivanjem sa varijabljom religijska pripadnost vidimo da je najveći broj muslimana/ki (51 osoba) izrazio svoje povjerenje u lokalne religijske službenike/ce, dok je u web anketi to slučaj sa katolicima/kinjama. Kada se govori o spolnoj ili dobnjoj varijabli nismo primijetile znatnije razlike u stavovima pripadnika/ca različitih spolova ili dobnih skupina.

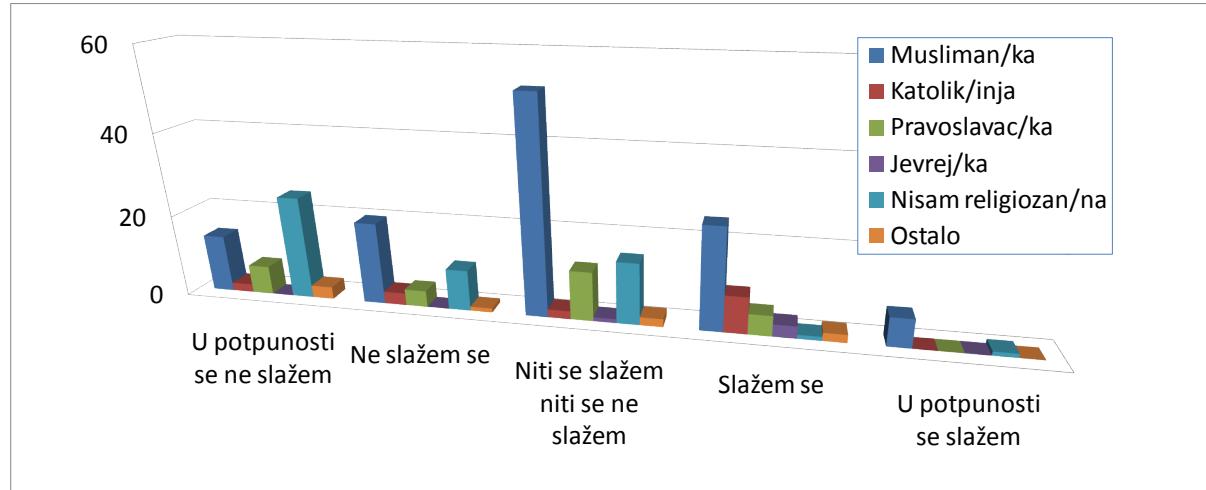
Grafikon 43. Terenska anketa

Grafikon 44. Terenska anketa

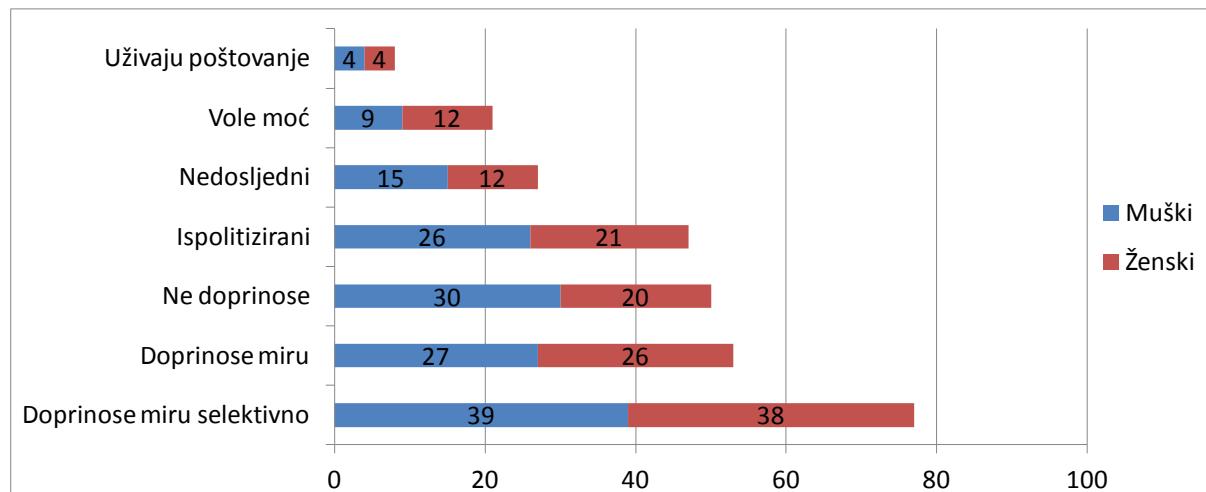
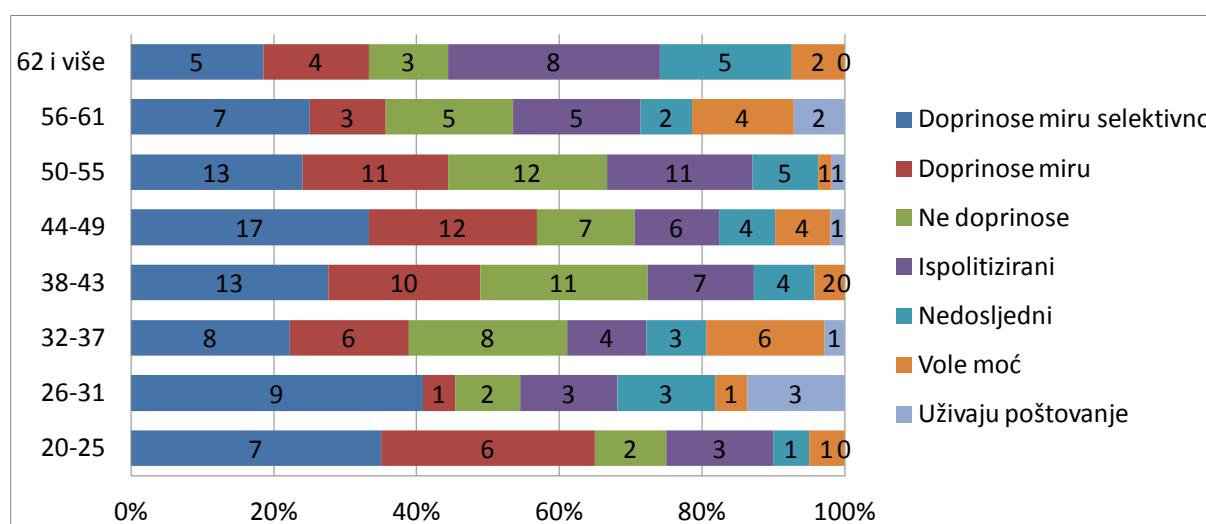

Grafikon 45. Terenska anketa

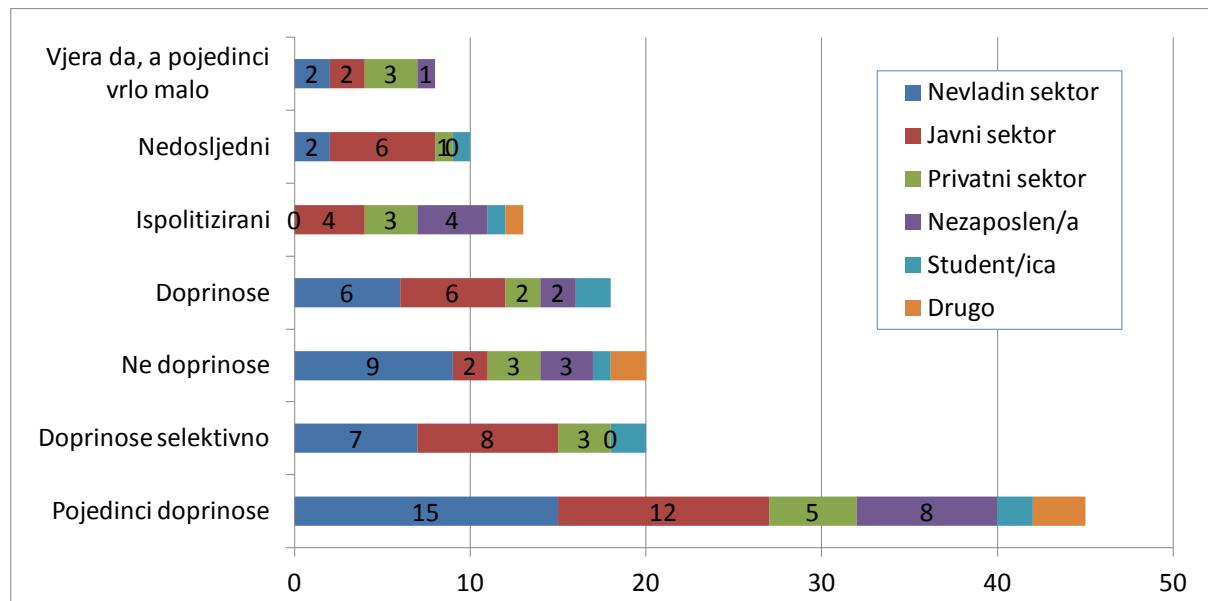
Grafikon 46. Web anketa

Kada smo zatražile da obrazlože svoje stavove ispitanici/e su nam ponudili/e odgovore koje smo kategorizirale u sljedeće kategorije – selektivno doprinose miru, doprinose miru, ne doprinose, ispolitizirani su, nedosljedni, vole moć i uživaju poštovanje u svojim zajednicama. Osobe u dobnim skupinama 50–55 i 62 i više ponajviše smatraju da su lokalni religijski službenici/e u svom radu ispolitizirani, dok čak 6 osoba u dobroj skupini 20–25 smatra da lokalni religijski službenici/e doprinose miru.

Grafikon 47. Terenska anketa**Grafikon 48.** Terenska anketa

Web anketa je dala sljedeće kategorije: ispolitizirani (35), ne doprinose miru (21), djelimično doprinose miru (20), vjera doprinosi ali vjerske zajednice ne (19), doprinose miru (19), pojedinci doprinose miru (19), nedosljedne (12), zaokupljene samo svojim sljedbenicima/ama (7), religijske zajednice utječu na stavove ljudi (4), licemjerne (4).

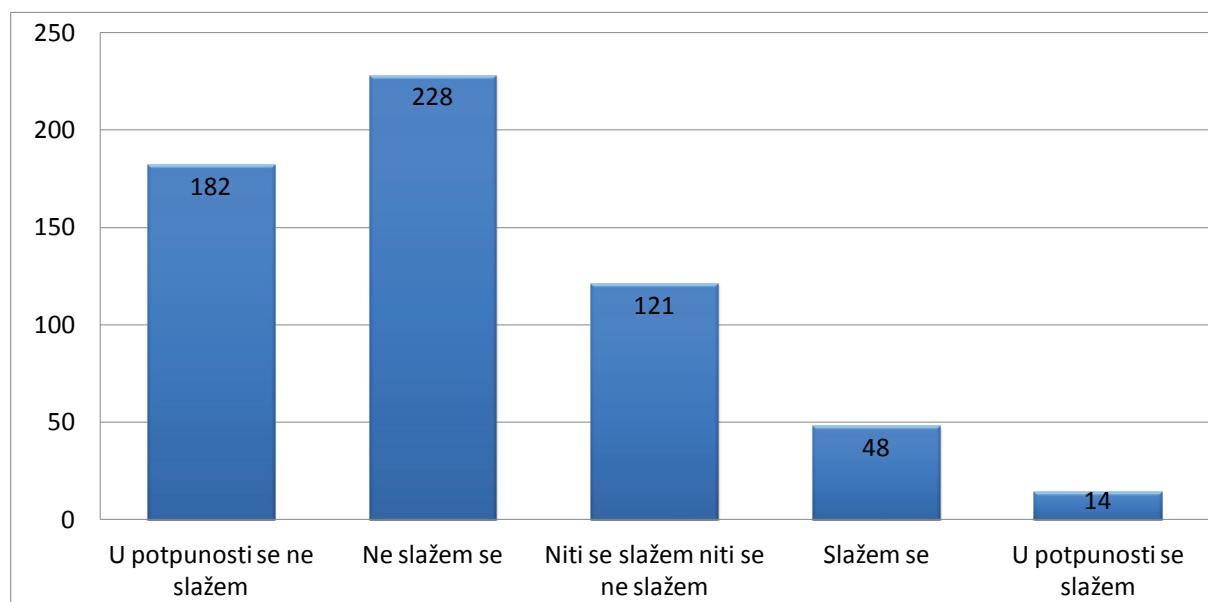
Grafikon 49. Web anketa

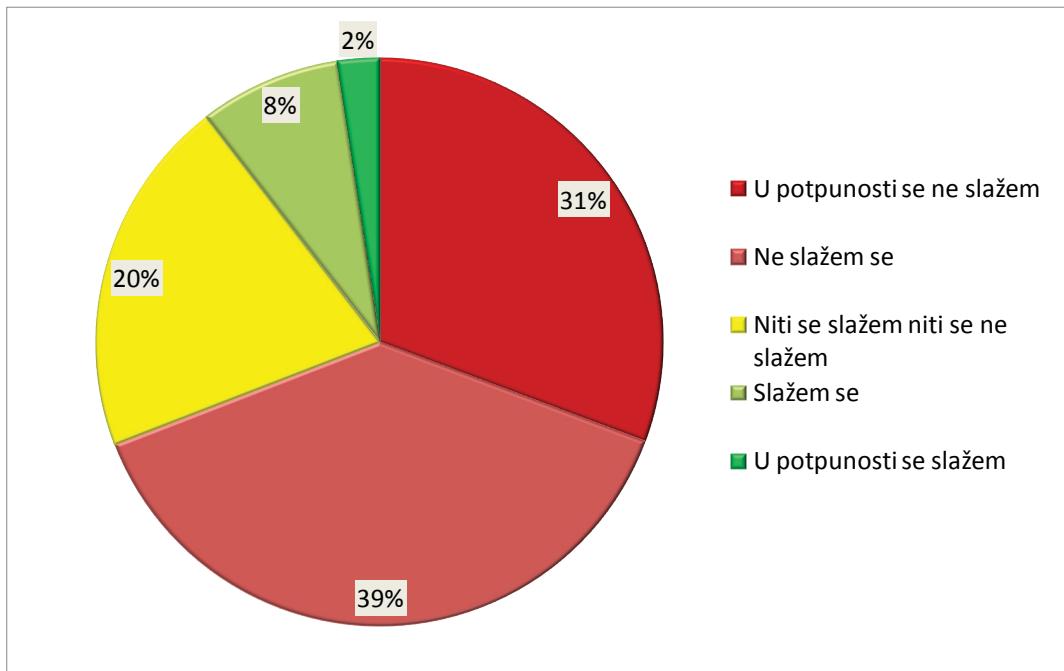

8.12. Izgradnja mira i lokalni političari/ke

Većina ispitanika/ca se također ne slaže sa tvrdnjom da lokalni političari/ke doprinose izgradnji mira. Tako se npr. samo 14 osoba u anketi provedenoj na terenu u potpunosti slaže sa ovom tvrdnjom, što je mnogostruko manji broj od broja osoba koje su rekle da se u potpunosti ne slažu sa tim. Najveće nepovjerenje prema lokalnim političarima/kama iskazali su pripadnici/e katoličke vjeroispovijesti – 33 osobe, što je skoro polovina od ukupnog broja.

Grafikon 50. Terenska anketa

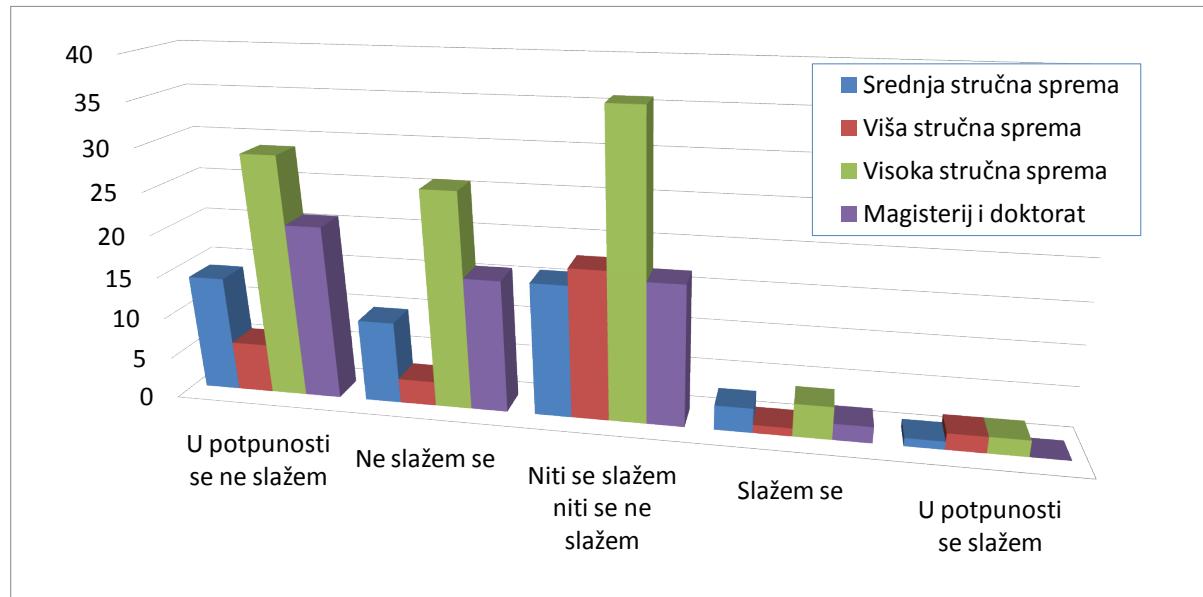
Grafikon 51. Terenska anketa

U web anketi se ukupno pet osoba izjasnilo da se u potpunosti ne slaže sa ovom tvrdnjom. Mnogo je veći broj onih koji su odabrali opciju niti se slažem niti se ne slažem (87) ili onih koji se u potpunosti slažu sa ovom tvrdnjom (70). Ipak, upoređujući odgovore na ovo pitanje sa varijablom spol, vidljivo je da su osobe ženskog spola u mnogo manjem broju sklone vjerovati u mirotvorne aktivnosti lokalnih političara/ki. Iako je broj žena koje su ispunile web anketu veći od broja muškaraca, ipak je jasno da se puno veći broj pripadnica ženskog spola opredijelio za opcije koje se ne slažu sa ovom tvrdnjom, dok je 46 pripadnika muškog spola (što je polovina od ukupnog broja pripadnika tog spola koji su ispunili anketu) odabralo neku neutralnu poziciju, odnosno izjasnilo se da se niti slaže niti ne slaže sa ovom tvrdnjom.

Tabela 50. Web anketa

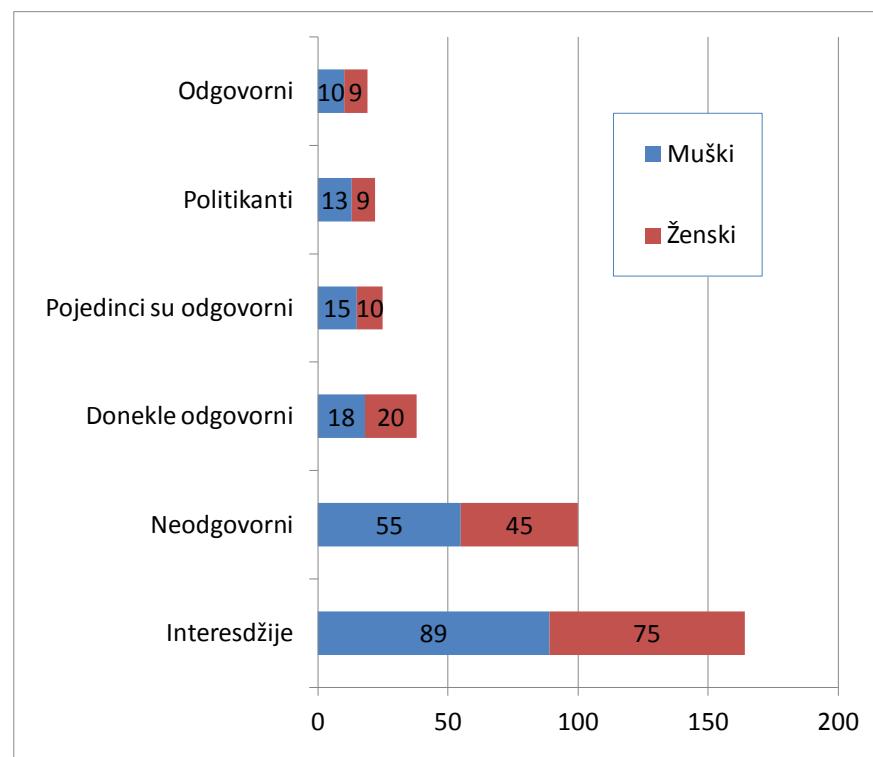
Spol	U potpunosti se ne slažem	Ne slažem se	Niti se slažem niti se ne slažem	Slažem se	U potpunosti se slažem	Bez odgovora	Ukupno
Muški	21	19	46	1	1	1	89
Ženski	49	36	41	9	4	4	143
Ukupno	70	55	87	10	5	5	232

Grafikon 52. Web anketa

Na pitanje zašto tako mislite, više od polovine ispitanika/ca u obje ankete ponudilo je svoje odgovore. Nakon što smo napravile klasifikaciju tih odgovora vidjeli smo da nijedna kategorija ne sadrži pozitivan stav prema lokalnim političarima/kama. Kategorije koje su se pojavile u anketi provedenoj na terenu su sljedeće: interesdžije, neodgovorni, donekle odgovorni, politikanti, odgovorni.

Grafikon 53. Terenska anketa

DIO 9.

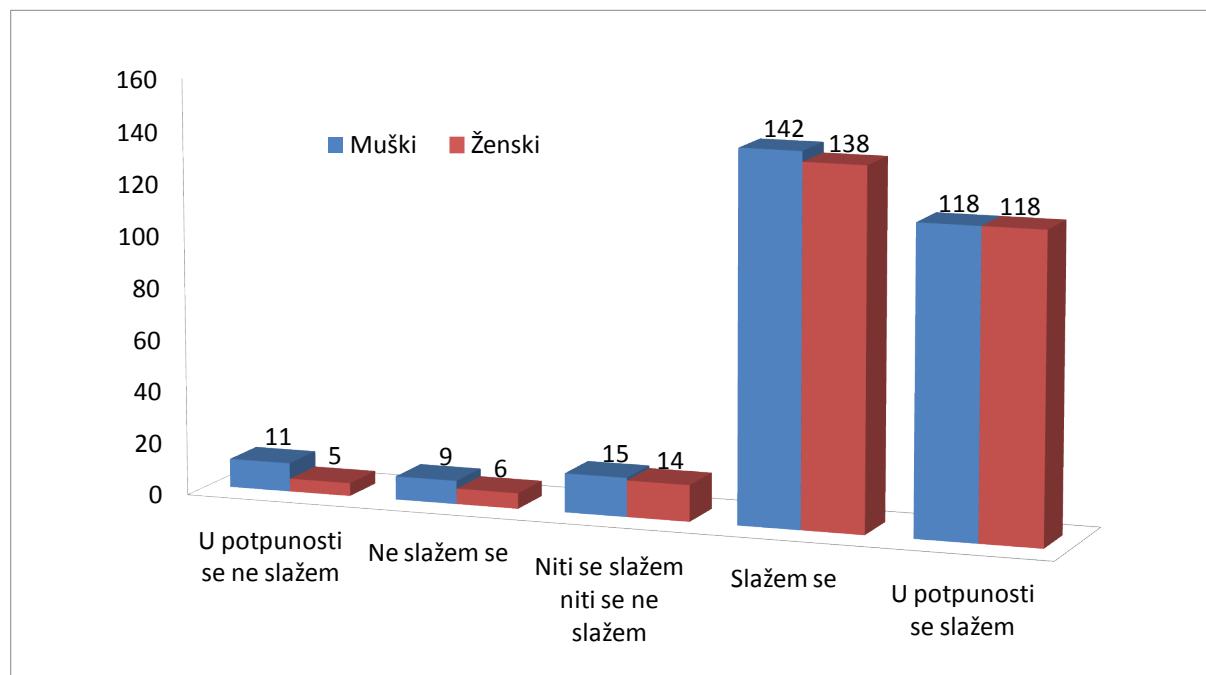
KARAKTERISTIKE MIROTVORACA/KI

U zadnjem dijelu ankete željele smo ispitati koje su to karakteristike za koje ispitanici/e smatraju da opisuju mirotvorca/ku. Ispitanicima/ama je ponuđena petostepena skala čije su vrijednosti kako slijedi: *u potpunosti se slažem, slažem se, niti se slažem niti se ne slažem, ne slažem se te u potpunosti se ne slažem*. Rezultati su pokazali da su ispitanici/e u obje ankete dali veoma slične odgovore. Pet karakteristika koje prema rezultatima najbolje opisuju osobu koja se bavi mirovorstvom su sljedeće: ljudska dobrota, otvorenost prema ljudima koji dolaze iz drugačijih okruženja, saosjećajnost prema drugima i spremnost da se pomogne drugima, tolerancija, spremnost na saradnju.

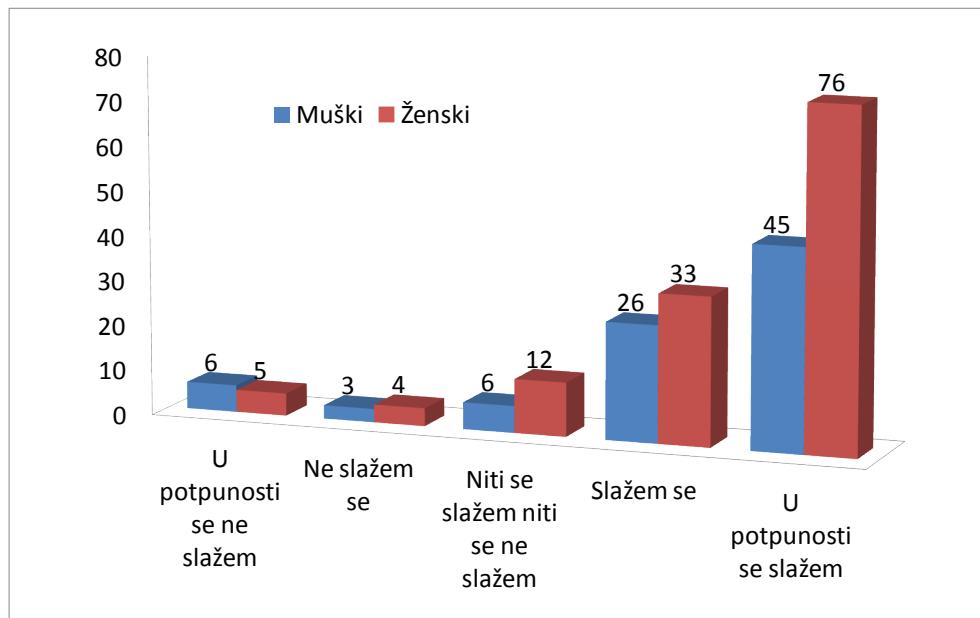
Široko obrazovanje, osjećaj lojalnosti prema svojoj zajednici, da je osoba dobrostojeća i da je povezana sa vladajućim strujama karakteristike su koje najmanje opisuju osobu koja se bavi mirovorstvom.

9.1. Ljudska dobrota

Grafikon 54. Terenska anketa

Grafikon 55. Web anketa

9.2. Otvorenost prema ljudima koji dolaze iz drugačijih okruženja

Što se tiče karakteristike mirovora/ke koja se odnosi na otvorenost prema ljudima koji dolaze iz drugačijih okruženja, primjetile smo zanimljiv odnos u anketi provedenoj na terenu između odgovora na ovo pitanje i varijabli: religijska pripadnost i mjesto boravka. Tako su npr. osobe sa nižom stručnom spremom u nešto većem broju odgovorili/e da se niti slažu niti ne slažu sa tim da je ovo osobina koja određuje mirovora/ku (27), za razliku od jedne osobe sa magisterijem i doktoratom. Ipak, većina ispitanika/ca, bez obzira na nivo obrazovanja, slaže se da je ovo bitna karakteristika mirovora/ke.

Tabela 51. Terenska anketa

Nivo obrazovanja	U potpunosti se ne slažem	Ne slažem se	Niti se slažem niti se ne slažem	Slažem se	U potpunosti se slažem	Bez odgovora	Ukupno
Niža stručna spremna	1	2	7	16	18	3	47
Srednja stručna spremna	5	10	27	139	111	28	320
Viša stručna spremna	4	4	9	23	38	4	82
Visoka stručna spremna	2	4	9	44	66	5	130
Magisterij i doktorat	1	2	1	13	8	0	25
Bez odgovora o obrazovanju	0	0	0	1	1	0	2
Ukupno	13	22	53	236	242	40	606
Niža stručna spremna	2%	4%	15%	34%	38%	6%	100%
Srednja stručna spremna	2%	3%	8%	43%	35%	9%	100%
Viša stručna spremna	5%	5%	11%	28%	46%	5%	100%
Visoka stručna spremna	2%	3%	7%	34%	51%	4%	100%
Magisterij i doktorat	4%	8%	4%	52%	32%	0%	100%
Bez odgovora o obrazovanju	0%	0%	0%	50%	50%	0%	100%
Ukupno	2%	4%	9%	39%	40%	7%	100%

Tabela 52. Web anketa

Nivo obrazovanja	U potpunosti se neslažem	Ne slažem se	Niti se slažem niti se ne slažem	Slažem se	U potpunosti se slažem	Bez odgovora	Ukupno
Srednja stručna spremam	2	0	2	9	27	5	45
Viša stručna spremam	1	0	2	7	20	1	31
Visoka stručna spremam	4	1	8	23	56	6	98
Magisterij i doktorat	3	1	1	11	39	3	58
Ukupno	10	2	13	50	142	15	232

Upoređivanje odgovora na ovo pitanje sa varijablom religijska pripadnost pokazala je da se jedna osoba koja se nije izjasnila o religiji u potpunosti ne slaže da je ovo osobina koja opisuje mirotvorca/ku, dok se druge dvije ne slažu, za razliku od tri osobe koje su se izjasnili/e kao Jevreji/ke i koje se sve u potpunosti slažu sa ovom tvrdnjom.

Tabela 53. Terenska anketa

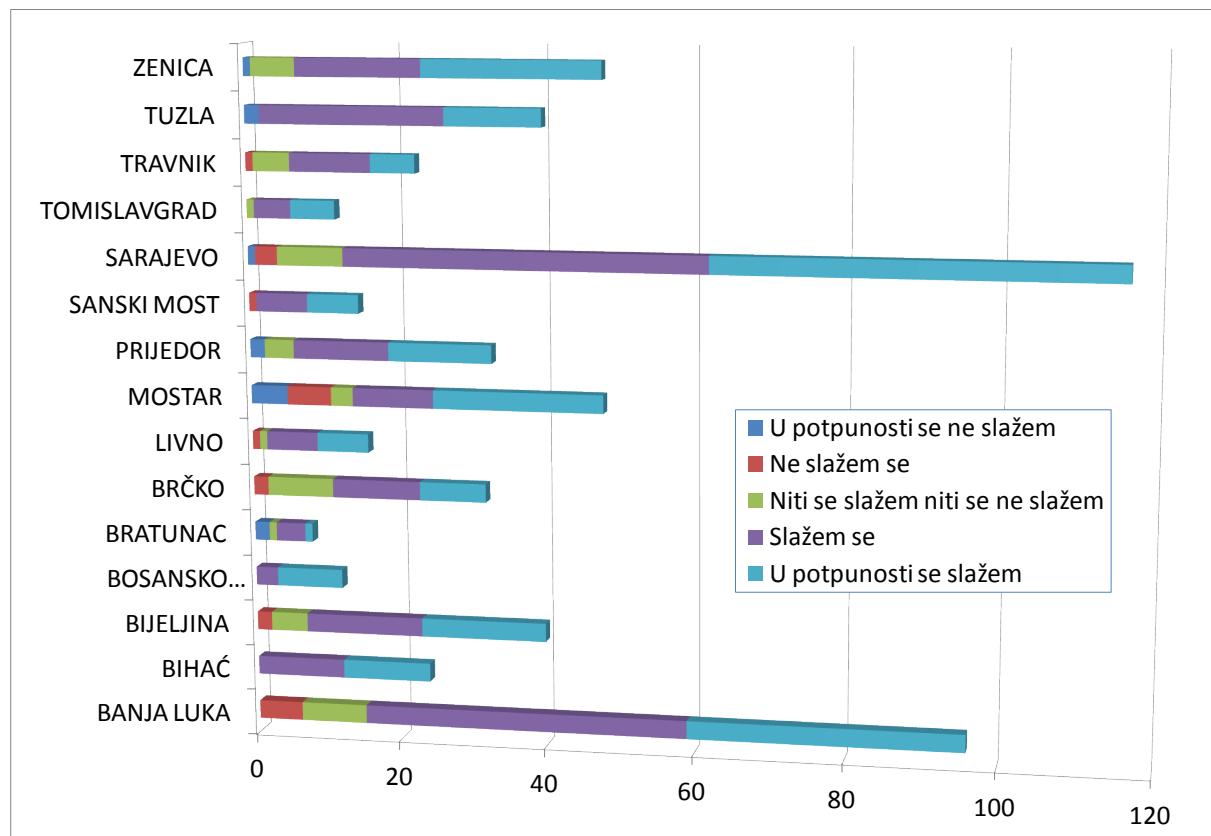
Religijska pripadnost	U potpunosti se ne slažem	Ne slažem se	Niti se slažem niti se ne slažem	Slažem se	U potpunosti se slažem	Bez odgovora	Ukupno
Musliman/ka	6	4	26	108	111	17	272
Katolik/inja	2	5	6	33	30	2	78
Pravoslavac/ka	1	11	19	72	74	17	194
Jevrej/ka	0	0	0	0	3	0	3
Nisam religiozan/na	1	2	2	18	18	3	44
Bez odgovora o religiji	3	0	0	5	6	1	15
Ukupno	13	22	53	236	242	40	606
<i>Musliman/ka</i>	<i>2%</i>	<i>1%</i>	<i>10%</i>	<i>40%</i>	<i>41%</i>	<i>6%</i>	<i>100%</i>
<i>Katolik/inja</i>	<i>3%</i>	<i>6%</i>	<i>8%</i>	<i>42%</i>	<i>38%</i>	<i>3%</i>	<i>100%</i>
<i>Pravoslavac/ka</i>	<i>1%</i>	<i>6%</i>	<i>10%</i>	<i>37%</i>	<i>38%</i>	<i>9%</i>	<i>100%</i>
<i>Jevrej/ka</i>	<i>0%</i>	<i>0%</i>	<i>0%</i>	<i>0%</i>	<i>100%</i>	<i>0%</i>	<i>100%</i>
<i>Nisam religiozan/na</i>	<i>2%</i>	<i>5%</i>	<i>5%</i>	<i>41%</i>	<i>41%</i>	<i>7%</i>	<i>100%</i>
<i>Bez odgovora o religiji</i>	<i>20%</i>	<i>0%</i>	<i>0%</i>	<i>33%</i>	<i>40%</i>	<i>7%</i>	<i>100%</i>
Ukupno	2%	4%	9%	39%	40%	7%	100%

Tabela 54. Web anketa

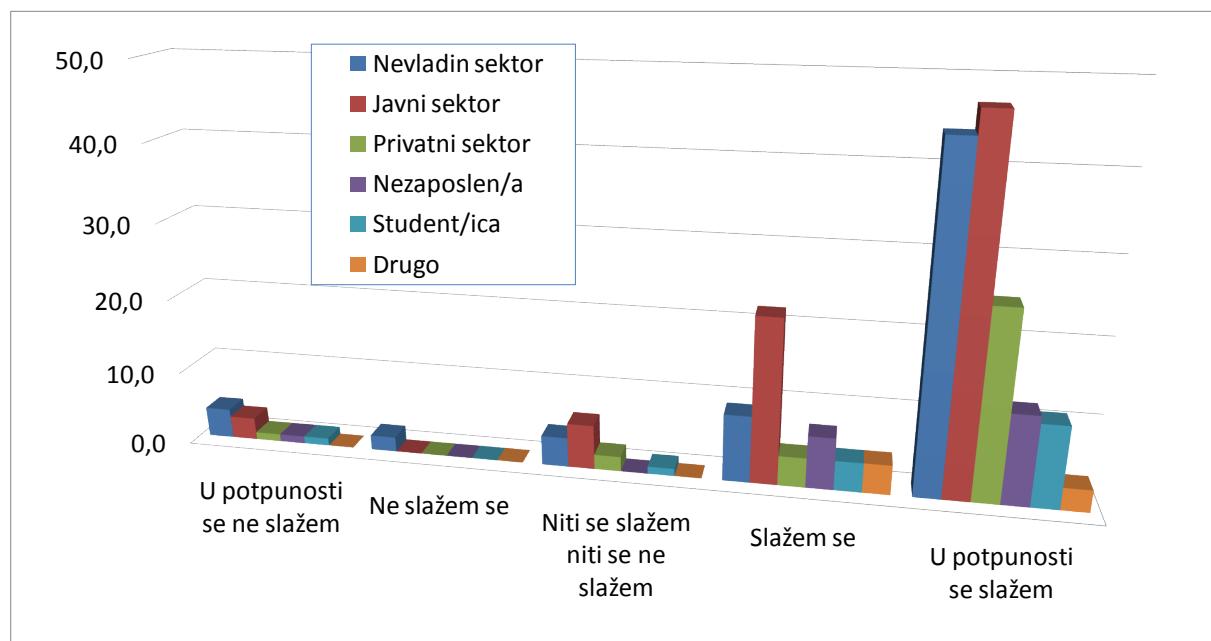
Religijska pripadnost	U potpunosti se ne slažem	Ne slažem se	Niti se slažem niti se ne slažem	Slažem se	U potpunosti se slažem	Bez odgovora	Ukupno
Musliman/ka	6	0	6	32	70	7	121
Katolik/inja	0	0	2	1	12	1	16
Pravoslavac/ka	1	0	0	4	19	5	29
Jevrej/ka	0	0	1	1	2	0	4
Nisam religiozan/na	3	1	3	9	36	1	53
Ostalo	0	1	0	3	3	1	8
Bez odgovora o religiji	0	0	1	0	0	0	1
Ukupno	10	2	13	50	142	15	232

Analiza varijable mesta boravka pokazala je zanimljive rezultate. Jedanaest osoba iz Mostara se u potpunosti ne slaže ili se ne slaže sa tim da je ovo osobina koja određuje mirotvorca/ku, dok se svi/e ispitani/e iz Bihaća i Bosanskog Grahova maksimalno slažu da je ovo osobina koja određuje mirotvorca/ku.

Grafikon 56. Terenska anketa

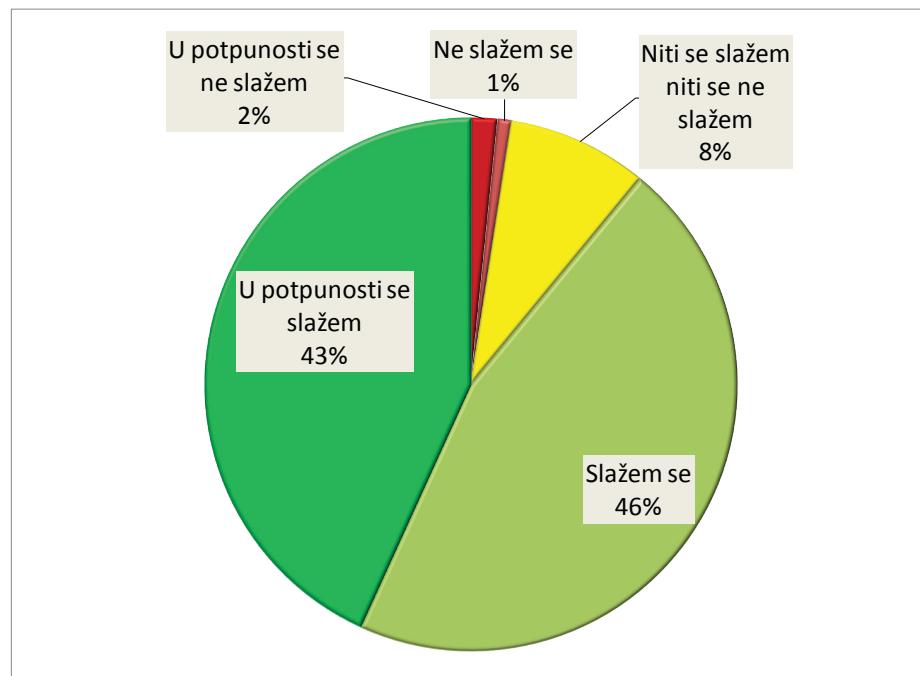

Grafikon 57. Web anketa

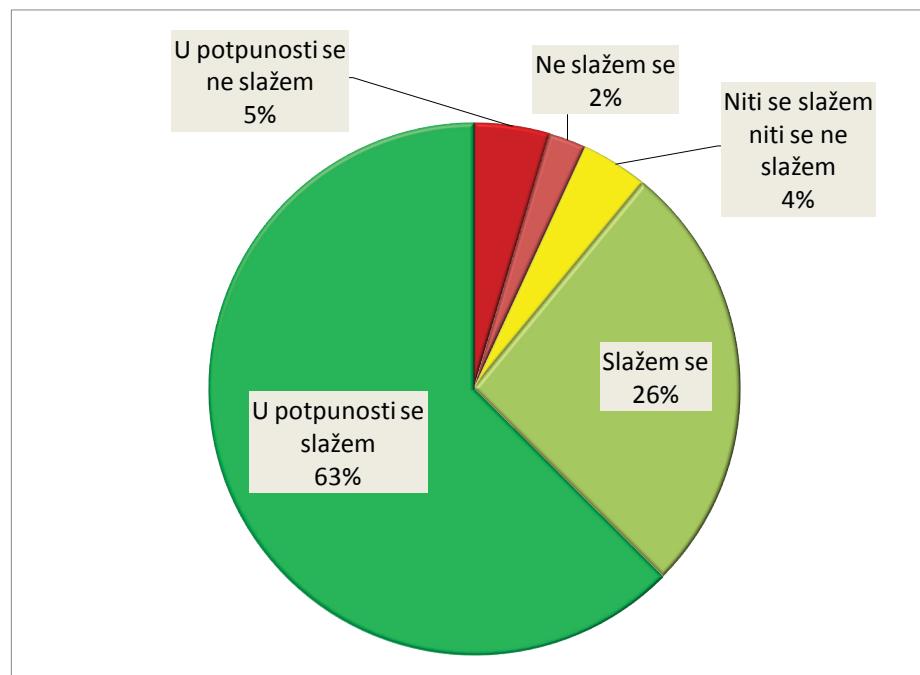

9.3. Saosjećajnost prema drugima i spremnost da se pomogne drugima

Grafikon 58. Terenska anketa

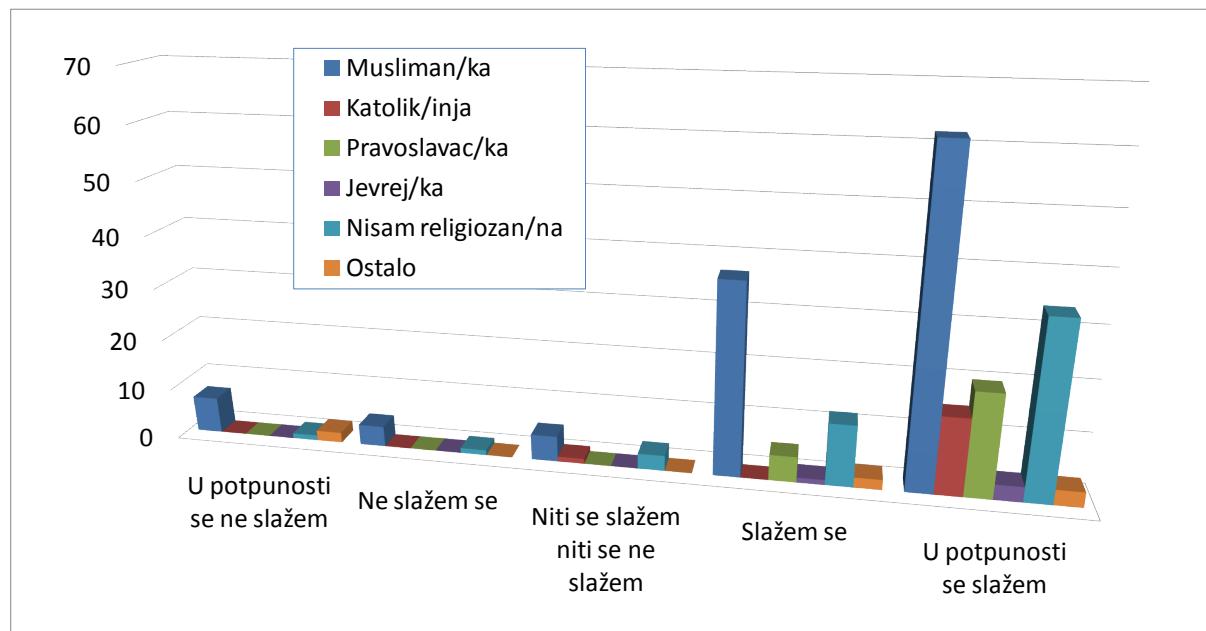
Grafikon 59. Web anketa

Ukrštanje ovog pitanja sa varijablama religijska pripadnost i mjesto boravka pokazalo je zanimljive rezultate u web anketi. Naime, sedam osoba koji/e su se izjasnili/e kao muslimani/ke u potpunosti smatra da ovo nije bitna osobina koja određuje mirotvorca/ku, baš kao i dvije osobe koje su se u svom religijskom identitetu izjasnile kao ostali, dok se čak 15 katolika/kinja (od ukupno 16 ispitanih) u potpunosti slaže da je ovo bitna osobina za mirotvorca/ku. Također, nešto veći broj zaposlenika/ca u nevladinom sektoru (6 njih) ne slaže se da je ovo bitna osobina mirotvorca/ke, dok se zaposlenici/ce u privatnom sektoru uglavnom slažu sa ovom tvrdnjom.

Tabela 55. Web anketa

Religijska pripadnost	U potpunosti se ne slažem	Ne se slažem	Niti se slažem niti se ne slažem	Slažem se	U potpunosti se slažem	Bez odgovora	Ukupno
Musliman/ka	7	4	5	37	62	6	121
Katolik/inja	0	0	1	0	15	0	16
Pravoslavac/ka	0	0	0	5	20	4	29
Jevrej/ka	0	0	0	1	3	0	4
Nisam religiozan/na	1	1	3	12	34	2	53
Ostalo	2	0	0	2	3	1	8
Bez odgovora o religiji	0	0	0	1	0	0	1
Ukupno	10	5	9	58	137	13	232
<i>Musliman/ka</i>	6%	3%	4%	31%	51%	5%	100%
<i>Katolik/inja</i>	0%	0%	6%	0%	94%	0%	100%
<i>Pravoslavac/ka</i>	0%	0%	0%	17%	69%	14%	100%
<i>Jevrej/ka</i>	0%	0%	0%	25%	75%	0%	100%
<i>Nisam religiozan/na</i>	2%	2%	6%	23%	64%	4%	100%
<i>Ostalo</i>	25%	0%	0%	25%	38%	13%	100%
<i>Bez odgovora o religiji</i>	0%	0%	0%	100%	0%	0%	100%
Ukupno	4%	2%	4%	25%	59%	6%	100%

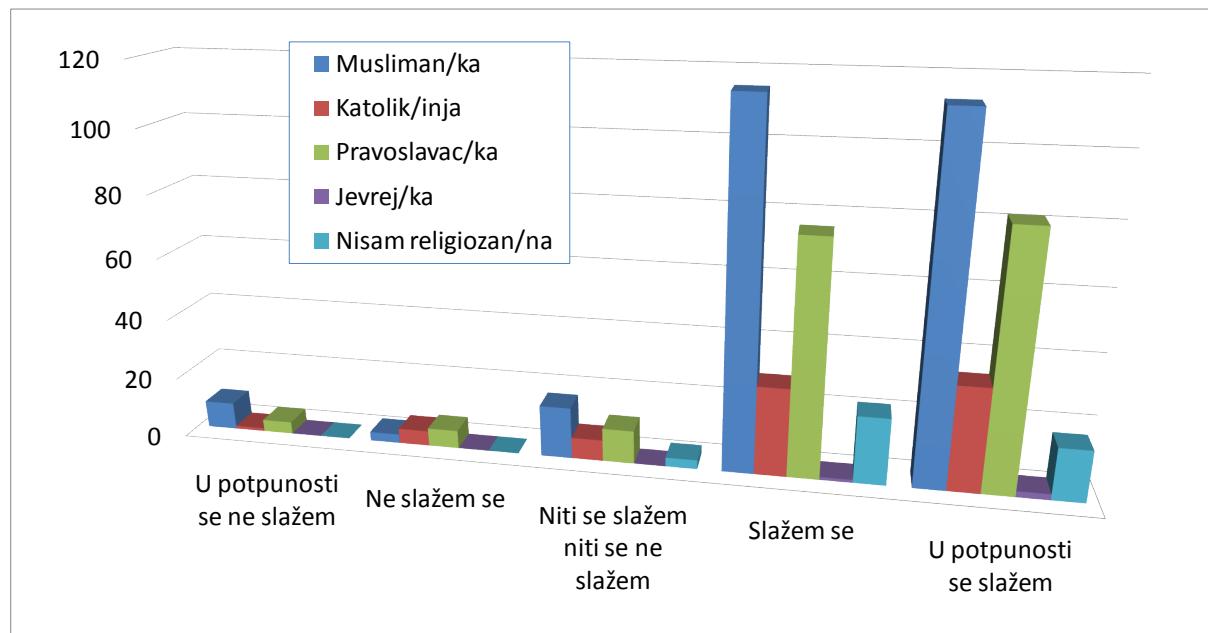
Grafikon 60. Web anketa

9.4. Tolerancija

Da mirotvorac/ka mora biti tolerantan/na, smatraju osobe koje su odredile svoju religijsku pripadnost u obje ankete, kao i one koje se ne smatraju religioznima. Ipak, u anketi provedenoj na webu poprilično veliki broj pripadnika jevrejske, katoličke i pravoslavne vjeroispovijesti opredijelio se za ovu opciju (gotovo 75 % od svih ispitanih za pojedinačnu religiju zaokružilo je opciju *u potpunosti se slažem*).

Tabela 56. Terenska anketa

Religijska pripadnost	U potpunosti se ne slažem	Ne slažem se	Niti se slažem niti se ne slažem	Slažem se	U potpunosti se slažem	Bez odgovora	Ukupno
Musliman/ka	9	3	17	115	113	15	272
Katolik/inja	1	5	7	29	34	2	78
Pravoslavac/ka	4	6	11	76	82	15	194
Jevrej/ka	0	0	0	1	2	0	3
Nisam religiozan/na	0	0	3	22	17	2	44
Bez odgovora o religiji	1	0	1	7	5	1	15
Ukupno	15	14	39	250	253	35	606
<i>Musliman/ka</i>	<i>3%</i>	<i>1%</i>	<i>6%</i>	<i>42%</i>	<i>42%</i>	<i>6%</i>	<i>100%</i>
<i>Katolik/inja</i>	<i>1%</i>	<i>6%</i>	<i>9%</i>	<i>37%</i>	<i>44%</i>	<i>3%</i>	<i>100%</i>
<i>Pravoslavac/ka</i>	<i>2%</i>	<i>3%</i>	<i>6%</i>	<i>39%</i>	<i>42%</i>	<i>8%</i>	<i>100%</i>
<i>Jevrej/ka</i>	<i>0%</i>	<i>0%</i>	<i>0%</i>	<i>33%</i>	<i>67%</i>	<i>0%</i>	<i>100%</i>
<i>Nisam religiozan/na</i>	<i>0%</i>	<i>0%</i>	<i>7%</i>	<i>50%</i>	<i>39%</i>	<i>5%</i>	<i>100%</i>
<i>Bez odgovora o religiji</i>	<i>7%</i>	<i>0%</i>	<i>7%</i>	<i>47%</i>	<i>33%</i>	<i>7%</i>	<i>100%</i>
Ukupno	2%	2%	6%	41%	42%	6%	100%

Grafikon 61. Terenska anketa

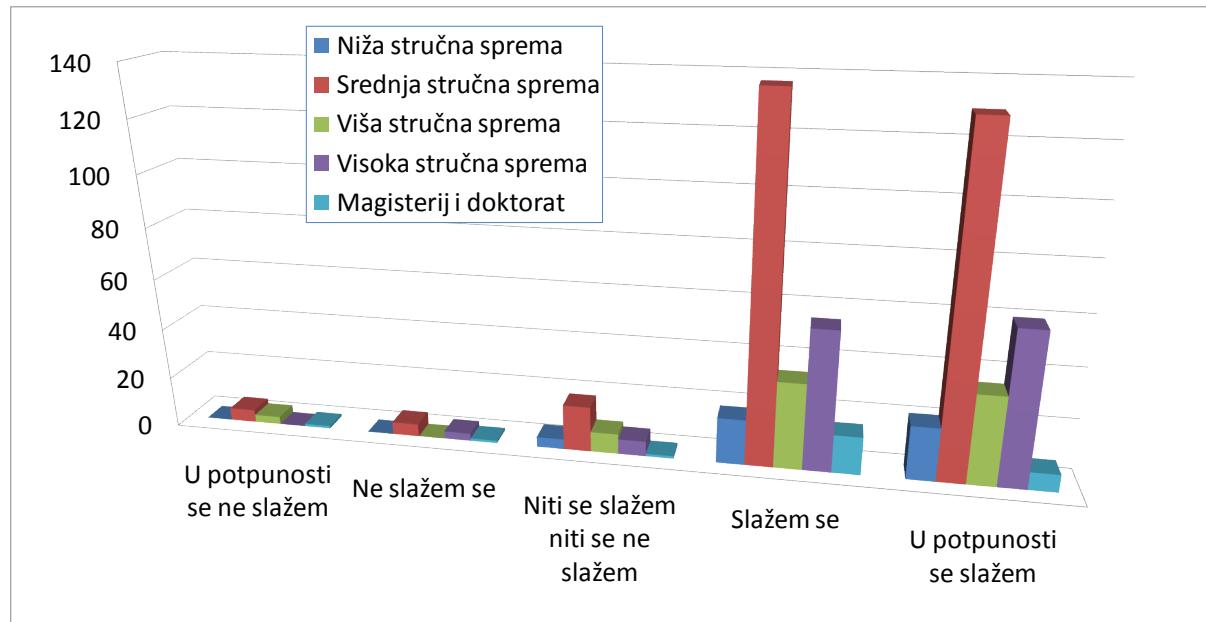
9.5. Spremnost na saradnju:

Spremnost na saradnju jedna je od bitnih karakteristika mirovorstva, a sa tim se u web anketi ponajviše slažu osobe sa višom stručnom spremom (24 osobe, što je oko 77 % od ukupnog broja).

Tabela 57. Web anketa

Nivo Obrazovanja	U potpunosti se neslažem	Ne slažem se	Niti seslažem niti se ne slažem	Slažem se	U potpunosti se slažem	Bez odgovora	Ukupno
Srednja stručna spremam	2	0	1	12	25	5	45
Viša stručna spremam	2	0	1	3	24	1	31
Visoka stručna spremam	6	0	4	38	42	8	98
Magisterij i doktorat	0	2	3	18	30	5	58
Ukupno	10	2	9	71	121	19	232
<i>Srednja stručna spremam</i>	<i>4%</i>	<i>0%</i>	<i>2%</i>	<i>27%</i>	<i>56%</i>	<i>11%</i>	<i>100%</i>
<i>Viša stručna spremam</i>	<i>6%</i>	<i>0%</i>	<i>3%</i>	<i>10%</i>	<i>77%</i>	<i>3%</i>	<i>100%</i>
<i>Visoka stručna spremam</i>	<i>6%</i>	<i>0%</i>	<i>4%</i>	<i>39%</i>	<i>43%</i>	<i>8%</i>	<i>100%</i>
<i>Magisterij i doktorat</i>	<i>0%</i>	<i>3%</i>	<i>5%</i>	<i>31%</i>	<i>52%</i>	<i>9%</i>	<i>100%</i>
Ukupno	4%	1%	4%	31%	52%	8%	100%

Grafikon 62. Terenska anketa

Tabela 58. Web anketa

Religijska pripadnost	U potpunosti se neslažem	Ne slažem se	Niti se slažem niti se ne slažem	Slažem se	U potpunosti se slažem	Bez odgovora	Ukupno
Musliman/ka	7	2	6	43	55	8	121
Katolik/inja	0	0	0	4	11	1	16
Pravoslavac/ka	0	0	0	4	19	6	29
Jevrej/ka	0	0	0	2	2	0	4
Nisam religiozan/na	1	0	3	16	30	3	53
Ostalo	2	0	0	1	4	1	8
Bez odgovora o religiji	0	0	0	1	0	0	1
Ukupno	10	2	9	71	121	19	232
<i>Musliman/ka</i>	<i>6%</i>	<i>2%</i>	<i>5%</i>	<i>36%</i>	<i>45%</i>	<i>7%</i>	<i>100%</i>
<i>Katolik/inja</i>	<i>0%</i>	<i>0%</i>	<i>0%</i>	<i>25%</i>	<i>69%</i>	<i>6%</i>	<i>100%</i>
<i>Pravoslavac/ka</i>	<i>0%</i>	<i>0%</i>	<i>0%</i>	<i>14%</i>	<i>66%</i>	<i>21%</i>	<i>100%</i>
<i>Jevrej/ka</i>	<i>0%</i>	<i>0%</i>	<i>0%</i>	<i>50%</i>	<i>50%</i>	<i>0%</i>	<i>100%</i>
<i>Nisam religiozan/na</i>	<i>2%</i>	<i>0%</i>	<i>6%</i>	<i>30%</i>	<i>57%</i>	<i>6%</i>	<i>100%</i>
<i>Ostalo</i>	<i>25%</i>	<i>0%</i>	<i>0%</i>	<i>13%</i>	<i>50%</i>	<i>13%</i>	<i>100%</i>
<i>Bez odgovora o religiji</i>	<i>0%</i>	<i>0%</i>	<i>0%</i>	<i>100%</i>	<i>0%</i>	<i>0%</i>	<i>100%</i>
Ukupno	4%	1%	4%	31%	52%	8%	100%

Tabela 59. Terenska anketa

Religijska pripadnost	U potpunosti se ne slažem	Ne slažem se	Niti se slažem niti se ne slažem	Slažem se	U potpunosti se slažem	Bez odgovora	Ukupno
Musliman/ka	5	6	12	117	119	13	272
Katolik/inja	2	1	8	25	38	4	78
Pravoslavac/ka	1	2	15	86	73	17	194
Jevrej/ka	0	0	0	0	3	0	3
Nisam religiozan/na	0	1	2	24	15	2	44
Bez odgovora o religiji	1	0	0	7	6	1	15
Ukupno	9	10	37	259	254	37	606

Sažetak

Baseline istraživanje na projektu „Žene, mirotvorstvo i pomirenje u BiH“ provedeno je sa ciljem da ponudi odgovore na pitanja kakva i koja saznanja, stavove i viđenje mirovnog aktivizma te žena mirotvorki imaju građani/ke odabranih 15 zajednica/općina u BiH, kao i zaposleni u vladinim i nevladinim organizacijama. Mirotvorstvo ili izgradnja mira je, na osnovu prikupljenih podataka, još uvijek nedovoljno poznat koncept građanima/kama u BiH. Čak 76 procenata ispitanika/ca na terenu i 66 procenata ispitanika/ca u web anketi smatra da šira javnost u BiH nema dovoljno saznanja o tome šta izgradnja mira podrazumijeva. Zanimljivo je da se poimanje mirotvorstva razlikuje zavisno od zajednica/općina iz koje ispitanici/ce dolaze.

Pozadinu ovakvih rezultata mogli bismo objasniti time što su se u različitim zajednicama realizirali različiti projekti, aktivnosti i inicijative koje su bile usmjerene na različite segmente mirotvorstva, tako da je većina ispitanika/ca mirotvorstvo posmatrala kroz prizmu svog bliskog okruženja i konteksta svoje lokalne zajednice.

Učesnici/e koji su popunjavali terensku i web anketu mirotvorstvo, odnosno, izgradnju mira najčešće definiraju kao rad na prevazilaženju sukoba, pomaganje drugim ljudima, dobrotvorni rad te razumijevanje drugih ljudi. Oko 25 procenata ispitanika/ca navodi da su se bavili aktivnostima koje su vezane za mirotvorstvo/izgradnju mira. Svoj lični angažman u izgradnji mira, najveći broj ispitanika/ca objašnjava kroz svakodnevni način života, druženje i komunikaciju sa različitim ljudima i u različitim okruženjima te kroz učešće u lokalnim i međunarodnim projektima i inicijativama. Na pitanje da li su im poznate organizacije koje su se bavile izgradnjom mira i povezivanjem ljudi u Bosni i Hercegovini u posljednjih dvadesetak godina oko 38 procenata ispitanika/ca odgovorilo je potvrđno. Organizacije koje su naveli u najvećem broju slučajeva su međunarodne organizacije, kao što su UN agencije/misije, OSCE, OHR, SFOR, ali i lokalne nevladine organizacije, kao što su Medica Zenica, UG B. Grahovo, Li-Woman, Lara Bijeljina, Forum žena Bratunac, Vive žene Tuzla, Udružene žene Banja Luka i druge.

Ipak, najveći procenat, (80%) ispitanika/ca, ne prepoznaže mirotvorce, njihov rad i status u lokalnim zajednicama. Ispitanici/ce koji su pak upoznati sa radom mirotvorki njihovo djelovanje uglavnom povezuju sa radom na pomirenju i humanitarnim aktivnostima. Najveći broj ispitanika/ca, od ukupnog broja koji su odgovorili na pitanje, smatra da zajednice ne poštuju i ne cijene žene koje rade na izgradnji mira. Neki od razloga koje navode odnose se na to da:

- nema adekvatne promocije njihovog rada u zajednicama zbog čega šira javnost nije upoznata s tim,
- nije osigurana finansijska i medijska podrška za njihov rad,
- u zajednicama i društvu općenito nisu dovoljno prepoznate i priznate,
- mirovne aktivistice nisu u dovoljnoj mjeri organizirane i utjecajne;
- državne politike ne podržavaju mirotvorni rad,
- mirotvorstvo se općenito doživljava kao nešto apstraktno i donekle isprazno što ne dovodi do konkretnih rezultata te se mirovni aktivisti/aktivistkinje doživljavaju kao „strani plaćenici“ koji ne rade u interesu građana/ki BiH.

Ispitanici/ce smatraju kako sportisti/kinje, „obični“ čovjek i umjetnici/ce u najvećoj mjeri doprinose izgradnji mira u BiH. S druge strane, politika u BiH, lokalni političari, mediji, religija, vjerske zajednice i lokalni religijski službenici ocjenjuju se pretežno negativno i doživljavaju kao nešto što ne doprinosi izgradnji mira u BiH prvenstveno zbog toga što štite isključivo svoje interesne, potiču na nacionalizam, rasplamsavaju mržnju i ukazuju na razlike među ljudima.

Osoba koja se bavi mirovstvom bi, prema mišljenju ispitanika/ca, trebala posjedovati karakteristike poput spremnosti na saradnju, tolerantnosti, otvorenosti prema ljudima koji dolaze iz drugačijih okruženja, dobrote te osjećaja za pravičnost.

Rezultati *baseline* studije mogu pomoći u kreiranju smjernica budućeg rada mirovorki i promocije aktivnosti u oblasti izgradnje mira u BiH.

Prilog/Appendix 1.

Lista mirotvorki - Terenska anketa/List of women peace-makers - Field survey

Odgovori/Answers	Frekvencija/Frequency
Danka Zelić	11
Sabiha Husić	7
Jasminka Borković	6
Nataša Kandić	5
Karla Del Ponte	4
Stanojka Tešić	4
Emira Hodžić	4
Hilari Clinton	3
Željka Mihaljević	3
Fadila Memišević	3
Lidija Živanović	2
Rahela Džidić	2
Nada Golubović	2
Svetlana Broz	2
Lana Jajčević	2
Ruža Rimac	2
Paola Popovac	1
Maja Rosić	1
Alma Semanović	1
Sonja Biserko	1
Nada Dalipagić	1
Susan Sontag	1
Stanka Francić	1
Kata Marijan-Krzelj	1
Marijana Senjak	1
tetka Zilha	1
Merhunisa Zukić	1
Valentina Pelizer	1
Fatima Leho	1
Vera Kelava	1
Semira Dizdar	1
Zulka Baljak	1
Suada Kapić	1
Dijana Tepsić	1
Danijela Dugandžić	1
Dragana Dardić	1
Medlin Olbrajt	1

Dušica Prpa	1
Mara Radovanović	1
Dženana Šabić	1
Mirjana Stanković	1
Bosa Nenadić	1
Nada Zubac	1
Ramiza Čausević	1
Nuna Zvizdić	1
Florens Hartman	1
Raika Blagojević	1
Šejla Kamerić	1
Senija Nahla	1
Emsuda Mujagić	1
Sanela Dženkins	1
Željana Tomas	1
Selma Jakupović	1
Branka Rajner	1
Slobodanka Dekić	1
Aida Čolaković	1
Aleksandra Lovren	1
Hatidža Sumejja Travnik	1
Tatjana Ljujić Mijatovć	1
Ifeta Nezirović	1
Jasmila Žbanić	1
Aida Vezic Adi	1
Živana Sabljić	1
Gordana Vidović	1
Hajra Ćatić	1
Ukupno/Total	111

Prilog/Appendix 2.

Lista mirotvorki - Web anketa/List of women peace-makers - Web survey

Odgovori/Answers	Frekvencija/ Frequency
Sabiha Husić, Medica Zenica	38
Branka Inić, Helsinški komitet BiH	20
Zilka Spahić-Šiljak, TPO Fondacija Sarajevo	15
Jadranka Miličević, Fondacija Cure Sarajevo	15
Lidija Živanović, HcA B. Luka	14
Nada Golubović, Udružene žene B. Luka	14
Besima Borić, Parlament FBiH	11
Nada Đurevska, BNP Sarajevo	10
Rahela Džidić, CIVITAS/Američka ambasada	9
Stanojka Tešić, Forum žena Bratunac	9
Azra Arnautović, Vive žene Tuzla	7
Amra Pandžo, Mali Koraci Sarajevo	7
Svetlana Broz, Gariwo	6
Danka Zelić, UG B. Grahovo	6
Ramiza Čaušević, Sumejja Travnik	5
Nataša Kandić, Recom Inicijativa	5
Nuna Zvizdić, Žene ženama Sarajevo	5
Gordana Vidović, Budućnost Modriča	5
Mirjana Penava, Forma F Mostar	5
Majka Mejra	5
Mara Radovanović, Lara Bijeljina	5
Majke Srebrenice	3
Radmila Žigić, Lara Bijeljina	3
Dubravka Kovačević, Care International	3
Jasminka Borković, Li-Woman Livno	3
Samra Hadžibadić-Filipović, Agencija za ravnopravnost spolova	3
Lamija Tanović, Međunarodni koledž Mostar	3
Spomenka Mičić, Parlament FBiH	3
Mevluda Kazić, Krajiška suza S. Most	2
Nura Begović, Majke Srebrenice	2
Fadila Memišević, Društvo za ugrožene narode	2
Svetlana Cenić, ekonomski stručnjakinja	2
Marijana Senjak, Medica Zenica	2
Jasna Zečević, Vive žene Tuzla	2
Sanja Vlaisavljević, Centar za kulturu dijaloga	2
tetka Zilha, Narodna kuhinja Sarajevo	2
Milica Pelesić, IMIC Derventa	2

Mirsada Sijerčić, Goraždanke	2
Jasmina Borković, Li-Woman, Livno	2
Jasna Bakšić-Mufić, Pravni Fakultet Sarajevo	1
Staša Zajović, Žene u crnom Beograd	1
Senija Senka Jakupović	1
Monika Hausser, Medica Mundijale	1
Azra Hasanbegović, Žene BiH Mostar	1
Munira Subašić Majke Srebrenice	1
Sedžida Hadžić, CIVITAS	1
Liljana Čičković, Ženski centar Trebinje	1
Stana Mimić	1
Branka Rajner	1
Borjana Krišto, HDZ	1
Jasmina Mujezinović, Fondacija lokalne demokratije Sarajevo	1
Hatidža Pečenković, Žene sa Une Bihać	1
Natalija Petrić, Udržene žene B. Luka	1
Lejla Somun, Naša stranka	1
Enisa Glas žene Bihać	1
Sejida Sarić, Žene za žene internacinal	1
Jasminka Džumhur, Ombudswoman BiH	1
Mirjana Malić, Parlament KS	1
Alma Mašić, Youth Initiative for Human Rights Sarajevo	1
Božana Katava, MRV BiH	1
Nura Hubijar, književnica Travnik	1
Jasmila Žbanić, režiserka	1
Kata Marijan-Krželj	1
Tatjana Ljujić-Mijatović, Grad Sarajevo	1
Bosa Miletić, Most Višegrad	1
Hatidža majke Srebrenice	1
Emira Hodžić, Li-Woman Livno	1
nana Fata Orlović	1
Ukupno/Total	288